

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลการใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัย ซึ่งผู้วิจัยได้คัดเลือกโรงเรียนบ้านพระม่วง สังกัดสำนักงาน การประถมศึกษาอำเภอกันตัง สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดตรัง และชุมชนบ้านพระม่วง เป็น พื้นที่เป้าหมายของการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพในการเก็บข้อมูล โดยใช้การสังเกต อย่างมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ แบบสังเกตพฤติกรรมด้านความคิดสร้างสรรค์ของ นักเรียน แบบประเมินผลงานด้านความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนและแบบบันทึกพฤติกรรมการมีส่วนร่วม ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องสำหรับบันทึกปรากฏการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นตลอดกระบวนการวิจัย นอกจากนี้ผู้ วิจัยใช้แบบวัดความคิดสร้างสรรค์เพื่อวัดความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนก่อนและหลังการเข้าร่วม กระบวนการวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูลนั้นผู้วิจัยได้ใช้หลักการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นแนว ทางในการวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ ส่วนการนำเสนอข้อมูล ผู้วิจัยนำเสนอข้อมูลในรูปแบบของการ บรรยายโดยนำเสนอข้อมูลทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยแบ่งการนำเสนอออกเป็น 3 ตอนดัง นี้คือ ตอนที่ 1) ผลการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทั่วไปของชุมชนและโรงเรียนบ้านพระม่วง 2) ผลการมี ส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการวิจัยแต่ละขั้น 3) ผลการพัฒนาด้านความคิดสร้างสรรค์ ของนักเรียนกลุ่มเป้าหมายที่เกิดจากกระบวนการวิจัย ซึ่งในแต่ละตอนมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

สภาพแวดล้อมทั่วไปของชุมชนและโรงเรียนบ้านพระม่วง

เพื่อให้เข้าใจและเห็นภาพรวมของกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในครั้งนี้ ผู้วิจัยนำเสนอสภาพแวดล้อมทั่วไปของชุมชนและของโรงเรียนบ้านพระม่วง ซึ่งเป็นพื้นที่เป้าหมายของ การวิจัย โดยการอธิบายบริบทของชุมชนและของโรงเรียนในด้านต่างๆ ซึ่งข้อมูลดังกล่าวอาจเป็น ปัจจัยสำคัญต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการ วิจัยครั้งนี้

1. สภาพทั่วไปของชุมชนบ้านพระม่วง

ชุมชนบ้านพระม่วงตั้งอยู่ในเขตบริการของโรงเรียนบ้านพระม่วง มีประมาณ 310 ครอบครัวย เป็นชายประมาณ 792 คน หญิงประมาณ 768 คนรวมทั้งสิ้นประมาณ 1,560 คน ชาวบ้านส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม ดังนั้นวัฒนธรรมของชาวบ้านของชุมชนแห่งนี้ได้ยึดหลักของประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชนอิสลามที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษอย่างเคร่งครัดดังนี้

1.1 สภาพแวดล้อมทางขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อและค่านิยม

1.1.1 วัฒนธรรมทางภาษา

ชาวบ้านส่วนใหญ่ใช้ภาษาพูดภาคใต้ในการสื่อสาร แต่ชื่อและนามสกุลของผู้ปกครองนักเรียนและประชากรส่วนใหญ่ เป็นภาษามลายูและยาวิ สำหรับชื่อของนักเรียนหรือเด็กก่อนเข้าเรียนได้พัฒนามาใช้ชื่อเป็นภาษาไทยส่วนใหญ่ แต่สำหรับนามสกุลยังคงเป็นภาษามลายูและภาษายาวิ ที่ใช้มาแต่บรรพบุรุษ ผู้ปกครองนักเรียนและครูสอนศาสนาอิสลามจะสอนภาษาอาหรับให้กับบุตรหลานที่บ้านด้วย

1.1.2 วัฒนธรรมการแต่งกาย

ประชาชนในเขตบริการของโรงเรียนมีการแต่งกายแตกต่างกันออกไปตามวัยและอายุดังนี้คือถ้าเป็นกลุ่มผู้สูงอายุ ผู้ชาย นุ่งผ้าโสร่ง สวมเสื้อแขนยาว สวมหมวก "ต้ายับ" ตามแบบมาเลเซีย สวมรองเท้าส่วนผู้หญิง นุ่งผ้าโสร่ง สวมเสื้อแขนยาว ใช้ผ้า "ดาวะห์" คลุมศีรษะ สวมรองเท้ากลุ่มวัยกลางคน นิยมแต่งกายแบบสากล ทั้งชายและหญิง ผู้ชายจะสวมหมวก "ต้ายับ" ตามแบบมาเลเซีย ผู้หญิงใช้ผ้า "ดาวะห์" คลุมศีรษะ กลุ่มวัยรุ่นหนุ่มสาวและนักเรียน แต่งกายแบบสากล จะแต่งแบบชาวไทยมุสลิมเป็นบางครั้งเมื่อมีงานประเพณีทางศาสนาหรือเข้าไปประกอบพิธีกรรมในสุเหร่า

1.1.3 ประเพณีการแต่งงาน

พิธีการแต่งงาน ประชาชนส่วนใหญ่ปฏิบัติตามแบบธรรมเนียมทั่วไปของไทย แต่ที่แตกต่างออกไปคือ จะมีการทำพิธีนิกะฮ์ การทำพิธีมักนิยมทำกันที่สุเหร่า โดยมีผู้เข้าร่วมทำพิธีคือ ผู้ปกครองฝ่ายหญิง เจ้าบ่าว เจ้าสาว และพยาน 2 คน ผู้ปกครองฝ่ายเจ้าสาว จะเป็นผู้ทำพิธี โดยผู้ทำพิธีจะมีคำกล่าวให้ฝ่ายเจ้าบ่าวใช้เงิน ทรัพย์สิน หรือให้แสดงความรู้ตามแต่ฝ่ายเจ้าสาวกำหนด เมื่อฝ่ายเจ้าบ่าวมีคำรับเป็นอันเสร็จพิธี หลังจากนั้น จะมีการเลี้ยงฉลองกันเหมือนประเพณีทั่วไป

1.1.4 ประเพณีเกี่ยวกับพิธีศพ

นอกจากนี้ในชุมชนแห่งนี้ยังมีพิธีศพที่จัดพิธีตามหลักของศาสนาอิสลามกล่าวคือ เมื่อมีคนตาย ฝ่ายญาติของผู้ตายจะมีการดำเนินการ 4 ขั้นตอนคือ อาบน้ำศพ โดยการชำระศพอย่างดี จากนั้นจะห่อศพด้วยผ้าสีขาวทั้งตัวและญาติจะทำพิธีละหมาดให้ศพแล้วนำศพไปฝังยังสุสาน ภายในเวลา 24 ชั่วโมง นับแต่เวลาตาย โดยการตั้งศพจะขุดหลุมลึกประมาณหน้าอก วางศพให้ศีรษะไปทางทิศเหนือให้นอนตะแคงหน้าไปทางทิศตะวันตก แล้วจึงกลบหลุมจะปักไม้ต้นดา (ตานา) ที่บริเวณรูปทรงแบน เมื่อตายครบ 40 วัน จะมีการทำบุญให้กับญาติที่เสียชีวิตดังกล่าว

1.1.5 ประเพณีเกี่ยวกับวันสุนทรูรีนเริง

วันสุนทรูรีนเริง เป็นวันสุนทรูรีนเริงอันเกี่ยวพันมาจากพิธีกรรมทางศาสนาเช่นกัน มีอยู่ 2 วันคือ วันอีดิลฟิตรี จะจัดให้มีขึ้นหลังจากเสร็จสิ้นถือศีลอดมาแล้วครบ 1 เดือน มีการร่วมละหมาด เยี่ยมเยียนสุสาน เยี่ยมเยียนญาติ ทำบุญเลี้ยงอาหารและวันอีดิลอัฎฮา จะจัดให้มีขึ้นเมื่อครบ 100 วัน นับตั้งแต่วันเริ่มถือศีลอด ส่วนกิจกรรมจะมีเช่นเดียวกับวันอีดิลฟิตรี

1.1.6 ความเชื่อด้านศาสนา

ความเชื่อด้านศาสนา ประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวไทยมุสลิม นับถือศาสนาอิสลาม ในเขตบริการของโรงเรียนมีสุเหร่า จำนวน 4 หลัง ผู้นำศาสนามีความสนใจและมีสัมพันธภาพใกล้ชิดกับหลักการของศาสนาอิสลามและกลุ่มประเทศอาหรับ และได้เดินทางไปเรียนทางศาสนาจำนวนมาก เมื่อสำเร็จมาจึงเปิดสุเหร่าเผยแพร่ศาสนาขึ้นหลายแห่ง ส่วนใหญ่จะเป็นนิกายซุนหนี่ ซึ่งเป็นแบบวัฒนธรรมของประเทศซาอุดีอาระเบีย ฮีบ มอริอคโค คูเวต อีรัก ลักษณะการปฏิบัติศาสนกิจของอิสลามมิกชนมีข้อแตกต่างกันบ้างพอสมควรเนื่องจากผู้นำทางศาสนาแต่ละคนไปเรียนรู้หลักการมาจากหลายประเทศดังกล่าว จึงมีแนวความคิดที่แตกต่างกันออกไปตามที่ได้รับรู้มา เช่น บางสุเหร่าจะไม่มีการทำบุญเมื่อมีคนตาย มีการทำละหมาด 5 เวลาเหมือนกัน แต่บางสุเหร่าจะไม่มีกรยกมือดูอา (ขอพรจากพระผู้เป็นเจ้า) จากการที่ชุมชนแห่งนี้เป็นชุมชนมุสลิมดังนั้นประเพณีและวัฒนธรรมส่วนใหญ่จะยึดติดอยู่กับหลักการของศาสนาอิสลาม เช่นการถือศีลอด คือการอดอาหารทุกชนิด แม้กระทั่งน้ำดื่มหรือน้ำลายและบุหรี่ ในเวลากลางวันเป็นเวลา 1 เดือน โดยจะเริ่มประมาณเดือนกุมภาพันธ์ของทุกปี โดยจะยึดถือเอาตามประกาศของสำนักจุฬาราชมนตรีเป็นสำคัญ หลังจากเสร็จสิ้นการถือศีลอดแล้วจะบริจาคทาน 2 ประเภท คือการบริจาคทานส่วนบุคคล คือทุกคนจะบริจาคข้าวสารคนละ 3.2 กิโลกรัม

ให้แก่บุคคล 8 จำพวก คือ คนจน คนอนาถา ผู้เข้ารับอิสลามใหม่ ผู้มีหนี้สิน ลูกทาส คนเดินทางที่ขับพาหนะ ผู้ที่อยู่ในหนทางของศาสนา และผู้ที่ถูกแต่งตั้งให้เก็บการบริจาคและการบริจาคทานทั่วไป คือ การบริจาคทรัพย์ที่ได้มาจากการค้าการบริจาคตัวลิ้ง การบริจาคเงินหรือทองที่ครอบครองไว้ ครบจำนวน 6 บาทขึ้นไปและการบริจาคผลไม้ที่ได้จากการเพาะปลูกที่ผ่านมาให้แก่บุคคลดังกล่าวด้วย

นอกจากนี้ยังมีการเข้าพิธีสูนัต ซึ่งเด็กชายในชุมชนซึ่งเป็นชาวมุสลิมทุกคน ก่อนอายุจะเกิน 15 ปี ต้องเข้าพิธีสูนัตซึ่งภาษาชาวบ้านเรียกว่าเข้าแขกหรือเป็นแขก ลักษณะทางพิธีการจะใช้เวลา 2 วันใน วันแรกจะจัดให้ผู้เข้าพิธีสูนัตเข้าพักในบ้านที่ประกอบพิธี แล้วแต่งกายแบบมุสลิม คือ สวมกางเกงขายาว นุ่งผ้าใส่รองเท้าข้างนอก ความยาวแค่เข่า สวมเสื้อแขนยาว พาดผ้าสไบ สวมหมวกกำมะหยี่ดำแบบมาเลเซีย แล้วมีการแสดงปันจัสลี๊ด ตามวัฒนธรรมพื้นบ้านของมาเลเซีย คือการรำท่ามวย การชกมวยทะเล แล้วมีการตั้งขบวนแห่ไปตามหมู่บ้าน ตกค่ำคืนจะมีการทำบุญเลี้ยงฉลองกันอย่างสนุกสนาน ในวันรุ่งขึ้น ตอนเช้ามีด จะนำเด็กที่เข้าพิธีชำระล้างร่างกายให้สะอาด แล้วนำมานั่งบนกะละมังขนาดใหญ่ที่วางคว่ำไว้ แล้วผู้ทำพิธีจะใช้ไม้หนีบ ซึ่งทำด้วยไม้ไผ่ หนีบที่หนังหุ้มปลายอวัยวะเพศของเด็กชายที่เข้าพิธี แล้วดึงให้ตึง หลังจากนั้น จะใช้มีดตัดหนังหุ้มปลายอวัยวะเพศออก ขณะที่กำลังทำพิธีจะมีการสวดมนต์ตามแบบมุสลิมเมื่อตัดหนังหุ้มปลายอวัยวะเพศออกแล้ว จะนำใส่ลงในใบตองซึ่งรองด้วยขี้เถ้า แล้วนำไปฝัง ปัจจุบัน การตัดหนังหุ้มปลายอวัยวะเพศในพิธีเข้าสูนัตจะใช้เจ้าหน้าที่สาธารณสุข แต่เดิมการตัดหนังหุ้มปลายอวัยวะเพศจะใช้ดำเนินการกันเองโดยมิได้อาศัยหลักการทางวิชาแพทย์ ทำให้เกิดโรคแทรกซ้อนขึ้น เช่น เป็นบาดแผลเรื้อรัง ติดเชื้อบาดทะยัก โรงเรียนได้พยายามเป็นสื่อกลางในการชี้แนะให้ดำเนินการโดยถูกสุขลักษณะและการอนามัย ทำให้การกระทำพิธีในระยะหลังได้พัฒนาด้วยการให้เจ้าหน้าที่สาธารณสุขหรือแพทย์ในโรงพยาบาล เป็นผู้ตัดหนังหุ้มปลายอวัยวะเพศ ส่วนพิธีการอื่นยังเหมือนเดิมที่เคยปฏิบัติกันมา นอกจากนี้ยังมีความเชื่ออื่นๆอีก เช่น การให้เกียรติยกย่องนับถือผู้นำทางศาสนา และผู้มีอายุมาก ผู้ไม่ปฏิบัติ ถือว่าประพฤติผิดอย่างร้ายแรงและการเคร่งครัดในหลักการของศาสนาเช่น การทำละหมาดวันละ 5 เวลา การเข้าทำพิธีกรรมในสุเหร่าทุกวันศุกร์ หรือการแสดงความเคารพกลุ่มคนสูงอายุ ผู้ชายแสดงความเคารพระหว่างผู้ชายต่อผู้ชาย และผู้หญิงต่อผู้หญิงด้วยกัน เรียกว่า "สลาม" หมายถึงการจับด้วยมือขวา ซึ่งเป็นการแสดงความบริสุทธิ์ซึ่งกันและกัน ตามองตรงกันพร้อมทั้งพูดว่า "อัสลามูไลกุม" ซึ่งหมายถึงขอความสันติสุข

จึงมีแก่ท่าน ผู้ซึ่งได้รับการแสดงความเคารพจะตอบว่า "อ้อ! โลกมุสลาม" หมายถึง ขอความสันติสุขจะประสบแก่ท่านเช่นกัน ในกลุ่มคนผู้สูงอายุระหว่างชายกันหญิงใช้คำกล่าวเหมือนกัน แต่ไม่มีการจับมือในกลุ่มของคนหนุ่มสาว จะใช้พิธีของมุสลิมเช่นกัน แต่ทำแสดงกับบุคคลต่างศาสนา จะใช้แบบสากลทั่วไป ในหมู่นักเรียนที่แสดงต่อครูอาจารย์ จะแสดงความเคารพด้วยการกราบไหว้ตามหลักสากลของธรรมเนียมไทย แต่ในหมู่มุสลิมด้วยกัน ก็จะใช้ปฏิบัติตามแบบธรรมเนียมของอิสลาม โดยทางโรงเรียนได้ขอความร่วมมือต่อชุมชนโดยการชี้แจงถึงเหตุผลและความจำเป็นที่จะต้องให้นักเรียนปฏิบัติตามแบบธรรมเนียมไทย ปรากฏว่า ได้ได้รับความร่วมมือต่อชุมชนด้วยดีมาตลอดจนถึงปัจจุบัน

1.1.7 ความเชื่อด้านการเลี้ยงดูบุตรหลาน

ความเชื่อด้านการเลี้ยงดูบุตรหลานของชาวบ้านในชุมชนแห่งนี้เป็นแนวทางที่ยึดถือมาตั้งแต่ในสมัยโบราณ โดยมุ่งเน้นให้บุตรหลานเชื่อฟังคำสั่งสอนของพ่อแม่ผู้ปกครองหรือญาติผู้ใหญ่อย่างเคร่งครัด นอกจากนี้ชาวบ้านได้ยึดถือแนวทางของหลักศาสนาอิสลามมาเป็นกรอบในการอบรมสั่งสอนบุตรหลานอีกด้วย โดยเฉพาะบุตรหลานที่อยู่ในช่วงวัยเด็กหรือในช่วงเข้าเรียนในระดับก่อนประถมศึกษาและในระดับประถมศึกษา เด็กในวัยดังกล่าวจะได้รับการดูแลเอาใจใส่ในด้านการปฏิบัติตามคำสั่งสอนดังกล่าวมากเป็นพิเศษ นอกจากนี้ฝ่ายผู้นำศาสนาอิสลามได้เข้ามามีบทบาทในด้านการอบรมสั่งสอนเพิ่มเติมในด้านศาสนาอีกด้วย โดยพ่อแม่ผู้ปกครองนักเรียนให้บุตรหลานของตนไปศึกษาด้านศาสนากับครูสอนศาสนาที่สุเหร่าประจำหมู่บ้านหรือที่บ้านของครูสอนศาสนาเป็นประจำทุกวันในช่วงเย็นหลังเลิกเรียน ดังนั้นจากการสังเกตพบว่าเด็กในวัยดังกล่าวของชุมชนนี้ส่วนใหญ่มีพฤติกรรมเชื่อฟังผู้ใหญ่ เป็นเด็กเรียบร้อยมีความอ่อนน้อมถ่อมตน ซึ่งได้รับการชื่นชมจากผู้พบเห็นเป็นอย่างมาก แต่เมื่อเด็กเหล่านี้พ้นการศึกษาภาคบังคับ พ่อแม่ผู้ปกครองนักเรียนจะไม่ค่อยให้การดูแลเอาใจใส่เท่าที่ควร ถ้าครอบครัวไหนไม่ต้องการให้บุตรหลานไปศึกษาต่อในระดับมัธยมก็จะให้เด็กๆ เหล่านั้นออกไปหางานทำซึ่งส่วนใหญ่เด็กผู้ชายจะออกไปช่วยเหลือครอบครัวประกอบอาชีพประมงหรือทำสวนยางพาราหรือไม่ก็ออกไปรับจ้างเป็นลูกเรือประมง ส่วนเด็กผู้หญิงนิยมออกไปรับจ้างในโรงงานห้องเย็นซึ่งโรงงานดังกล่าวตั้งอยู่ในตัวอำเภอ จากลักษณะการเลี้ยงดูดังกล่าวทำให้เด็กในชุมชนแห่งนี้เกิดความห่างเหินกับครอบครัวมากขึ้น โดยเมื่อออกไปทำงานนอกชุมชนแล้วส่วนใหญ่จะไม่ค่อยเข้ามาร่วมกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนมากนัก ดังนั้นเมื่ออย่างเข้าสู่วัยรุ่นพ่อแม่ผู้ปกครองส่วนใหญ่จึงประสบปัญหาบุตรหลานไม่ค่อยมาดูแลและไม่สามารถควบคุมพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของบุตรหลานได้

1.2 สภาพแวดล้อมด้านเศรษฐกิจ

ชุมชนบ้านพระม่วงได้ชื่อว่าเป็นชุมชนที่ชาวบ้านเป็นคนเองงานเอาการ มีความขยันหมั่นเพียรในการประกอบอาชีพ เนื่องจากสภาพภูมิประเทศของชุมชนแห่งนี้ส่วนใหญ่ติดชายฝั่งทะเลอันดามัน ดังนั้นชาวบ้านส่วนใหญ่จึงประกอบอาชีพการประมงเป็นอาชีพหลัก นอกจากนี้ชาวบ้านบางส่วนประกอบอาชีพทำสวนยางพารา ค้าขาย รับจ้างทั่วไป ลักษณะการประกอบอาชีพการประมงส่วนใหญ่เป็นการทำประมงขนาดเล็กคือชาวบ้านใช้เรือหางยาวของตนเองออกไปหาปลาบริเวณชายฝั่งซึ่งเป็นบริเวณน้ำตื้น ปลาที่หามาได้ก็จะนำมาจำหน่ายให้กับกลุ่มพ่อค้าคนกลางที่มารับซื้อในหมู่บ้านเพื่อส่งต่อไปยังโรงงานผลิตภัณฑ์อาหารทะเลแช่แข็งซึ่งตั้งอยู่ในตัวอำเภอ นอกจากนี้ชาวบ้านที่ไม่มีเรือเป็นของตนเองก็ออกไปรับจ้างเป็นลูกเรือประมงขนาดใหญ่ซึ่งต้องใช้เวลาในการออกหาปลาแต่ละครั้งเป็นเวลาหลายวัน ซึ่งชาวบ้านที่ประกอบอาชีพการประมงดังกล่าวมีรายได้ไม่แน่นอนทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพดินฟ้าอากาศเป็นหลักกล่าวคือถ้าช่วงใดเป็นช่วงที่มีพายุหรือมีมรสุมซึ่งส่วนใหญ่จะอยู่ระหว่างเดือนมิถุนายนถึงเดือนธันวาคม ชาวบ้านก็ไม่สามารถออกหาปลาได้ ดังนั้นในช่วงเวลาดังกล่าวทำให้ชาวบ้านขาดรายได้จึงต้องออกไปรับจ้างทำงานนอกหมู่บ้านเช่นงานก่อสร้าง หรือรับจ้างทั่วไป ถ้าเป็นผู้หญิงก็นิยมออกไปรับจ้างในโรงงานผลิตภัณฑ์สัตว์ทะเลแช่แข็ง ส่วนชาวบ้านที่ประกอบอาชีพทำสวนยางพารานั้นก็มีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดีเช่นกันเพราะสภาพดินของหมู่บ้านแห่งนี้เป็นดินทรายจึงไม่เหมาะสำหรับการปลูกพืชชนิดต่างๆ ดังนั้นแม้ชาวบ้านจะใช้พื้นที่ดังกล่าวปลูกยางพาราแต่ผลผลิตที่ได้ยังไม่ดีนัก นอกจากนี้ยังมีชาวบ้านบางส่วนที่ตั้งบ้านเรือนอยู่บริเวณริมถนนในหมู่บ้านจะเปิดร้านขายของชำเล็กๆน้อยๆเช่นกับข้าวหรือของใช้ที่จำเป็นบางอย่างซึ่งทำให้มีรายได้พอเลี้ยงครอบครัวได้บ้าง ดังนั้นจากที่กล่าวจึงทำให้มองเห็นภาพรวมเกี่ยวกับด้านเศรษฐกิจของชาวบ้านในชุมชนแห่งนี้ซึ่งยังไม่ดีเท่าที่ควร

1.3 สภาพแวดล้อมด้านการศึกษา

ด้านการศึกษาของชาวบ้านในชุมชนแห่งนี้พบว่าชาวบ้านส่วนใหญ่มีโอกาสได้รับการศึกษาในระดับประถมศึกษาจากโรงเรียนบ้านพระม่วง ซึ่งโรงเรียนแห่งนี้ได้ก่อตั้งอยู่ในชุมชนแห่งนี้มานานแล้ว และในสมัยนั้นจากการที่คนในชุมชนแห่งนี้เคยรับราชการในตำแหน่งผู้บริหารโรงเรียนมาแล้ว โดยในช่วงเวลาที่ดำรงตำแหน่งดังกล่าวอยู่นั้นบุคคลดังกล่าวได้รณรงค์ให้ชาวบ้านได้รับการศึกษาในโรงเรียนแห่งนี้จนประสบผลสำเร็จ ซึ่งจากการสำรวจพบว่าชาวบ้านที่อยู่ในวัยผู้สูงอายุส่วน

ใหญ่จะมีโอกาสได้รับการศึกษาในระดับประถมศึกษาปีที่ 4 ส่วนชาวบ้านที่อยู่ในวัยกลางคนส่วนใหญ่ จบการศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และชาวบ้านที่มีอายุต่ำกว่า 25 ปีส่วนใหญ่จบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 และปีที่ 6 จากการสำรวจพบว่า มีชาวบ้านจำนวน 6 คนที่จบการศึกษาในระดับปริญญาตรี ดังนั้นจากการที่ชาวบ้านส่วนใหญ่จบการศึกษาในระดับประถมศึกษาจึงทำให้ชาวบ้านส่วนใหญ่อ่านออกเขียนได้ ถึงแม้ในอดีตชุมชนแห่งนี้เป็นชุมชนที่มีลักษณะเป็นสังคมปิดกล่าวคือ มีความไม่สะดวกในการคมนาคม ซึ่งในสมัยนั้นจะต้องใช้ทางเรือเป็นเส้นทางคมนาคมแต่เพียงอย่างเดียว แต่มีชาวบ้านกลุ่มหนึ่งเห็นความสำคัญด้านการศึกษาของบุตรหลานจึงได้ส่งบุตรหลานไปศึกษาเล่าเรียนในตัวเมือง ซึ่งต่อมาเมื่อบุตรหลานกลุ่มดังกล่าวได้สำเร็จการศึกษาแล้วจึงกลับเข้ามาทำงานในหมู่บ้านซึ่งส่วนใหญ่รับราชการครูสอนในโรงเรียนแห่งนี้ ต่อมาบุคคลดังกล่าวได้เป็นกลุ่มแกนนำในการกระตุ้นและส่งเสริมให้ชาวบ้านทั่วไปได้ตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษามากขึ้นจนถึงปัจจุบันนี้ถึงแม้ว่าการคมนาคมจะดีขึ้นกว่าเมื่อก่อนคือชาวบ้านสามารถใช้การสัญจรทางบกในการติดต่อระหว่างกันได้แต่ถนนที่ใช้สัญจรดังกล่าวยังไม่สะดวกเท่าที่ควร ดังนั้นถึงแม้การเดินทางไปตัวอำเภอจะไม่สะดวกแต่ชาวบ้านส่วนใหญ่ได้เห็นความสำคัญด้านการศึกษามากขึ้นโดยการส่งบุตรหลานให้ไปเรียนต่อในระดับมัธยมในโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในตัวอำเภอ ส่วนชาวบ้านที่มีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดีก็นิยมส่งบุตรหลานไปเรียนต่อในระดับมัธยมศึกษาของโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์หรือ เรียนที่ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนในหมู่บ้าน

1.4 สภาพแวดล้อมทางสังคม

1.4.1 ความสัมพันธ์ภายในชุมชน

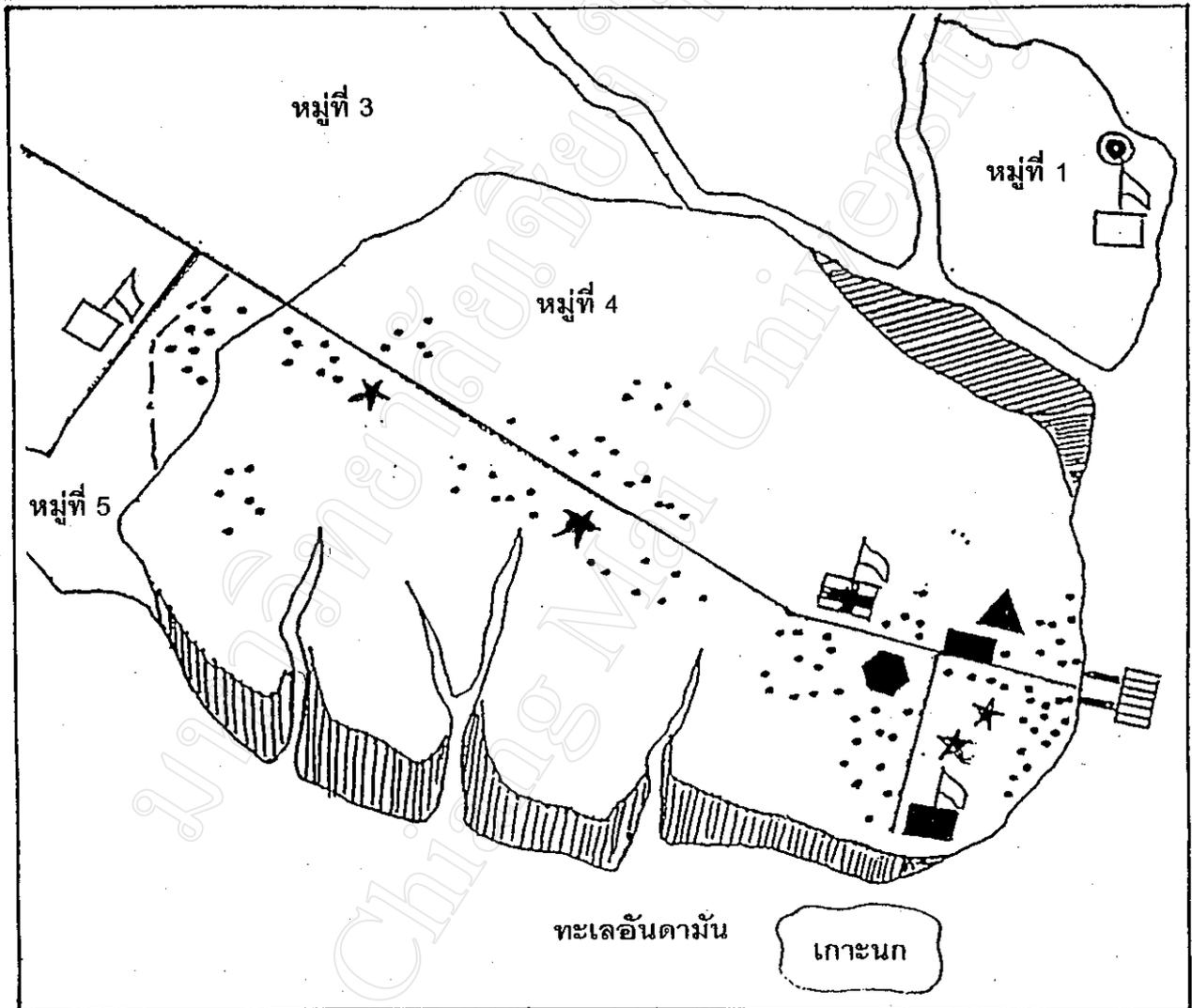
หมู่บ้านแห่งนี้มีประวัติการก่อตั้งที่ยาวนานประมาณร้อยกว่าปีมาแล้ว จากคำบอกเล่าของชาวบ้านพบว่าแต่เดิมมีชาวบ้านเข้ามาบุกเบิกอาศัยอยู่ที่นี้เพียงไม่กี่กลุ่ม ต่อมาเมื่อลูกมีหลานเพิ่มขึ้นและขยายครอบครัวออกมา ดังนั้นจำนวนประชากรในหมู่บ้านจึงเพิ่มจำนวนมากขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งชาวบ้านมีความผูกพันกันทางเครือญาติกันอย่างใกล้ชิด เมื่อจำนวนประชากรในหมู่บ้านมีจำนวนมากขึ้นดังนั้นชุมชนแห่งนี้จึงต้องมีกฎระเบียบของชุมชนตามมา ซึ่งสิ่งที่ชุมชนแห่งนี้ยึดถือกันมาคือการนับถือกันในระบบอาวุโส โดยเฉพาะผู้อาวุโสที่ทำหน้าที่เผยแพร่ศาสนาอิสลาม เช่นผู้นำศาสนาหรือบุคคลอื่น ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับศาสนา บุคคลดังกล่าวชาวบ้านจะให้ความเคารพนับถือมากดังนั้นผู้นำศาสนาจึงมีบทบาทในการเป็นผู้นำด้านการพัฒนาและด้านจิตใจของชาวบ้านมาโดยตลอด

นอกจากนี้สาเหตุที่ทำให้ชาวบ้านมีความใกล้ชิดกันทางเครือญาตินั้นอาจเป็นเพราะหนุ่มสาวในหมู่บ้านแห่งนี้นิยมแต่งงานกับหนุ่มสาวในหมู่บ้านเดียวกันจึงทำให้มีความสัมพันธ์กันทางเครือญาติใกล้ชิดกันมากยิ่งขึ้น ดังเห็นได้จากการที่ชาวบ้านในหมู่บ้านมีนามสกุลเพียงไม่กี่ตระกูลดังนี้คือ ตระกูล "กุ่มดา" ตระกูล "สุหริน" ตระกูล "แต่หวา" จากความสัมพันธ์ดังกล่าวทำให้ชาวบ้านได้ช่วยเหลือเกื้อกูลกันมาตลอดโดยเฉพาะการช่วยเหลือกันทางด้านสังคมหรือการช่วยเหลือกันในงานพิธี ประเพณีต่างๆ เช่นการขึ้นบ้านใหม่ การแต่งงาน พิธีศพ เป็นต้น นอกจากชาวบ้านจะช่วยเหลือกันในเรื่องส่วนตัวแล้วยังมีการรวมกลุ่มช่วยเหลือกันในด้านสาธารณประโยชน์หรือการพัฒนาหมู่บ้านอีกด้วย นอกจากชาวบ้านจะมีความสัมพันธ์กันทางเครือญาติแล้วชาวบ้านยังมีความสัมพันธ์กันตามกลุ่มการประกอบอาชีพอีกด้วยเช่นกลุ่มประกอบอาชีพการประมง กลุ่มประกอบอาชีพทำสวนยางพารา เป็นต้น

1.4.2 องค์กรผู้นำท้องถิ่น

องค์กรกลุ่มต่างๆในหมู่บ้านพระม่วงเป็นองค์กรที่เกิดจากการรวมกลุ่มของชาวบ้าน ทั้งเป็นกลุ่มที่หน่วยงานของรัฐจัดตั้งขึ้นเช่นกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน(กลุ่มอสม.)กลุ่มพัฒนาสตรีประจำหมู่บ้าน กลุ่มผู้นำหมู่บ้านซึ่งได้แก่ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน กลุ่มสมาชิกอบต. เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีกลุ่มที่ชาวบ้านรวมตัวกันเองเพื่อร่วมกันทำกิจกรรมต่างๆเช่นกลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม กลุ่มผู้นำด้านศาสนาของชุมชน เป็นต้น ซึ่งกลุ่มต่างๆเหล่านี้มีผู้นำของกลุ่มอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ผู้นำที่เป็นทางการนั้นเป็นผู้นำที่ได้รับการคัดเลือกจากชาวบ้านแล้วหน่วยงานของรัฐให้การรับรอง ส่วนผู้นำอย่างไม่เป็นทางการนั้นเป็นผู้นำที่ชาวบ้านให้การยอมรับโดยยึดถือความเป็นผู้อาวุโสเป็นหลัก จากการสอบถามชาวบ้านพบว่า การดำเนินกิจกรรมของกลุ่มต่างๆที่หน่วยงานของรัฐให้การสนับสนุนอยู่นั้นไม่ค่อยประสบผลสำเร็จเท่าที่ควรโดยชาวบ้านให้เหตุผลว่าหน่วยงานราชการที่รับผิดชอบอยู่ไม่ได้มาร่วมกับชาวบ้านในการทำกิจกรรมต่างๆอย่างต่อเนื่องดังนั้นจึงทำให้ชาวบ้านเกิดความเบื่อหน่ายในโครงการต่างๆของรัฐจึงทำให้บางกลุ่มต้องสลายตัวไป ถึงแม้บางกลุ่มยังรวมตัวกันได้อยู่แต่การดำเนินงานของกลุ่มไม่ได้ทำกันอย่างจริงจังมากนักต่างจากกลุ่มที่รวมตัวกันโดยชาวบ้านซึ่งเป็นกลุ่มที่รวมตัวกันอย่างถาวรและชาวบ้านได้มาร่วมกิจกรรมกลุ่มดังกล่าวอย่างจริงจัง ดังนั้นจึงทำให้กิจกรรมของกลุ่มบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

ภาพ 8 แสดงที่ตั้งของชุมชนบ้านพระม่วง อ.กันตัง จ.ตรัง



รายละเอียดประกอบภาพ

โรงเรียนบ้านพระม่วง



โรงเรียนใกล้เคียง



หมู่บ้านที่มารับบริการจากโรงเรียน



สถานีอนามัย



มัสยิด



ตลาด



ที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน



ที่พักสายตรวจ สภ.ต. นาเกลือ



ท่าเรือ



ด่านศุลกากรอำเภอกันตัง



ป่าชายเลน



ถนนในหมู่บ้าน



2. สภาพแวดล้อมของโรงเรียนบ้านพระม่วง

2.1 ประวัติโรงเรียนบ้านพระม่วง

โรงเรียนบ้านพระม่วง เดิมชื่อโรงเรียนประชาบาลตำบลนาเกลือ 1 ตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 15 ธันวาคม 2473 ธรรมการอำเภอเป็นผู้เริ่มตั้งขึ้น โดยได้รับความร่วมมือจากกำนันตำบลนาเกลือ คือ ชุนโล ณ ความขยัน (นายกุเกบ กุมุดา) และประชาชนในหมู่ที่ 4 บ้านพระม่วงช่วยกันบริจาคทรัพย์ และแรงงาน โดยซื้อที่ดินจาก นายเกลือ ม่วงแก้ว จำนวน 1 แปลง เป็นเงินสิบห้าบาท มีเนื้อที่ ประมาณ 2 ไร่ 3 งาน 30 ตารางวา ต่อมาในปี พ.ศ. 2480 ได้ย้ายไปเรียนที่อาคารใหม่ซึ่งตั้งอยู่ที่ปลายแหลมบ้านพระม่วง ที่ตั้งโรงเรียนบ้านพระม่วงในปัจจุบัน ที่ดินแปลงนี้ทางราชการสงวนไว้เพื่อสร้างโรงเรียนและทางอำเภอกันตั้ง โดยนายช่วย สกุนตฤทธิ ได้ซื้อที่ดินเพิ่มเติมทางด้านทิศเหนือจากนาย หลี สุहरิน เป็นเงินยี่สิบบาท รวมเนื้อที่ทั้งหมด 6 ไร่ 3 งาน 28 ตารางวา

2.2 สภาพแวดล้อมทางกายภาพ

2.2.1 สถานที่ตั้ง

โรงเรียนบ้านพระม่วง ตั้งอยู่ในหมู่ที่ 4 ตำบลนาเกลือ อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง ซึ่งเป็นเขตกันดารและเป็นโรงเรียนกันดารตามประกาศของกระทรวงการคลัง มีเขตบริการอยู่ในหมู่ที่ 4 ตำบลนาเกลือ อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง โรงเรียนเป็นที่ตั้งของศูนย์วิชาการกลุ่มโรงเรียนปากน้ำโรงเรียนนี้ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 15 ธันวาคม 2478 รวมอายุถึงปัจจุบัน 66 ปี มีอาณาเขตดังนี้ ทิศเหนือจดสุเหร่าบ้านพระม่วง ทิศใต้จดทะเลอันดามันทิศตะวันออกจดบ่อเลี้ยงกุ้งกุลาดำของชาวบ้าน ทิศตะวันตกจดสวนมะพร้าวของชาวบ้านในหมู่บ้าน ที่ตั้งของโรงเรียนเป็นพื้นที่ราบต่ำกว่าระดับดินทั่วไปของหมู่บ้าน เป็นแหลมยื่นลงไปในทะเล เป็นดินทรายไม่อุ้มน้ำ ที่ตั้งของโรงเรียนเป็นที่ราบ แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ส่วนที่ติดริมทะเลจะเป็นที่ราบต่ำ ส่วนถัดขึ้นมาเป็นที่ราบสูง เมื่อฝนตกชุกน้ำฝนจะไหลมาตามบริเวณพื้นดินใกล้เคียงผ่านพื้นดินของโรงเรียนจะชะล้างหน้าดินอยู่เสมอทุกปี ทำให้โรงเรียนได้รับความเสียหายอยู่บ่อยครั้ง ทางทิศใต้จดทะเลอันดามัน มีทัศนียภาพสวยงามมาก มองเห็นเกาะประมาณ 3-4 เกาะ เช่น เกาะนก เกาะสุกร เกาะเหลาเหลียง เกาะเกตรา และจะมองเห็นเรือประมงและเรือเดินสมุทรระหว่างประเทศเป็นช่วง ๆ ในช่วงมรสุมตะวันตกเฉียงใต้จะมีลมพายุแรง บางครั้งทำให้ทรัพย์สินของโรงเรียนหรือของชาวบ้านใกล้เคียงได้รับความเสียหายในช่วงดังกล่าว

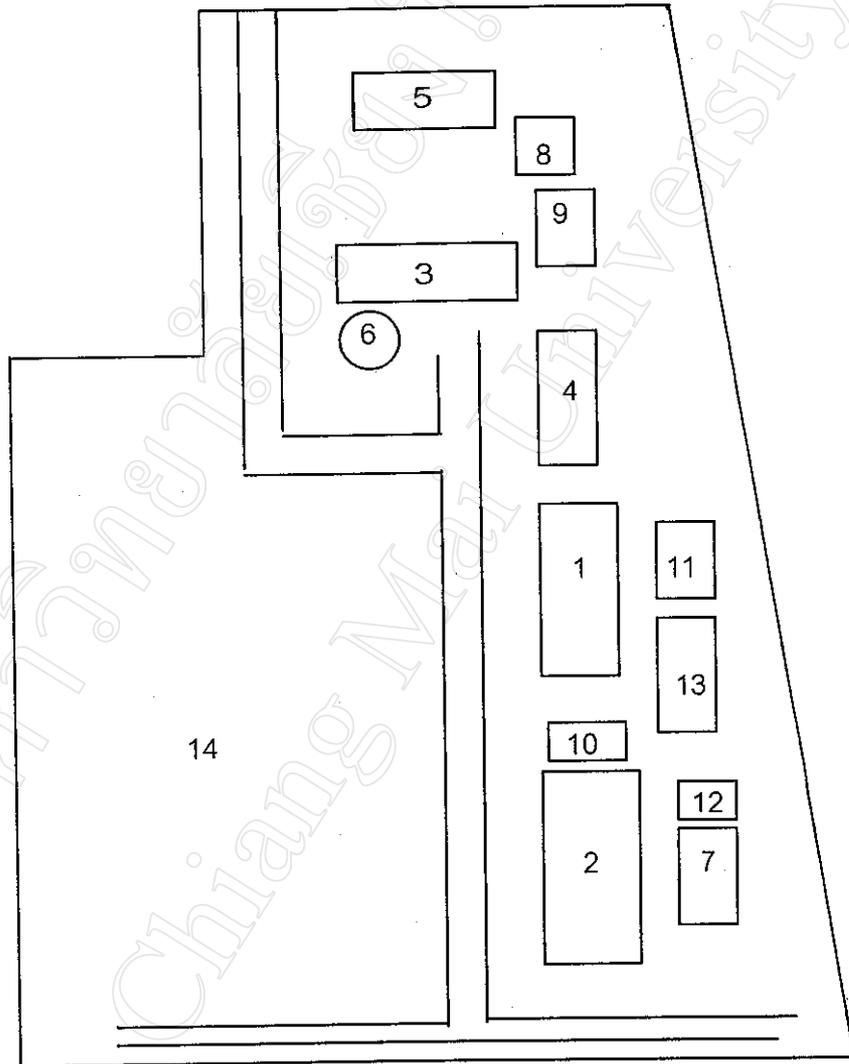
2.2.2 สภาพการคมนาคม

การเดินทางติดต่อระหว่างโรงเรียนบ้านพระม่วงกับตัวอำเภอกันตังโดยสามารถเดินทางได้ด้วยพาหนะหลายประเภทและไม่สะดวกทุกฤดูกาล การเดินทางติดต่อระหว่างอำเภอกันตังกับโรงเรียนบ้านพระม่วงถ้าเป็นการเดินทางโดยทางบกต้องใช้ระยะเวลาการเดินทาง 32.5 กิโลเมตร ซึ่งลักษณะของเส้นทางจะต้องข้ามแพขนานยนต์หรือเรือจ้าง เป็นระยะทาง 0.5 กิโลเมตรที่ท่าแพขนานยนต์เทศบาลอำเภอกันตังแล้วเดินทางต่อด้วยรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ตามถนนลาดยาง 15 กิโลเมตรแล้วเดินทางต่อตามถนนลูกรัง 9 กิโลเมตรจนถึงทางเข้าหมู่บ้านโดยต้องเดินทางอีกประมาณ 8 กิโลเมตรจึงจะถึงโรงเรียนบ้านพระม่วงโดยที่สภาพของเส้นทาง ถนนลูกรังจะเป็นหลุมเป็นบ่อ สภาพของถนนในหมู่บ้านจะขรุขระเป็นหลุมเป็นบ่อ ในช่วงหน้าฝนจะชำรุดทรุดโทรมมากส่วนในหน้าแล้งจะมีฝุ่นฟุ้งกระจายไปทั่วถนนจึงเห็นได้ว่าถนนสายนี้มีความยากลำบากในการเดินทางตลอดปี ส่วนการเดินทางออกจากหมู่บ้านเพื่อไปตัวอำเภอนั้นสามารถเดินทางไปโดยรถส่วนตัวหรือรถโดยสารประจำทางซึ่งรถโดยสารประจำทางจะออกจากหมู่บ้านพระม่วงในเวลาประมาณ 07.00 น. ถึง 08.00 น. มายังอำเภอกันตังและเข้าถึงหมู่บ้านพระม่วงในเวลา 14.00 น. เพียงเที่ยวเดียว จึงไม่สะดวกในการเดินทางเท่าที่ควรทำให้บางครั้งชาวบ้านต้องใช้รถจักรยานยนต์รับจ้าง เป็นพาหนะในการเดินทาง หรือใช้รถจักรยานยนต์ หรือรถยนต์ส่วนตัว เป็นพาหนะในการเดินทางและด้วยความลำบากในการเดินทางดังกล่าวจึง ทำให้ชาวบ้านและข้าราชการครูที่อาศัยและปฏิบัติงานอยู่ในพื้นที่ดังกล่าวมีความยากลำบากในการเดินทางมาก นอกจากนี้การเดินทางจากอำเภอกันตังเข้าสู่หมู่บ้านและโรงเรียนบ้านพระม่วงยังสามารถใช้การเดินทางโดยทางน้ำซึ่งต้องใช้ระยะทางรวมทั้งสิ้น ประมาณ 15 ไมล์ทะเลหรือเท่ากับ 27 กิโลเมตร ซึ่งการเดินทางโดยทางน้ำนั้นยังไม่มีเรือโดยสารจากตัวอำเภอไปหมู่บ้านพระม่วงโดยตรงแต่ต้องอาศัยเรือโดยสารที่เดินทางมาจากเกาะลิบงไปท่าเรือกันตัง ที่จะมาจอดรับคนโดยสารที่ท่าเรือบ้านพระม่วงในเวลา 09.00 น. และจะกลับมาจอดที่ท่าเรือบ้านพระม่วงในเที่ยวกลับ เวลาประมาณ 14.00 น. และมีเพียงวันละ 1 เที่ยว จึงไม่สะดวกในการเดินทาง ถ้าจะเดินทางโดยทางเรือต้องเหมาเรือของชาวบ้าน ซึ่งมีราคาสูงและไม่สะดวกซึ่งบางครั้งในช่วงมรสุมอาจเจอพายุระหว่างการเดินทางด้วย

2.2.3 สภาพการจัดการศึกษา

ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2542 โรงเรียนบ้านพระม่วงมีบุคลากรทั้งหมดจำนวน 13 คน โดยมีข้าราชการครูจำนวน 12 คน เป็นชาย 8 คน เป็นหญิง 4 คน และนักการภารโรงจำนวน 1 คน โรงเรียนเปิดทำการสอนการศึกษาภาคบังคับ คือเปิดทำการสอนในระดับก่อนประถมศึกษา ตั้งแต่ชั้นอนุบาลปีที่ 1 จนถึงชั้นอนุบาลปีที่ 2 และระดับชั้นประถมศึกษา ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 รวมเปิดการเรียนการสอน จำนวน 10 ห้องเรียน มีจำนวนนักเรียนรวมทั้งสิ้น 262 คน เป็นนักเรียนชาย 141 คน เป็นนักเรียนหญิง 121 คน ปัจจุบันโรงเรียนเป็นที่ตั้งของศูนย์วิชาการกลุ่มโรงเรียนปากน้ำ ซึ่งมีโรงเรียนประถมศึกษาอยู่ในกลุ่มนี้ทั้งหมด 5 โรงเรียน และโรงเรียนนี้อยู่ในโครงการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการอีกด้วย

ภาพ 9 แสดงบริเวณโรงเรียนบ้านพระม่วง



รายละเอียดประกอบภาพ

- | | | |
|----------------------------|--------------------|-------------|
| 1 อาคารเรียน 1 | 6 เสาธง | 11 ป่อน้ำ 1 |
| 2 อาคารเรียน 2 | 7 ส้วม 1 | 12 ป่อน้ำ 2 |
| 3 อาคารเรียน 3 | 8 ส้วม 2 | 13 สระน้ำ |
| 4 อาคารเอนกประสงค์ | 9. ถังน้ำซีเมนต์ 1 | 14 สนาม |
| 5 อาคารเรียนก่อนประถมศึกษา | 10 ถังน้ำซีเมนต์ 2 | |

ผลการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการวิจัยแต่ละขั้น

1. ผลการมีส่วนร่วมขั้นศึกษาวิเคราะห์ พิจารณาปัญหาและสาเหตุของปัญหา

การดำเนินงานขั้นนี้ ผู้วิจัยมีความตระหนักดีว่าเป็นขั้นตอนที่สำคัญของวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นขั้นตอนที่มุ่งเน้นให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการวิจัยได้มีส่วนร่วมในการพิจารณาปัญหาที่ต้องการแก้ไขร่วมกัน เกิดการแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ในปัญหาและช่วยกันตรวจสอบการมองปัญหาและสาเหตุของปัญหาซึ่งกันและกัน ก่อนจะนำไปสู่กระบวนการแก้ปัญหาร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป ดังนั้นในกระบวนการวิจัยขั้นนี้จึงมีความจำเป็นที่ผู้วิจัยจะต้องประสานงานและกระตุ้นให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการวิจัยได้ตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาร่วมกันเสียก่อน ซึ่งปัญหาในการวิจัยเกิดจากการที่ผู้วิจัยได้รับการบรรจุแต่งตั้งให้เป็นข้าราชการครูสายผู้สอนในโรงเรียนดังกล่าว ในขณะที่ปฏิบัติงานอยู่ผู้วิจัยได้สังเกตพฤติกรรมของนักเรียนจำนวนหนึ่งซึ่งมีพฤติกรรมชอบเลียนแบบครูและเพื่อนๆขณะทำกิจกรรมต่างๆ ในด้านความคิดริเริ่มและความหลากหลายในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นขณะทำกิจกรรมในห้องเรียนและนอกห้องเรียนนักเรียนยังมีพฤติกรรมดังกล่าวน้อย นอกจากนั้นนักเรียนดังกล่าวยังขาดความมั่นใจและความกล้าแสดงออก โดยเฉพาะนักเรียนในระดับอนุบาลชั้นปีที่ 2 ที่ผู้วิจัยสอนอยู่ ผู้วิจัยได้นำข้อสังเกตเกี่ยวกับพฤติกรรมของนักเรียนดังกล่าวไปสอบถามกับคณะครูในโรงเรียนโดยได้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับคณะครูในเรื่องดังกล่าวหลายครั้ง จึงทำให้ทราบว่าคณะครูคนอื่นๆก็มีข้อสังเกตเช่นเดียวกับผู้วิจัย ดังนั้นที่ผ่านมาทางโรงเรียนจึงได้นำเรื่องดังกล่าวเข้าสู่ที่ประชุมคณะครูได้ร่วมกันพิจารณาหาทางแก้ปัญหานี้หลายครั้ง ซึ่งในที่สุดที่ประชุมได้มีมติจัดให้มีโครงการต่างๆขึ้นเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ให้แก่นักเรียน เช่นโครงการส่งเสริมให้บุคลากรของโรงเรียนได้เข้ารับการอบรมสัมมนาในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ให้แก่นักเรียน โดยนำความรู้ที่ได้จากการเข้าร่วมการอบรมสัมมนาดังกล่าวมาเผยแพร่ให้แก่คณะครูคนอื่นๆในโรงเรียน และนำความรู้ที่ได้มาจัดทำโครงการต่างๆที่มุ่งเน้นการพัฒนาให้นักเรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์ เช่นจัดโครงการประกวดวาดภาพ โครงการประกวดสิ่งประดิษฐ์จากเศษวัสดุ โครงการส่งเสริมให้นักเรียนกล้าแสดงออกบนเวทีทุกสัปดาห์ เป็นต้น นอกจากนี้โรงเรียนยังมีนโยบายให้คณะครูจัดกิจกรรมที่พัฒนาความคิดสร้างสรรค์โดยสอดแทรกกิจกรรมดังกล่าวในกระบวนการเรียนการสอนทุกรายวิชาและทุกระดับชั้น แต่จากการติดตามและประเมินผลตามโครงการที่โรงเรียนจัดทำขึ้นเพื่อแก้ปัญหานี้พบว่า ผลการดำเนินงานตามโครงการดังกล่าวไม่ประสบผล

สำเร็จเท่าที่ควร กล่าวคือนักเรียนบางส่วนมีพฤติกรรมที่แสดงให้เห็นว่ายังคงต้องได้รับการพัฒนาในด้านความคิดสร้างสรรค์โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักเรียนในระดับอนุบาลชั้นปีที่ 2 จำนวนหนึ่งยังคงมีพฤติกรรมดังกล่าวอยู่เช่นเดิม ถึงแม้ว่าที่ผ่านมาทางโรงเรียนได้จัดทำโครงการต่างๆ ดังที่กล่าวมาแล้วก็ตาม ผู้วิจัยได้วิเคราะห์สาเหตุของปัญหาดังกล่าวโดยการตรวจสอบข้อมูลจากแหล่งต่างๆ เช่นจาก คณะครูที่รับผิดชอบในโครงการต่างๆ ครูประจำชั้น ผู้บริหารโรงเรียน พ่อแม่ผู้ปกครองนักเรียนเป็นต้น จากผลการวิเคราะห์ผู้วิจัยคิดว่าสาเหตุของปัญหานี้อาจเป็นเพราะที่ผ่านมานโยบายของโรงเรียนในด้านการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ให้แก่นักเรียนโดยจัดให้มีโครงการต่างๆ ขึ้นนั้น โครงการเหล่านั้นเป็นโครงการที่โรงเรียนจัดให้แก่เรียนในเวลาที่อยู่ในโรงเรียนเท่านั้น ซึ่งพ่อแม่ผู้ปกครอง นักเรียน และชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมในโครงการดังกล่าวที่โรงเรียนได้จัดขึ้นยังอยู่ในระดับน้อย ดังนั้นนักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์จากทางโรงเรียนแล้วเมื่อกลับบ้าน นักเรียนอาจไม่ได้รับการสานต่อในการพัฒนาด้านดังกล่าวและจากการที่พ่อแม่ผู้ปกครองหรือชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโครงการดังกล่าวน้อย ดังนั้นอาจทำให้บุคคลเหล่านั้นขาดความรู้ความเข้าใจและไม่เห็นความสำคัญในการพัฒนาในด้านดังกล่าว จึงทำให้นโยบายของโรงเรียนที่มุ่งเน้นการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ให้แก่เรียนไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีแนวคิดว่าการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ให้แก่เรียนโดยเฉพาะนักเรียนในระดับก่อนประถมศึกษา นั้น หากได้มีการวางแผนร่วมมือกันอย่างมีระบบและต่อเนื่อง รวมทั้งระดมการมีส่วนร่วมจากทุก ฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับเด็กปฐมวัย เช่น พ่อแม่ผู้ปกครอง คณะครู ผู้บริหารโรงเรียน ผู้นำศาสนา ผู้นำชุมชน แล้วช่วยกันทำให้การพัฒนาในด้านดังกล่าวบรรลุผลตามเป้าหมายที่วางไว้ ดังนั้นในขั้นนี้จึงต้องสร้างความตระหนักให้บุคคลดังกล่าวได้เห็นความสำคัญดังนี้

ฝ่ายคณะครู

ผู้วิจัยในฐานะเป็นผู้ประสานงานและเป็นผู้กระตุ้นให้เกิดการตระหนักในปัญหาดังกล่าวร่วมกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการวิจัย โดยในส่วนของคณะครู ผู้วิจัยเริ่มต้นด้วยการนำเสนอรายละเอียดเกี่ยวกับกระบวนการวิจัยให้แก่คณะครูได้รับทราบอย่างเป็นทางการในการประชุมเฉพาะกิจของโรงเรียนครั้งที่ 1 ประจำปีภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2542 ในวันที่ 24 พฤษภาคม 2542 ตั้งแต่เวลา 13.00 น. – 15.00 น. ณ ห้องประชุมศูนย์วิชาการกลุ่มโรงเรียน โดยการประชุมดังกล่าวได้จัดให้มีขึ้นหลังจากที่ผู้วิจัยได้รายงานตัวและขออนุญาตทำวิจัยต่อผู้บริหารโรงเรียนและได้รับการอนุมัติแล้ว ซึ่งใน

การประชุมเฉพาะกิจครั้งนี้มีคณะครูเข้าร่วมการประชุมครบทุกคน ผู้วิจัยเริ่มต้นการประชุมด้วยการนำเสนอปัญหา วัตถุประสงค์ ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัยและรายละเอียดอื่นๆ ในกระบวนการวิจัย และขอความร่วมมือจากคณะครูให้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัยครั้งนี้ เมื่อที่ประชุมมีความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการวิจัยแล้วจึงตอบตกลงที่จะให้ความร่วมมือในการวิจัยครั้งนี้อย่างเต็มที่ซึ่งผู้บริหารโรงเรียนได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการวิจัยครั้งนี้ว่า “ทางโรงเรียนรู้สึกยินดีที่ผู้วิจัยได้นำกระบวนการวิจัยนี้มาทดลองใช้ในการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ให้แก่นักเรียน ซึ่งปัญหานักเรียนมีพฤติกรรมที่ควรได้รับการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์นั้นเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นมานานมาแล้ว ซึ่งทางโรงเรียนก็ได้ให้ความสำคัญกับการแก้ปัญหาดังกล่าวมาโดยตลอดและที่ผ่านมาก็มีการจัดทำเป็นโครงการต่างๆ ขึ้นมาเพื่อการแก้ไขปัญหานี้โดยเฉพาะแต่ยังไม่สามารถแก้ปัญหานี้ได้มากนักดังนั้นการที่ผู้วิจัยมีแนวคิดที่จะนำกระบวนการวิจัยนี้มาร่วมกันแก้ปัญหาดังกล่าวก็อาจประสบความสำเร็จได้ โดยเฉพาะการนำกระบวนการวิจัยมาทดลองใช้แก้ปัญหาดังกล่าวกับนักเรียนในระดับชั้นอนุบาลปีที่ 2 ก่อนนั้นมีความเหมาะสมอย่างยิ่งเพราะนักเรียนในระดับชั้นดังกล่าวผู้วิจัยเคยสอนมาก่อนและรู้ปัญหาดังกล่าวเป็นอย่างดี ดังนั้นถ้าสามารถนำกระบวนการวิจัยนี้ไปพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ได้ประสบความสำเร็จต่อไปทางโรงเรียนก็สามารถนำไปทดลองใช้กับนักเรียนในระดับชั้นอื่นๆ ซึ่งผมในฐานะเป็นผู้บริหารโรงเรียนขอสนับสนุนการวิจัยนี้อย่างเต็มที่” จากนั้นผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากการสังเกตพฤติกรรมด้านความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนในระดับชั้นดังกล่าว ซึ่งผู้วิจัยได้สังเกตไว้ในช่วงแรกของการเปิดภาคเรียนและข้อมูลเบื้องต้นที่ได้จากการไปพบและสนทนากับฝ่ายพ่อแม่ผู้ปกครองนักเรียน ฝ่ายผู้นำศาสนาและฝ่ายผู้นำชุมชนกลุ่มต่างๆ ในช่วงแรกของการวิจัย ซึ่งเป็นช่วงการสร้างความสัมพันธ์กับหน่วยงานและชุมชนโดยนำข้อมูลดังกล่าวมาตรวจสอบกับฝ่ายคณะครูว่านักเรียนในโรงเรียนโดยเฉพาะนักเรียนในระดับอนุบาลชั้นปีที่ 2 ที่เรียนอยู่ในภาคเรียนนี้มีพฤติกรรมที่ควรได้รับการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์อยู่หรือไม่ ซึ่งที่ประชุมได้มีการแสดงความคิดเห็นกันอย่างกว้างขวาง ในที่สุดที่ประชุมมีความคิดเห็นร่วมกันว่านักเรียนในทุกระดับชั้นยังคงมีพฤติกรรมดังกล่าวอยู่ดังที่ครูฝ่ายวิชาการกล่าว “เท่าที่สังเกตพฤติกรรมของนักเรียนทุกระดับชั้นพบว่านักเรียนส่วนหนึ่งยังคงมีพฤติกรรมอย่างนี้อยู่ คิดว่าการแก้ปัญหาของโรงเรียนเกี่ยวกับปัญหานี้ที่ผ่านมามีการแก้ปัญหาที่ยังไม่ตรงกับสาเหตุก็ได้” ซึ่งจากคำกล่าวของครูฝ่ายวิชาการโรงเรียนทำให้คณะครูส่วนใหญ่เห็นด้วยแต่ครูที่รับผิดชอบฝ่ายกิจการนักเรียนได้แสดงความคิดเห็นแย้งว่า “ที่ผ่านมามีคิดว่าทางโรงเรียนได้แก้ปัญหานี้ได้

บ้างแล้วแต่ความคิดสร้างสรรค์เป็นนามธรรมเลยทำให้ไม่เห็นผลชัดเจนเท่าที่ควร ซึ่งอาจจะต้องใช้เวลานานหน่อย" ต่อมาครูประจำชั้นอนุบาลปีที่ 2 ได้แสดงความคิดเห็นสอดคล้องกับครูฝ่ายวิชาการว่า "จากการเป็นครูประจำชั้นสอนนักเรียนในระดับชั้นอนุบาลปีที่ 1 เมื่อปีที่แล้วพบว่านักเรียนส่วนใหญ่ในชั้นมีพฤติกรรมดังกล่าว และจากการติดตามพฤติกรรมของนักเรียนมาจนถึงปีนี้ โดยนักเรียนกำลังเรียนในระดับชั้นอนุบาลปีที่ 2 ก็พบว่านักเรียนก็ยังคงมีพฤติกรรมดังกล่าวอยู่เช่นเดิม ในปีที่แล้วเมื่อเห็นพฤติกรรมของนักเรียนเป็นแบบนี้ก็คิดว่านักเรียนอาจยังเล็กอยู่ ตอนแรกคิดว่าอาจจะต้องใช้เวลาเหมือนกันแต่ช่วงหลังรู้สึกกังวลมากคิดว่าเป็นเพราะการสอนของครูไม่ดีหรือเปล่า ซึ่งที่จริงการสอนในระดับชั้นดังกล่าวก็ยึดแนวการจัดประสบการณ์ของสำนักงานประถมศึกษามาโดยตลอดและการเรียนการสอนในระดับชั้นดังกล่าวก็มุ่งเน้นการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ให้แก่ผู้เรียนอยู่แล้ว จึงคิดว่าการแก้ปัญหาจะต้องร่วมกันค้นหาสาเหตุที่แท้จริงของปัญหาดังกล่าวให้ได้ก่อน" ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้นำเสนอสิ่งที่ผู้วิจัยคิดว่าน่าจะเป็นสาเหตุของปัญหานี้ที่กล่าวมาแล้วข้างต้น โดยที่ประชุมได้แสดงความคิดเห็นกันอย่างกว้างขวาง ซึ่งในที่สุดที่ประชุมได้มีความคิดเห็นเป็นแนวทางเดียวกันเกี่ยวกับสาเหตุหลักของปัญหานักเรียนมีพฤติกรรมที่ควรได้รับการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ว่าอาจเกิดมาจากการขาดความร่วมมือกันระหว่างโรงเรียน พ่อแม่ผู้ปกครองนักเรียน และชุมชนในการแก้ปัญหาดังกล่าว ดังที่ครูประจำชั้นป.1 กล่าวว่า "ที่ผ่านมาคิดว่าคณะครูก็ช่วยกันทำงานในเรื่องนี้กันอย่างเต็มที่แล้ว แต่การประชุมที่เกี่ยวกับเรื่องนี้ไม่ค่อยได้พูดถึงที่จะให้ผู้ปกครองนักเรียนและชุมชนมาร่วมงานกับเราเลย นี่คิดว่าน่าจะเป็นสาเหตุหลักของปัญหานี้ที่ยังแก้ไม่ได้ผลซักที" เมื่อผู้วิจัยเห็นว่าคณะครูเกิดความตระหนักในปัญหานี้แล้ว ผู้วิจัยจึงกล่าวโยงถึงความจำเป็นที่จะต้องให้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมมาแก้ปัญหา ซึ่งในที่สุดคณะครูเกิดความมั่นใจว่าจะสามารถร่วมมือกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในกระบวนการวิจัยเพื่อร่วมกันแก้ปัญหา ต่อมาผู้วิจัยขอให้ที่ประชุมได้ร่วมหารือกันเกี่ยวกับวันประชุมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการวิจัย ซึ่งในที่สุดที่ประชุมได้กำหนดวันประชุมผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายในวันที่ 8 มิถุนายน 2542 โดยก่อนที่จะถึงวันประชุม คณะครูได้เสนอแนะให้ผู้วิจัยไปพบกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องฝ่ายอื่นๆ เพื่อชี้แจงรายละเอียดเกี่ยวกับการวิจัยให้บุคคลดังกล่าวได้ทราบก่อนและนำปัญหาการวิจัยครั้งนี้ไปตรวจสอบกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องฝ่ายต่างๆว่ามีสภาพปัญหาปัจจุบันตรงกันหรือไม่โดยผู้วิจัยควรเป็นผู้กระตุ้นให้บุคคลดังกล่าวได้เห็นความสำคัญของปัญหานี้เป็นเบื้องต้นเสียก่อน ในส่วนของทางโรงเรียนนั้นที่ประชุมขอให้ผู้วิจัยเริ่มดำเนินการใช้แบบวัดความคิดสร้างสรรค์กับนักเรียน และ

ให้ครูประจำชั้นนำแนวการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์มาจัดกิจกรรมให้แก่นักเรียนได้เลย โดยที่ประชุมให้เหตุผลว่าเป็นหน้าที่ของโรงเรียนอยู่แล้วที่จะต้องพัฒนาด้านดังกล่าวให้กับนักเรียนและถ้าพ่อแม่ผู้ปกครองได้เห็นถึงความร่วมมือกันอย่างจริงจังของคณะครูแล้วก็จะสร้างความเชื่อมั่นให้บุคคลดังกล่าวเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัยนี้มากขึ้น . ดังนั้นที่ประชุมจึงได้ตกลงใช้แบบวัดความคิดสร้างสรรค์กับนักเรียนครั้งที่ 1 ในวันที่ 28 พฤษภาคม 2542 และเริ่มจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ให้แก่นักเรียนตั้งแต่วันที่ 1 มิถุนายน 2542 เป็นต้นไปตลอดปีการศึกษาโดยจัดกิจกรรมดังกล่าวให้แก่นักเรียนทุกวัน ส่วนเรื่องเวลาและรายละเอียดการจัดนั้นได้มอบหมายให้ครูประจำชั้นดำเนินการตามความเหมาะสมโดยคณะครูคนอื่น ๆ เป็นผู้คอยให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่

ฝ่ายผู้นำศาสนา

ในการตรวจสอบสภาพปัญหากับผู้มีส่วนร่วมฝ่ายอื่น ๆ นั้น ผู้วิจัยเริ่มต้นด้วยการไปพบผู้นำศาสนาอิสลามของหมู่บ้านหรือโต๊ะอิหม่ามก่อนเพราะบุคคลดังกล่าวเป็นบุคคลที่ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือมากและเป็นผู้นำทางด้านการพัฒนาและด้านจิตใจของชาวบ้านในชุมชนแห่งนี้อีกด้วย ผู้วิจัยได้รับการต้อนรับจากผู้นำศาสนาเป็นอย่างดีโดยผู้วิจัยได้สนทนากับผู้นำศาสนาอย่างเป็นกันเอง เพราะได้เคยร่วมกิจกรรมในการพัฒนาหมู่บ้านและได้เคยร่วมการประชุมกันในโรงเรียนบ่อยครั้ง โดยเนื้อหาที่สนทนากันในครั้งนี้เป็นการสนทนาในเรื่องทั่วไปก่อน จากนั้นผู้วิจัยได้สอบถามเกี่ยวกับบทบาทของทางฝ่ายศาสนาต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษากับทางโรงเรียนที่ผ่านมา ซึ่งผู้นำศาสนาได้ชี้แจงว่า "ที่ผ่านมาจากทางฝ่ายศาสนาและคณะกรรมการสุเหร่าของหมู่บ้านได้ให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียนในการทำกิจกรรมด้านต่างๆมาโดยตลอดโดยถือว่าการมีส่วนร่วมกับทางโรงเรียนเป็นบทบาทส่วนหนึ่งของฝ่ายศาสนาอยู่แล้ว" จากนั้นผู้วิจัยได้โยนมาสู่การวิจัย ซึ่งเป็นรายละเอียดเกี่ยวกับกระบวนการวิจัยของผู้วิจัยให้ผู้นำศาสนาได้รับทราบ โดยผู้วิจัยได้นำปัญหาที่เกี่ยวกับพฤติกรรมด้านความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนซึ่งเป็นปัญหาการวิจัยและเป็นปัญหาที่คณะครูได้ร่วมกันรับรู้มาแล้ว มาตรวจสอบกับผู้นำศาสนาว่าปัญหาการวิจัยครั้งนี้ผู้นำศาสนามีความคิดเห็นอย่างไร ซึ่งจากการสนทนากับผู้นำศาสนาในเรื่องดังกล่าวปรากฏว่าผู้นำศาสนาไม่เข้าใจว่าความคิดสร้างสรรค์หมายถึงอะไร แต่หลังจากที่ผู้วิจัยได้อธิบายโดยการยกตัวอย่างพฤติกรรมต่างๆ ซึ่งเป็นพฤติกรรมด้านความคิดสร้างสรรค์มาเปรียบเทียบโดยใช้ภาษาถิ่นเพื่อให้เห็นภาพและชี้ให้เห็นถึงประโยชน์ของความคิดสร้างสรรค์ต่อการนำไปใช้ในการเรียนการทำงานหรือการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งวิธีการดังกล่าวทำให้

ผู้นำศาสนาเกิดความเข้าใจและมีความคิดเห็นตรงกันกับปัญหาการวิจัยในครั้งนี้และบอกกับผู้วิจัยว่า "พฤติกรรมของเด็กๆ ในชุมชนแห่งนี้มีความแตกต่างกับเด็กๆ ในตลาด เด็กที่นี่ไม่ค่อยกล้าพูดกล้าทำ คิดไม่ค่อยเป็นกันอย่างเด็กในตลาด ที่จริงเคยนำเรื่องนี้ไปพูดคุยกับผู้อำนวยการโรงเรียนในที่ประชุมกรรมการศึกษาของโรงเรียนมาแล้ว เห็นทางโรงเรียนบอกว่าได้ส่งเสริมเรื่องนี้อยู่เหมือนกันแต่เห็นทำกันมานานแล้ว ถ้าทางโรงเรียนต้องการให้ฝ่ายศาสนาไปมีส่วนร่วมในเรื่องนี้ด้วยก็ยินดีให้ความร่วมมือเต็มที่" จากนั้นผู้นำศาสนาได้สอบถามถึงแนวทางการดำเนินการวิจัย เพื่อจะได้ตรวจสอบดูในเบื้องต้นว่ากระบวนการวิจัยนี้มีลักษณะที่ขัดแย้งกับหลักของศาสนาอิสลามหรือไม่ ซึ่งผู้วิจัยก็ได้ชี้แจงในเรื่องดังกล่าวอย่างละเอียด จากการชี้แจงของผู้วิจัยทำให้นำศาสนาที่มีความสนใจและยินดีให้ความร่วมมือและเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัยครั้งนี้ ซึ่งผู้นำศาสนามีความคาดหวังว่าผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์กับเด็กและชาวบ้านในชุมชนแห่งนี้และได้แนะนำให้ผู้วิจัยไปพบกับคณะกรรมการของสุเหร่าเพื่อชี้แจงในเรื่องการวิจัยให้ชาวบ้านกลุ่มดังกล่าวได้ทราบอีกครั้งโดยผู้นำศาสนายินดีเป็นผู้ประสานงานในการพบปะกับชาวบ้านกลุ่มดังกล่าว ซึ่งต่อมาผู้วิจัยได้ไปพบกับคณะกรรมการของสุเหร่าเพื่อชี้แจงในเรื่องดังกล่าวในวันศุกร์ที่ 26 พฤษภาคม 2542 เวลา 12.00 น. ณ สุเหร่าของหมู่บ้าน ซึ่งเป็นเวลาที่กลุ่มผู้นำทางศาสนาและชาวบ้านกำลังทำพิธีกรรมทางศาสนาอยู่พอดีโดยคณะกรรมการของสุเหร่าได้แสดงความยินดีที่จะเข้าร่วมในกระบวนการวิจัยครั้งนี้และจะประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านที่มาทำพิธีกรรมทางศาสนาในสุเหร่าได้ทราบเกี่ยวกับเรื่องนี้อีกด้วย

ฝ่ายผู้นำชุมชน

ด้านการพบผู้นำชุมชนนั้นผู้วิจัยได้ไปพบผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน อบต. ประธานกลุ่มพัฒนาสตรี ประธานกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน(อสม.) ซึ่งบุคคลเหล่านี้เป็นผู้นำในด้านต่างๆ ของชุมชนแห่งนี้และเป็นผู้มีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัยครั้งนี้ด้วย โดยผู้วิจัยได้ไปพบบุคคลดังกล่าวที่บ้านเพื่อชี้แจงเกี่ยวกับรายละเอียดการวิจัยในครั้งนี้ให้บุคคลดังกล่าวทราบและนำปัญหาการทำวิจัยไปตรวจสอบกับบุคคลกลุ่มดังกล่าวว่ามีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการวิจัยครั้งนี้ตรงกันหรือไม่ ซึ่งผู้นำชุมชนทุกคนได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหาดังกล่าวที่เป็นอยู่ไปในทางเดียวกัน ซึ่งตรงกับปัญหาการวิจัยที่ผู้วิจัยและคณะครูที่ได้ตรวจสอบร่วมกันมาแล้ว และบุคคลดังกล่าวได้สอบถามวิธีการและกระบวนการวิจัยจากผู้วิจัยอย่างละเอียดและทุกคนมีความยินดีให้ความร่วมมือและเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัยครั้งนี้ นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ขอให้ผู้นำชุมชนได้ประชาสัมพันธ์การวิจัยให้ชาวบ้านในชุมชนได้รับทราบด้วย

ฝ่ายพ่อแม่ผู้ปกครองนักเรียน

ส่วนการเยี่ยมนักเรียนและพ่อแม่ผู้ปกครองของนักเรียนนั้นผู้วิจัยได้ไปเยี่ยมบ้านของนักเรียนในระดับชั้นอนุบาลปีที่ 2 ทุกคน ซึ่งนักเรียนชั้นดังกล่าวเป็นนักเรียนกลุ่มเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้ วัตถุประสงค์ของการไปเยี่ยมบ้านของนักเรียนเพื่อเป็นการพูดคุยเรื่องทั่วไปเกี่ยวกับตัวนักเรียนและเป็นการแนะนำการวิจัย วัตถุประสงค์ ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัยตลอดจนขอความร่วมมือให้บุคคลดังกล่าวเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัยครั้งนี้ และผู้วิจัยได้นำปัญหาการวิจัยไปตรวจสอบกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องฝ่ายดังกล่าวด้วย ผู้วิจัยได้วางแผนการเยี่ยมบ้านของนักเรียนโดยใช้การตั้งบ้านเรือนของชาวบ้านเป็นเกณฑ์กล่าวคือการตั้งบ้านเรือนของชุมชนแห่งนี้นิยมตั้งบ้านเรือนเป็นกลุ่มๆละประมาณ 5-10 หลังคาเรือน ซึ่งแต่ละกลุ่มล้วนแต่เป็นญาติกันทั้งสิ้นและการตั้งบ้านเรือนของชาวบ้านนิยมตั้งติดกับถนนที่ใช้สัญจรกันในหมู่บ้าน จากลักษณะการตั้งบ้านเรือนดังกล่าวจึงเป็นการสร้างความสะดวกให้แก่ผู้วิจัยเป็นอย่างมากในการไปพบปะพูดคุยกับนักเรียนและพ่อแม่หรือผู้ปกครองของนักเรียนที่บ้าน ดังนั้นเมื่อผู้วิจัยไปเยี่ยมบ้านของนักเรียนคนใดก็จะสามารถเยี่ยมบ้านของนักเรียนคนอื่นๆครั้งละหลายคนได้ และในการเยี่ยมบ้านของนักเรียนนอกจากผู้วิจัยจะได้พบปะพูดคุยกับนักเรียนพ่อแม่หรือผู้ปกครองนักเรียนแล้วผู้วิจัยยังได้พูดคุยกับญาติของนักเรียนซึ่งมีบ้านอยู่ติดกันอีกด้วย จากการได้ไปเยี่ยมบ้านของนักเรียนผู้วิจัยได้มีโอกาสสนทนากับบุคคลดังกล่าวโดยเริ่มต้นการสนทนาด้วยเรื่องต่างๆเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ เกี่ยวกับตัวนักเรียนแล้วโยงมาถึงการชี้แจงให้พ่อแม่และผู้ปกครองของนักเรียนให้ทราบเกี่ยวกับการวิจัย วัตถุประสงค์และขั้นตอนของกระบวนการวิจัยและผู้วิจัยได้ตรวจสอบปัญหาการวิจัย ซึ่งเป็นปัญหาที่เกี่ยวกับพฤติกรรมของนักเรียนที่โรงเรียนกับพฤติกรรมของนักเรียนเมื่ออยู่ที่บ้านว่ามีลักษณะเหมือนกันหรือไม่ ซึ่งจากการสอบถามพ่อแม่ผู้ปกครองในเรื่องดังกล่าวก็ทำให้ทราบว่าพฤติกรรมของนักเรียนเมื่ออยู่ที่บ้านและเมื่ออยู่ที่โรงเรียนนักเรียนมีพฤติกรรมในลักษณะเดียวกัน เมื่อผู้วิจัยได้ชี้ให้เห็นถึงประโยชน์ที่จะได้รับจากการร่วมในกระบวนการวิจัยครั้งนี้ ทำให้พ่อแม่ผู้ปกครองนักเรียนมีความยินดีที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัยและรู้สึกยินดีมากยิ่งขึ้นเมื่อได้ทราบว่าผู้นำศาสนาและคณะกรรมการของสุเหร่า ซึ่งเป็นฝ่ายศาสนาของชุมชนได้ตกลงที่จะเข้าร่วมในกระบวนการวิจัย ผู้วิจัยได้พูดคุยในเรื่องดังกล่าวแล้วพบว่าพ่อแม่ผู้ปกครองนักเรียนมีความเข้าใจและให้ความสนใจเกี่ยวกับกระบวนการวิจัยของผู้วิจัยมาก ซึ่งอาจเนื่องจากมีผู้ปกครองนักเรียนบางคนที่ได้รับทราบการชี้แจงในเรื่องดังกล่าวในขณะที่ไปรับส่งนักเรียนที่โรงเรียนมาบ้างแล้วและได้ประชาสัมพันธ์ให้

แก่ผู้ปกครองและชาวบ้านคนอื่นๆได้รับทราบด้วยซึ่งเท่ากับว่าในการมาครั้งนี้ผู้วิจัยสามารถตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างผู้วิจัยกับผู้ปกครองนักเรียนและระหว่างผู้ปกครองนักเรียนด้วยกันได้อีกด้วย นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมของนักเรียนขณะอยู่ที่บ้านซึ่งเป็นข้อมูลที่ได้จากการสังเกตของผู้วิจัยเองและข้อมูลจากการได้สอบถามกับพ่อแม่ผู้ปกครองและญาติของนักเรียนตลอดจนได้ข้อมูลเกี่ยวกับวิถีชีวิตประจำวันของผู้ปกครองนักเรียนโดยเฉพาะวิถีชีวิตในการเลี้ยงดูบุตรหลาน ซึ่งข้อมูลดังกล่าวจะใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการวิจัยในขั้นต่อไป

ในส่วนการประชุมเพื่อกำหนดปัญหาพร้อมกันนั้น ผู้วิจัยได้จัดให้มีการประชุมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการวิจัยในวันที่ 8 มิถุนายน 2542 ระหว่างเวลา 13.00 น.-16.30 น. ณ อาคารเอนกประสงค์ของโรงเรียน ซึ่งผู้ที่เข้าร่วมการประชุมประกอบด้วยฝ่ายคณะครูจำนวน 6 คนโดยคณะครูส่วนหนึ่งติดภาระกิจการเรียนการสอนอยู่ ฝ่ายพ่อแม่ผู้ปกครองนักเรียนจำนวน 30 คน ขาดการประชุม 3 คน คนที่มาประชุมเป็นมารดาของนักเรียนจำนวน 20 คน เป็นบิดาจำนวน 4 คนและเป็นผู้ปกครองจำนวน 6 คน และฝ่ายผู้นำชุมชนกลุ่มต่างๆได้แก่กลุ่มผู้นำศาสนาจำนวน 5 คน กลุ่มผู้นำหมู่บ้านจำนวน 5 คนซึ่งประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้าน 1 คน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านจำนวน 2 คน สมาชิก อบต.จำนวน 2 คน กลุ่มพัฒนาสตรีประจำหมู่บ้านจำนวน 5 คน กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน(อสม.)ซึ่งประกอบด้วยประธานอสม.และหัวหน้าสถานีอนามัย ม.4 รวม 2 คนและผู้นำด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นจำนวน 2 คน นอกจากนี้ผู้วิจัยได้เชิญวิทยากรที่มีความเชี่ยวชาญด้านการจัดการศึกษาในระดับปฐมวัยเพื่อมาให้ความรู้ความเข้าใจในด้านดังกล่าวแก่ผู้เข้าร่วมการประชุมอีก 1 คน รวมผู้เข้าร่วมการประชุมทั้งหมด 55 คน การประชุมครั้งนี้ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ชี้แจงรายละเอียดเกี่ยวกับการวิจัยซึ่งประกอบด้วยวัตถุประสงค์ ขั้นตอนและกระบวนการวิจัยให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้ทราบร่วมกัน 2) เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับลักษณะพฤติกรรมด้านความคิดสร้างสรรค์และหลักการจัดกิจกรรมที่ช่วยพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ให้แก่เด็กปฐมวัย 3) เพื่อกระตุ้นให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมกันรับรู้และตระหนักถึงความสำคัญของสภาพปัญหาที่เกิดกับพฤติกรรมด้านความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยตลอดจนร่วมกันวิเคราะห์และกำหนดสาเหตุของปัญหาดังกล่าวร่วมกัน การประชุมวันนี้แบ่งออกเป็น 2 ช่วงคือช่วงแรกเป็นการชี้แจงและสร้างความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับกระบวนการวิจัย ลักษณะพฤติกรรมและกิจกรรมที่ช่วยพัฒนาด้านความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยและช่วงที่ 2 เป็นการประชุมระดมสมองเพื่อร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาการวิจัยและร่วมกันกำหนดสาเหตุของปัญหาดังกล่าว

การประชุมช่วงแรกเริ่มต้นด้วยผู้วิจัยในฐานะผู้ดำเนินการประชุมได้กล่าวต้อนรับผู้เข้าร่วมการประชุมและชี้แจงวัตถุประสงค์ของการประชุมและกำหนดการประชุมในวันนี้พร้อมกับแนะนำคณะวิทยากรที่มาให้ความรู้ในเรื่องต่างๆดังที่กล่าวมา ส่วนผู้บริหารโรงเรียนในฐานะหัวหน้าหน่วยงานได้กล่าวต้อนรับผู้เข้าร่วมประชุมพร้อมกับเปิดการประชุม โดยได้ชี้แจงให้ที่ประชุมทราบเกี่ยวกับเรื่องทั่วไปของโรงเรียนเช่นนโยบายการจัดการศึกษาของโรงเรียนในปีการศึกษานี้ การขอความร่วมมือผู้ปกครองในเรื่องต่างๆ เป็นต้น จากนั้นผู้วิจัยจึงได้แจ้งให้ที่ประชุมทราบเกี่ยวกับรายละเอียดกระบวนการวิจัยให้แก่ผู้เข้าร่วมประชุมทราบอีกครั้งและขอความร่วมมือให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องแต่ละฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัยครั้งนี้ ต่อมาผู้วิจัยได้เชิญคณะวิทยากรจำนวน 3 คนที่ได้มาให้ความรู้และสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับด้านความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยแก่ผู้เข้าร่วมประชุมซึ่งคณะวิทยากรดังกล่าวประกอบด้วยครูของโรงเรียนบ้านพระม่วง 2 คนและครูจากโรงเรียนใกล้เคียงอีก 1 คน ก่อนอื่นคณะวิทยากรได้ตรวจสอบความเข้าใจเกี่ยวกับคำจำกัดความของคำว่า "ความคิดสร้างสรรค์" ของผู้เข้าร่วมการประชุมว่ามีความเข้าใจตรงกันกับคณะวิทยากรหรือไม่เพราะการเกิดกระบวนการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาใดๆนั้นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในปัญหานั้นจะต้องเข้าใจเกี่ยวกับนิยามของคำในปัญหาก่อน ซึ่งจากการสอบถามปรากฏว่าทุกฝ่ายมีความเข้าใจเกี่ยวกับคำจำกัดความของคำดังกล่าวเป็นอย่างดี ทั้งนี้อาจเกิดจากผู้วิจัยได้ไปตรวจสอบความเข้าใจเกี่ยวกับคำดังกล่าวกับผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยฝ่ายต่างๆมาก่อนแล้ว ในช่วงกระบวนการสร้างความสัมพันธ์กับหน่วยงานและชุมชน ซึ่งในกิจกรรมนี้มีผู้ปกครองนักเรียนบางคนได้ถามกับคณะวิทยากรเพื่อตอกย้ำความเข้าใจเกี่ยวกับคำดังกล่าวอีกครั้งดังที่ นางศรีอำพันได้ถามคณะวิทยากรว่า "ความคิดสร้างสรรค์กับความคิดแปลกๆไม่เหมือนใครนั้นเหมือนกันหรือไม่และมีประโยชน์กับนักเรียนและชุมชนอย่างไรบ้าง" ซึ่งคณะวิทยากรก็ได้อธิบายเกี่ยวกับลักษณะพฤติกรรมด้านความคิดสร้างสรรค์ ประโยชน์และวิธีการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ให้แก่เด็กปฐมวัยให้แก่ผู้เข้าร่วมประชุมได้เข้าใจร่วมกัน โดยคณะวิทยากรได้ยกตัวอย่างพฤติกรรมด้านความคิดสร้างสรรค์กับพฤติกรรมของเด็กในชุมชนที่เป็นอยู่ในปัจจุบันว่าชุมชนมีความต้องการให้เด็กในชุมชนมีพฤติกรรมแบบใด ซึ่งผู้เข้าร่วมการประชุมทุกคนมีความเห็นตรงกันว่าอยากให้เด็กในชุมชนมีความคิดสร้างสรรค์ให้มากกว่าที่เป็นอยู่ดังที่ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 4 ได้กล่าวว่า"ตนเองในฐานะผู้นำหมู่บ้านไม่ได้ตั้งความหวังอะไรมากเพราะเท่าที่รู้กันอยู่ว่าคนในหมู่บ้านแห่งนี้มีฐานะยากจนแต่ก็อยากให้เด็กที่นี่กล้าคิดกล้าแสดงออกสามารถคิดแก้ปัญหาต่างๆเองได้หลายๆทางและมี

ความคิดแปลกๆใหม่ๆบ้างไม่ใช่ว่าเห็นคนอื่นทำอะไรก็อยากทำตามเขาไปทุกอย่างและการจะส่งเสริมให้เรียนต่อสูงๆนั้นยังยากอยู่ดังนั้นก็ถ้าเด็กมีความคิดสร้างสรรค์แล้วคิดว่าเขาจะสามารถประกอบอาชีพและดำรงชีวิตประจำวันได้อย่างมีความสุขซึ่งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายควรให้ความสำคัญในเรื่องนี้ให้มากยิ่งขึ้น" ตลอดเวลาที่คณะวิทยากรได้ให้ความรู้อยู่นั้น ผู้เข้าร่วมประชุมทุกฝ่ายให้ความสนใจฟังมากและได้แสดงความคิดเห็นโต้ตอบกับคณะวิทยากรอยู่ตลอดเวลา จากนั้นผู้วิจัยและคณะวิทยากรได้กระตุ้นให้ผู้เข้าร่วมประชุมเกิดความตระหนักกับสภาพปัญหาปัจจุบันในด้านพฤติกรรมความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนและร่วมกันค้นหาสาเหตุของปัญหาดังกล่าวโดยการประชุมระดมสมอง แต่ผู้นำศาสนาได้เสนอต่อที่ประชุมว่าจะขอให้แต่ละฝ่ายจัดการประชุมกลุ่มย่อยก่อนแล้วจึงให้ตัวแทนของแต่ละฝ่ายนำเสนอผลการประชุมต่อที่ประชุมกลุ่มใหญ่เพื่อจะได้พิจารณาร่วมกันอีกครั้งหนึ่งเพราะถ้าแยกประชุมกลุ่มย่อยก่อนจะทำให้ชาวบ้านกล้าแสดงความคิดเห็นในเรื่องดังกล่าวได้มากยิ่งขึ้น ซึ่งที่ประชุมส่วนใหญ่เห็นด้วยกับความคิดเห็นดังกล่าวดังนั้นจึงให้เวลาแต่ละฝ่ายจัดประชุมกลุ่มย่อยประมาณ 1 ชั่วโมง ก่อนประชุมกลุ่มย่อยฝ่ายคณะครูได้เสนอให้ที่ประชุมร่วมกันเลือกผู้นำด้านภูมิปัญญาของชุมชนมาเข้าร่วมในกระบวนการวิจัยครั้งนี้ด้วย ซึ่งฝ่ายคณะครูให้เหตุผลว่าชุมชนแห่งนี้ เป็นชุมชนเก่าแก่ซึ่งตั้งมานานแล้วและมีลักษณะเป็นชุมชนปิดดังนั้นที่ผ่านมาชาวบ้านส่วนใหญ่ได้ใช้ความรู้ความชำนาญด้านต่างๆที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษมาใช้ในการประกอบอาชีพและการดำเนินชีวิตประจำวันและถือเป็นวิถีชีวิตของชุมชนแห่งนี้มาโดยตลอด ดังนั้นฝ่ายคณะครูคิดว่าถ้าเปิดโอกาสให้บุคคลที่สามารถเป็นตัวแทนของชุมชนในด้านดังกล่าวได้มีส่วนร่วมในการวิจัยครั้งนี้ด้วย จะทำให้การดำเนินงานตามกระบวนการวิจัยประสบผลสำเร็จเร็วยิ่งขึ้น ซึ่งที่ประชุมได้พิจารณาแล้วเห็นด้วยให้ดำเนินการตามข้อเสนอของคณะครู โดยเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมประชุมเสนอชื่อบุคคลที่จะมาเป็นตัวแทนดังกล่าว ในที่สุดที่ประชุมได้เสนอชื่อบุคคลที่คิดว่าสามารถทำหน้าที่ดังกล่าวได้จำนวน 2 คน คือ "ครูทองและครูจิต" สาเหตุที่ผู้เข้าร่วมประชุมมีความคิดเห็นร่วมกันดังกล่าวก็เพราะว่าบุคคลที่ได้รับการเสนอชื่อนี้เป็นผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนแห่งนี้มานาน เป็นผู้ที่มีความเข้าใจขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชนเป็นอย่างดี นอกจากนี้บุคคลดังกล่าวเคยรับราชการครูในโรงเรียนแห่งนี้มาก่อนดังนั้นจึงเป็นที่เคารพนับถือของชาวบ้านมาโดยตลอด เมื่อที่ประชุมได้ร่วมกันเลือกตัวแทนดังกล่าวแล้ว ต่อมาจึงได้มีการประชุมกลุ่มย่อย ซึ่งแบ่งการประชุมออกเป็นสองกลุ่มใหญ่คือกลุ่มของฝ่ายพ่อแม่ผู้ปกครองนักเรียนร่วมกับฝ่ายของกลุ่มผู้นำศาสนาและกลุ่มผู้นำชุมชนจัดประชุมที่

อาคารเอนกประสงค์และฝ่ายของคณะกรรมการประชุมกลุ่มย่อยที่ห้องประชุมของศูนย์วิชาการกลุ่ม โดยระหว่างที่แต่ละกลุ่มได้ประชุมกลุ่มย่อยอยู่นั้น ผู้วิจัยได้เฝ้าสังเกตการประชุมอยู่ตลอดเวลา ซึ่งกลุ่มที่จัดการประชุมที่อาคารเอนกประสงค์ของโรงเรียนนั้นที่ประชุมกลุ่มดังกล่าวได้มอบหมายให้ผู้นำ ศาสนาเป็นประธานการประชุมและมอบหมายให้ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านเป็นเลขานุการคอยบันทึกผลการ ประชุม ส่วนการประชุมของกลุ่มคณะครูนั้นที่ประชุมได้มอบหมายให้ผู้บริหารโรงเรียนเป็นประธาน การประชุมและมอบหมายให้ครูฝ่ายวิชาการเป็นเลขานุการคอยบันทึกผลการประชุม จากการสังเกต บรรยากาศการประชุมกลุ่มย่อยนั้นพบว่า ผู้เข้าร่วมประชุมแต่ละกลุ่มได้ร่วมกันแสดงความคิดเห็น เกี่ยวกับสภาพปัญหาและสิ่งทีอาจเป็นสาเหตุของปัญหาดังกล่าวกันอย่างกว้างขวาง ดังตัวอย่างข้อ เสนอของนางยิวา ซึ่งเป็นมารดาของนักเรียนว่า “คิดว่าสาเหตุของปัญหานี้ที่สำคัญคือที่ผ่านมาพ่อแม่ ผู้ปกครองไม่รู้ว่าบทบาทของตนเองที่จะพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ให้แก่ลูกนั้นได้อย่างไรบ้าง พ่อ แม่หรือผู้ปกครองส่วนใหญ่ก็ไม่ได้เรียนหนังสือในชั้นสูงๆอีกทั้งมีฐานะยากจนดังนั้นคิดว่าถ้ามีความรู้ ในเรื่องนี้แล้วก็จะนำไปใช้กับลูกๆได้” ซึ่งผู้ปกครองส่วนใหญ่แสดงความเห็นด้วยกับความคิดนี้ ซึ่งต่อ มาตัวแทนของแต่ละฝ่ายก็ได้กระตุ้นให้ที่ประชุมร่วมกันคิดหาสาเหตุของปัญหาดังกล่าวและให้เลขา การประชุมจดบันทึกข้อเสนอของผู้เข้าร่วมประชุม โดยช่วงท้ายของการประชุมกลุ่มย่อยกลุ่มนี้ ประธานการประชุมได้อ่านข้อเสนอที่อาจเป็นสาเหตุของปัญหานี้ให้ผู้เข้าร่วมประชุมได้ฟังอีกครั้ง ส่วนการประชุมกลุ่มย่อยของคณะครูนั้นที่ประชุมได้ร่วมกันแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสาเหตุของ ปัญหาดังกล่าวโดยใช้ข้อมูลเบื้องต้นของผู้วิจัยและข้อมูลจากการประชุมเฉพาะกิจของคณะครูครั้งที่ ผ่านมาร่วมในการพิจารณาด้วย ซึ่งคณะครูที่เข้าประชุมได้ให้ความร่วมมือและมีส่วนร่วมในกิจกรรม นี้เป็นอย่างดี ผู้วิจัยคิดว่าอาจเป็นเพราะที่ผ่านมาคณะครูทุกคนได้ร่วมกันรับรู้ปัญหานี้มาโดยตลอด และได้มีการประชุมในเรื่องดังกล่าวมาหลายครั้งแล้ว เมื่อหมดเวลาการประชุมกลุ่มย่อยตัวแทนของแต่ละ ฝ่ายได้นำเสนอผลการประชุมกลุ่มย่อยเป็นสภาพปัญหาและข้อเสนอกับที่คิดว่าอาจเป็นสาเหตุของ ปัญหาดังกล่าวต่อที่ประชุมกลุ่มใหญ่อีกครั้งเพื่อหล่อหลอมสาเหตุปัญหาของแต่ละฝ่ายให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น ซึ่งที่ประชุมได้ร่วมกันอภิปรายและจัดลำดับสาเหตุของปัญหาตามลำดับความสำคัญ และนำเสนอให้ที่ประชุมร่วมกันรับทราบดังนี้

สาเหตุปัญหาของฝ่ายคณะครูดังนี้

1. โรงเรียนมีการประสานงานกับฝ่ายพ่อแม่ผู้ปกครองนักเรียนหรือชุมชนให้เข้ามามี

ส่วนร่วมในการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ให้แก่นักเรียนร่วมกับทางโรงเรียนยังน้อยอยู่

2. ครูผู้สอนจัดกิจกรรมเสริมที่มุ่งเน้นการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ให้แก่เรียนยังน้อยอยู่
3. สื่อหรือวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ให้แก่เรียนมีไม่เพียงพอ

สาเหตุปัญหาของฝ่ายพ่อแม่หรือผู้ปกครองนักเรียน

1. มีส่วนร่วมกับทางโรงเรียนในการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ให้แก่เรียนยังน้อย
2. ขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะพฤติกรรมด้านความคิดสร้างสรรค์

ประโยชน์และหลักการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาด้านดังกล่าวให้บุตรหลานที่บ้าน

3. ขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทการมีส่วนร่วมพัฒนาความคิดสร้างสรรค์

ให้แก่เรียนร่วมกับทางโรงเรียน

4. ขาดความรู้ความเข้าใจในการผลิตหรือเลือกซื้อสื่อหรือของเล่นที่ช่วยพัฒนา

ความคิดสร้างสรรค์ให้แก่บุตรหลานที่บ้าน

5. ขาดการรวมกลุ่มในการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์การเลี้ยงดูบุตรหลานโดย

เฉพาะด้านการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ให้แก่บุตรหลานที่บ้าน

สาเหตุปัญหาของฝ่ายผู้นำศาสนาและฝ่ายผู้นำชุมชน

1. มีส่วนร่วมกับทางโรงเรียนในการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ให้แก่เรียนยังน้อย
2. ขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะพฤติกรรมด้านความคิดสร้างสรรค์

ประโยชน์และหลักการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาด้านดังกล่าวให้แก่เด็กในชุมชน

3. ขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทการมีส่วนร่วมพัฒนาความคิดสร้างสรรค์

ให้แก่เรียนร่วมกับทางโรงเรียน

เมื่อผู้มีส่วนร่วมแต่ละฝ่ายได้นำเสนอสาเหตุของการเกิดปัญหาดังกล่าวต่อที่ประชุมแล้วในที่สุดที่ประชุมได้มีความคิดเห็นร่วมกันที่จะให้แต่ละฝ่ายกลับไปร่วมกันวางแผนการแก้ปัญหาตามสาเหตุของปัญหาที่ได้นำเสนอมา ซึ่งที่ประชุมได้ตกลงกันว่าจะจัดให้มีการประชุมครั้งต่อไปเพื่อร่วมกันวางแผนการปฏิบัติงานในวันที่ 11 มิถุนายน 2542 เวลา 13.00 น. ณ อาคารเอนกประสงค์ของโรงเรียน

ก่อนปิดการประชุมผู้วิจัยได้สอบถามความรู้สึกที่มีต่อการเข้าร่วมประชุมครั้งนี้กับผู้เข้าร่วมการประชุมซึ่งผู้เข้าร่วมการประชุมทุกคนมีความพอใจที่เกิดการรวมกลุ่มกันเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวดังกล่าวของนายประเสริฐซึ่งเป็นบิดาของนักเรียนว่า “รู้สึกดีใจมากที่ทุกฝ่ายเห็นความสำคัญของ

เด็กๆ ในชุมชน ตนนในฐานะเป็นผู้ปกครองของนักเรียนยินดีที่จะให้ความร่วมมือในการทำงานครั้งนี้ อย่างเต็มที่และคิดว่าพ่อแม่ผู้ปกครองของนักเรียนคนอื่นๆ คงจะมีความคิดเช่นเดียวกัน"

2. ผลการมีส่วนร่วมขึ้นวางแผนการปฏิบัติงาน

การประชุมผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยครั้งนี้มีผู้เข้าร่วมการประชุมทั้งสิ้นจำนวน 63 คน ประกอบด้วยฝ่ายคณะครูจำนวน 5 คน ฝ่ายพ่อแม่ผู้ปกครองนักเรียนจำนวน 32 คน ซึ่งแยกเป็นมารดา จำนวน 26 คน เป็นบิดาจำนวน 4 คน และเป็นผู้ปกครองจำนวน 2 คน ฝ่ายผู้นำศาสนาเข้าร่วมประชุม จำนวน 7 คน ฝ่ายผู้นำชุมชนเข้าร่วมประชุมจำนวน 18 คน ประกอบด้วยผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 1 คน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านอีก 1 คน ไปติดต่อบุคลากร สมาชิกอบต.ของหมู่บ้านจำนวน 2 คน กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านจำนวน 6 คน กลุ่มผู้นำด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นจำนวน 2 คน และกลุ่มพัฒนาสตรีของหมู่บ้านจำนวน 6 คน และผู้วิจัย การประชุมครั้งนี้ผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการประชุม ก่อนการประชุมผู้วิจัยได้ทบทวนข้อมูลจากการประชุมครั้งที่แล้วจากนั้นจึงแจ้งวัตถุประสงค์ของการประชุมครั้งนี้ให้ที่ประชุมทราบและขอให้ที่ประชุมร่วมกันเสนอรูปแบบของการประชุม ซึ่งที่ประชุมส่วนใหญ่ได้เสนอรูปแบบให้จัดประชุมร่วมกันได้โดยไม่ต้องแยกประชุมกลุ่มย่อยเหมือนการประชุมครั้งที่แล้วเพราะผู้เกี่ยวข้องแต่ละฝ่ายได้เตรียมข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการวางแผนดำเนินงานมาแล้วดังที่ประธานอสม.ได้กล่าวว่า "การประชุมครั้งนี้อยากให้ประชุมร่วมกันได้เลย เพราะหลังจากการประชุมคราวก่อนได้เห็นตัวแทนของแต่ละฝ่ายได้นัดสมาชิกมาร่วมกันหาหรือเพื่อหาแนวทางการวางแผนการดำเนินงานกันมาบ้างแล้ว" และนางศรีอำพันซึ่งได้รับการคัดเลือกให้เป็นตัวแทนของฝ่ายพ่อแม่ผู้ปกครองนักเรียนได้กล่าวในทำนองเดียวกันว่า "จากประสบการณ์การประชุมครั้งที่แล้วคิดว่าครั้งนี้ชาวบ้านคงกล้าที่จะแสดงความคิดเห็นในเรื่องต่างๆมากขึ้นดังนั้นคิดว่าควรจัดประชุมร่วมกันได้เลย" ซึ่งที่ประชุมได้ร่วมกันพิจารณาในเรื่องรูปแบบการประชุมดังที่แต่ละฝ่ายได้เสนอมาในที่สุดจึงตกลงจัดประชุมในรูปแบบดังกล่าว ที่ประชุมได้มอบหมายให้ตัวแทนของแต่ละฝ่ายมานำเสนอแนวทางการวางแผนเพื่อแก้ไขปัญหาที่ประชุม หลังจากตัวแทนของแต่ละฝ่ายได้นำเสนอแนวทางการดำเนินงานแล้วที่ประชุมได้มีการอภิปรายกันอย่างกว้างขวางเกี่ยวกับความสำคัญและความเป็นไปได้ในการดำเนินงานดังกล่าว ซึ่งแผนงานบางอย่างเป็นแผนงานที่สมาชิกของกลุ่มเพื่อนำเสนอในที่ประชุมตัวแทนยังไม่สามารถหาข้อสรุปในรูปแบบของกรดำเนินงานได้จึงต้องให้ที่ประชุมร่วมกันพิจารณา ดัง

เช่นแนวทางของนางจันทนาซึ่งเป็นผู้ปกครองนักเรียนได้นำเสนอแนวทางการรวมกลุ่มของฝ่ายพ่อแม่ผู้ปกครองนักเรียนในการจัดซื้อสื่อและของเล่นสำเร็จรูปแล้วแลกเปลี่ยนกันนำไปเล่นกับบุตรหลานที่บ้าน ซึ่งนางจันทนาได้กล่าวว่า “แนวทางนี้ที่ตนได้นำเสนอไปเพราะคิดว่าเป็นแนวทางที่ดี ผู้ปกครองสามารถมีของเล่นไว้ให้ลูกเล่นได้และของเล่นก็พยายามอย่าซื้อให้ซ้ำกันเด็กจะได้ไม่เบื่อ” ซึ่งจากข้อเสนอดังกล่าวที่ประชุมร่วมกันพิจารณาแล้วเห็นว่าเป็นแนวทางที่ดีแต่เนื่องจากพ่อแม่ผู้ปกครองของนักเรียนส่วนใหญ่มีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ค่อยดีไม่ค่อยมีเงินซื้อของเล่นได้เพราะเดี๋ยวนี้ของเล่นสำเร็จรูปส่วนใหญ่มีราคาแพงมากอีกทั้งบุคคลดังกล่าวขาดความรู้ความเข้าใจในการเลือกของเล่นที่นำมาพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ให้กับบุตรหลาน ดังนั้นที่ประชุมจึงขอตัดแนวทางการดำเนินงานดังกล่าวออกไปก่อน ซึ่งต่อมานางจันทนาได้เสนอใหม่อีกครั้งโดยเสนอให้รวมกลุ่มกันนำวัสดุพื้นบ้าน ซึ่งเป็นวัสดุที่หาได้ง่ายในท้องถิ่นมาประดิษฐ์เป็นของเล่นให้บุตรหลานเล่นที่บ้านแทนการจัดซื้อจากตลาด ซึ่งที่ประชุมร่วมกันพิจารณาแล้วเห็นชอบให้สามารถนำมาเป็นแผนการดำเนินงานได้ นอกจากนี้ยังมีอีกหลายแนวทางที่ไม่สามารถนำมาดำเนินงานได้เนื่องจากขาดงบประมาณและข้อจำกัดบางประการเช่นแนวทางของฝ่ายคณะครูที่เสนอให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องไปที่ศนศึกษาดูงานที่โรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด ซึ่งฝ่ายพ่อแม่ผู้ปกครองนักเรียนและฝ่ายผู้นำชุมชนเห็นว่าแนวทางดังกล่าวเป็นแนวทางที่ดีที่ทุกฝ่ายจะมีประสบการณ์เพิ่มขึ้นจากการศึกษาดูงานแต่แนวทางนี้ต้องเสียค่าใช้จ่ายมากอีกทั้งการเดินทางก็ไม่สะดวกเท่าที่ควรเพราะช่วงนี้เป็นช่วงฤดูฝนถนนทางเข้าหมู่บ้านบางช่วงใช้การไม่ได้นอกจากนี้สภาพแวดล้อมที่จะไปศึกษาดูงานนั้นมีความแตกต่างจากสภาพแวดล้อมของชุมชนแห่งนี้ ซึ่งอาจไม่สามารถนำความรู้ที่ได้รับมาใช้ได้มากนัก ดังประธานกลุ่มอาสาพัฒนาสตรีของหมู่บ้านได้กล่าวว่า “แนวทางดังกล่าวคิดว่าเป็นแนวทางที่ดีแต่อยากให้ทุกฝ่ายคำนึงถึงปัจจัยต่างๆที่เรามีอยู่มาประกอบในการตัดสินใจวางแผนการดำเนินงานด้วย” ซึ่งในที่สุดที่ประชุมก็มีมติตัดแผนการดำเนินงานดังกล่าวออกไป หลังจากที่ได้ร่วมกันพิจารณาเกี่ยวกับแนวทางการดำเนินงานของแต่ละฝ่ายแล้วจึงตกลงให้แต่ละฝ่ายนำแผนงานไปปฏิบัติในขั้นตอนต่อไป ซึ่งที่ประชุมได้เน้นให้ทุกฝ่ายทราบว่าการนำแผนงานที่ได้ไปปฏิบัตินั้นมีค่าใช้จ่ายที่จัดทำแผนงานรับผิดชอบแต่เพียงฝ่ายเดียวแต่ทุกฝ่ายต้องมีความรับผิดชอบต่อการทำงานร่วมกันและสามารถขอความร่วมมือจากฝ่ายอื่นๆได้นอกจากนี้ขอให้ทุกฝ่ายได้มีการเรียนรู้ในการทำงานร่วมกันและใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุดด้วย ซึ่งจากการประชุมได้แผนงานที่ผ่านการพิจารณาจากที่ประชุมดังนี้

ฝ่ายคณะครู

1. แผนงานการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ให้นักเรียน
2. แผนงานการรวมกลุ่มเพื่อผลิตสื่อและของเล่นพื้นบ้าน
3. แผนงานครูอนุบาลสัญจร
4. แผนงานการประชาสัมพันธ์การวิจัย

ฝ่ายพ่อแม่ผู้ปกครองนักเรียน

1. แผนงานการรวมกลุ่มแลกเปลี่ยนประสบการณ์ด้านการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ให้แก่บุตรหลาน
2. แผนงานเยี่ยมโรงเรียน
3. แผนงานประชาสัมพันธ์การวิจัย

ฝ่ายผู้นำศาสนา

1. แผนงานประชาสัมพันธ์การวิจัย
2. แผนงานเยี่ยมโรงเรียน

ฝ่ายผู้นำชุมชน

1. แผนงานประชาสัมพันธ์การวิจัย
2. แผนงานจัดหางบประมาณ
3. แผนงานเยี่ยมโรงเรียน

ในระหว่างการประชุมผู้วิจัยได้สอบถามผู้เกี่ยวข้องแต่ละฝ่ายว่าสามารถนำแผนงานดังกล่าวไปปฏิบัติได้หรือไม่ ซึ่งผู้เข้าร่วมประชุมทุกฝ่ายมีความเห็นตรงกันว่ามีความมั่นใจว่าสามารถนำไปปฏิบัติได้ ดังที่นางศรีอำพันซึ่งเป็นตัวแทนของฝ่ายพ่อแม่ผู้ปกครองนักเรียนได้กล่าวว่า “คิดว่าแผนการดำเนินงานของทุกฝ่ายนั้นไม่ยากจนเกินไป ดังนั้นจึงคิดว่าสามารถนำไปปฏิบัติได้ถ้าทุกฝ่ายให้ความร่วมมือและคอยช่วยเหลือกัน ตอนแรกเกิดความกังวลมากเพราะที่แล้วมาไม่เคยมีการรวมกลุ่มกันทำงานอย่างจริงจังอย่างนี้มาก่อนแต่ครั้งนี้เมื่อเห็นทุกคนร่วมมือกันทำงานก็รู้สึกมั่นใจมากขึ้น”

ช่วงต่อมาผู้นำศาสนาได้เสนอที่ประชุมให้นำแผนการดำเนินงานของแต่ละฝ่ายซึ่งเขียนไว้อย่างคร่าวๆมาจัดทำในลักษณะโครงการ ซึ่งจะมีความเป็นระบบและสามารถประเมินผลการปฏิบัติงานได้ง่ายยิ่งขึ้น แต่การเขียนโครงการนั้นต้องให้คนที่มีความรู้ความเข้าใจและเคยมีประสบการณ์การ

จัดทำโครงการมาก่อนมาช่วยเป็นที่ปรึกษา จากข้อเสนอดังกล่าวที่ประชุมเห็นด้วยที่จะให้นำแผนการดำเนินงานต่างๆไปจัดทำเป็นโครงการ ซึ่งฝ่ายคณะครูรับอาสาเป็นที่ปรึกษาการเขียนโครงการแต่ขอให้ฝ่ายผู้นำชุมชน ซึ่งมีประสบการณ์ด้านดังกล่าวมาบ้างแล้วจากการเคยจัดทำโครงการต่างๆเพื่อพัฒนาหมู่บ้านมาร่วมงานในครั้งนี้ด้วย ซึ่งฝ่ายผู้นำชุมชนก็ตกลงตามข้อเสนอของคณะครู ดังนั้นก่อนเปิดการประชุม ที่ประชุมได้นัดวันเวลาการร่วมกันจัดทำโครงการต่างๆขึ้น โดยเชิญตัวแทนของแต่ละฝ่ายมาร่วมกันจัดทำโครงการดังกล่าวในวันที่ 14 มิถุนายน 2542 เวลา 13.00 น. ณ ห้องประชุมกลุ่มโรงเรียน

3. ผลการมีส่วนร่วมชั้นปฏิบัติงานตามแผน

จากผลการดำเนินงานในขั้นที่ผ่านมาทำให้ผู้มีส่วนร่วมฝ่ายต่างๆมีแผนการดำเนินงานในโครงการต่างๆเพื่อนำไปแก้ปัญหานักเรียนมีพฤติกรรมที่ควรได้รับการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ในการวิจัยขั้นนี้ เป็นขั้นที่ร่วมกันนำแผนการดำเนินงานมาปฏิบัติ ซึ่งเป็นขั้นตอนที่สำคัญขั้นตอนหนึ่งของวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมที่มุ่งเน้นให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายร่วมมือกันปฏิบัติงานตามแผนงานที่ได้ร่วมกันจัดทำขึ้น ขั้นนี้ผู้วิจัยพยายามสร้างบรรยากาศการทำงานให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายรู้สึกเป็นกันเองให้มากที่สุดโดยให้รู้สึกว่าการกำลังร่วมกันทำงานของตนเองมิใช่เป็นการทำวิจัย ซึ่งหากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องคิดว่าเป็นการทำวิจัยอยู่จะทำให้การปฏิบัติงานไม่เป็นธรรมชาติ ดังนั้นในการร่วมกันปฏิบัติงานขั้นนี้ผู้วิจัยเป็นเพียงผู้คอยประสานงานและอำนวยความสะดวกในด้านต่างๆเท่านั้น ดังนั้นในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยได้ติดตามการปฏิบัติงานของฝ่ายต่างๆอย่างใกล้ชิดโดยผู้วิจัยได้จัดทำตารางการปฏิบัติงานของฝ่ายต่างๆไว้อย่างคร่าวๆเพื่อความสะดวกโดยผู้วิจัยคอยสอบถามจากแต่ละฝ่ายว่าจะมีการร่วมกันปฏิบัติงานในโครงการใด เวลาและสถานที่การปฏิบัติงานเพื่อใช้ประกอบการวางแผนการเก็บข้อมูล ซึ่งเวลาในการจัดกิจกรรมของแต่ละฝ่ายบางโครงการมีความยืดหยุ่นบ้างเพราะในขณะที่ผู้ร่วมการวิจัยบางกลุ่มว่างแต่อีกบางกลุ่มอาจไม่ว่าง ดังนั้นแต่ละฝ่ายจึงต้องหาเวลาที่ตรงกันเพื่อร่วมโครงการของแต่ละฝ่าย ซึ่งตารางการปฏิบัติงานสรุปได้ดังนี้

ตาราง 2 แสดงกิจกรรมการมีส่วนร่วมการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ให้แก่นักเรียน

ที่	ชื่อโครงการ	ครั้งที่	วัน-เวลาดำเนินงาน	กิจกรรม	สถานที่ดำเนินงาน	ผู้รับผิดชอบ
1.	ประชาสัมพันธ์ การวิจัย		ตลอดกระบวนการ วิจัย	การประชา สัมพันธ์ การวิจัย	-อาคารเอนก ประสงค์ของโรง เรียน -สุเหร่า ร้านค้า บ้านของนักเรียน สถานีอนามัยฯลฯ	ผู้มีส่วน ร่วมทุก ฝ่าย
2.	จัดหางบ ประมาณ	1 2 3	15 มิ.ย. 2542 16.00 น.-18.00 น. 16-30 มิ.ย.2542 30 มิ.ย. 2542 13.00 น.-16.00 น.	ประชุมวาง แผน รับบริจาค ป ร ะ ชุ ม ชาวบ้าน	บ้านของผู้ใหญ่ บ้านของผู้ใหญ่ อาคารเอนก ประสงค์ของ โรงเรียน	ฝ่ายผู้นำ ชุมชน
3.	จัดกิจกรรมเพื่อ พัฒนาความคิด สร้างสรรค์ให้แก่ นักเรียน	1 - 52	ตลอดกระบวนการ วิจัย	จัดกิจ กรรมให้แก่ นักเรียน	โรงเรียน บ้านพระม่วง	คณะครู
4.	รวมกลุ่มผลิตสื่อ และของเล่น จากวัสดุพื้น บ้าน	1 2	16 มิ.ย. 2542 13.00 น.-15.00 น. 21 มิ.ย. 2542 13.00 น.-16.30 น. 24 มิ.ย. 2542 15.00 น.-18.00 น.	ประชุมวาง แผน อบรมเชิง ปฏิบัติการ ผลิตสื่อ ประติษฐ์ ของเล่น	อาคารเอนกประสงค์ ของโรงเรียน อาคารเอนก ประสงค์ของโรงเรียน บ้านของผู้นำด้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่น	ฝ่ายคณะ ครูร่วมกับ ผู้นำด้าน ภูมิปัญญา ท้องถิ่น

ตาราง 2 (ต่อ)

ที่	ชื่อโครงการ	ครั้งที่	วัน-เวลาดำเนินงาน	กิจกรรม	สถานที่ดำเนินงาน	ผู้รับผิดชอบ
5.	ครูอนุบาล สัญจร	1	25 มิ.ย. 2542 16.00 น.-18.00 น.	เยี่ยมบ้าน นักเรียน	บ้านนักเรียนกลุ่ม หัวท่า	ฝ่ายคณะ ครู
		2	2 ก.ค. 2542 16.00 น.-18.00 น.		บ้านนักเรียนกลุ่ม หน้าโรงเรียน	
		3	9 ก.ค. 2542 16.00 น.-18.00 น.		บ้านนักเรียนกลุ่ม กลางบ้าน	
		4	16 ก.ค. 2542 16.00 น.-18.00 น.		บ้านนักเรียนกลุ่ม แหลมสะท้อน	
		5	23 ก.ค. 2542 16.00 น.-18.00 น.		บ้านนักเรียนกลุ่ม ในท้อง	
		6	30 ก.ค. 2542 16.00 น.-18.00 น.		บ้านนักเรียนกลุ่มที่ ผู้ปกครองขอความ ช่วยเหลือ	
6.	แลกเปลี่ยน ประสบการณ์ การเลี้ยงดูบุตร หลาน	1	18 มิ.ย. 2542 13.00 น.-15.30 น.	ประชุมวาง แผน	อาคารเอนก ประสงค์ของโรงเรียน	ฝ่ายพ่อแม่ ผู้ปกครอง
		2	6 ก.ค. 2542 13.00 น.-15.00 น.	ประชุม		
		3	20 ก.ค. 2542 13.00 น.-15.00 น.	ประชุม		
		4	10 ก.ค. 2542 13.00 น.-15.00 น.	ประชุม		

ตาราง 2 (ต่อ)

ที่	ชื่อโครงการ	ครั้ง ร.	วันเวลาดำเนินงาน	กิจกรรม	สถานที่ดำเนินงาน	ผู้รับผิดชอบ
7	เยี่ยม โรงเรียน	1	28 มิ.ย. 2542 13.00 น.-15.00 น.	ประชุมวางแผน	อาคารเอนก ประสงค์ของโรงเรียน	ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย
		2	2 ก.ค. 2542 14.30 น.-15.00 น.	จัดกิจกรรมต่างๆให้นักเรียน	ห้องเรียน	ฝ่ายผู้นำศาสนา
		3	9 ก.ค. 2542 14.30 น.-15.00 น.		ห้องเรียน	ฝ่ายผู้นำชุมชน
		4	16 ก.ค. 2542 14.30 น.-15.00 น.		โรงอาหาร	ฝ่ายพ่อแม่ผู้ปกครอง
		5	23 ก.ค. 2542 14.30 น.-16.00 น.		ห้องเรียน	ฝ่ายผู้นำชุมชน
		6	30 ก.ค. 2542 14.30 น.-15.00 น.		อาคารเอนก ประสงค์ของโรงเรียน	ฝ่ายผู้นำชุมชน
		7	6 ส.ค. 2542 14.30 น.15.00 น.		ห้องเรียน	ฝ่ายพ่อแม่ผู้ปกครอง
		8	13 ส.ค. 2542 14.30 น.-15.00 น.		ห้องเรียน	ฝ่ายผู้นำศาสนา
		9	16 ส.ค. 2542 14.30 น.-15.00 น.		ห้องเรียน	ฝ่ายผู้นำชุมชน

ผลการมีส่วนร่วมปฏิบัติงานตามโครงการต่างๆจากตารางมีรายละเอียดดังนี้

3.1 ผลการมีส่วนร่วมปฏิบัติงานตามโครงการประชาสัมพันธ์การวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการวิจัยให้ผู้มีส่วนร่วมได้ทราบ เพราะชุมชนแห่งนี้ได้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยในลักษณะนี้ครั้งนี้เป็นครั้งแรก เรื่องนี้จึงเป็นสิ่งที่ยังใหม่สำหรับชุมชน ดังนั้นการสร้างความเข้าใจในเรื่องนี้ได้อย่างดีผลนั้นจะต้องใช้วิธีการหลากหลายในการประชาสัมพันธ์เพื่อแจ้งให้บุคคลดังกล่าวได้ทราบ ซึ่งผู้วิจัยมีความตระหนักดีว่าหากผู้มีส่วนร่วมเข้าใจกระบวนการวิจัยดีแล้วจะส่งผลให้การวิจัยครั้งนี้ประสบความสำเร็จได้ ดังนั้นในช่วงแรกของการวิจัยผู้วิจัยได้ประชาสัมพันธ์การวิจัยกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องของกลุ่มต่างๆด้วยตนเอง ซึ่งผู้มีส่วนร่วมเกิดความเข้าใจในเรื่องนี้อยู่ในระดับหนึ่ง ต่อมาผู้วิจัยมีความคิดว่าการดึงคนที่มีความสำคัญในชุมชนเช่นผู้นำศาสนาหรือผู้นำชุมชน ตัวแทนของผู้มีส่วนร่วมทุกฝ่ายมาช่วยประชาสัมพันธ์การวิจัยร่วมกับผู้วิจัยแล้วจะสามารถสร้างความเข้าใจในด้านดังกล่าวได้มากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงได้นำเสนอแนวคิดดังกล่าวต่อที่ประชุมผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยที่ประชุมได้เห็นความสำคัญของแนวคิดดังกล่าวจึงได้ร่วมกันจัดทำโครงการนี้ขึ้นมา ซึ่งผู้มีส่วนร่วมทุกฝ่ายในกระบวนการวิจัยร่วมกันรับผิดชอบโครงการ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อร่วมกันประชาสัมพันธ์กระบวนการวิจัยให้ผู้มีส่วนร่วมหรือบุคคลอื่นๆที่สนใจได้รับทราบ ซึ่งการดำเนินงานตามโครงการดังกล่าวเริ่มด้วยการจัดประชุมแกนนำของผู้เกี่ยวข้องแต่ละฝ่ายในวันที่ 17 มิถุนายน 2542 ระหว่างเวลา 13.00 น. – 15.00 น. ณ ห้องประชุมศูนย์วิชาการกลุ่มโรงเรียน การประชุมครั้งนี้มีผู้เข้าร่วมประชุม 20 คน ที่ประชุมได้สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทการประชาสัมพันธ์การวิจัยของแต่ละฝ่ายว่ามีวิธีการดำเนินงานอย่างไรได้บ้าง ซึ่งที่ประชุมได้แสดงความคิดเห็นร่วมกันว่าการประชาสัมพันธ์การวิจัยของแต่ละฝ่ายนั้นไม่ควรจัดการประชุมเฉพาะกิจเพื่อประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านทราบในเรื่องดังกล่าวเป็นการเฉพาะ เพราะเป็นที่ทราบกันดีว่าชาวบ้านส่วนใหญ่ในชุมชนแห่งนี้มีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดี ดังนั้นเวลาของชาวบ้านจึงมีความสำคัญต่อการประกอบอาชีพของเขาๆ ซึ่งจากเหตุผลดังกล่าวผู้ปฏิบัติงานตามโครงการนี้จึงใช้เวลาและสถานที่ในสถานการณ์ต่างๆโดยที่ชาวบ้านไม่รู้สึกรู้ว่าเขาต้องเสียเวลามากนัก เพื่อรับทราบกระบวนการวิจัย เช่นฝ่ายคณะครูใช้เวลาที่พ่อแม่ผู้ปกครองนักเรียนมารับส่งนักเรียนที่โรงเรียนในการประชาสัมพันธ์เรื่องดังกล่าว ฝ่ายผู้นำชุมชนใช้การประชุมประจำเดือนเพื่อประชาสัมพันธ์การวิจัยให้ชาวบ้านทราบเป็นต้น ซึ่งผลการดำเนินงานของแต่ละฝ่ายมีรายละเอียดดังนี้

ฝ่ายคณะครู

คณะครูทุกคนมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์การวิจัยครั้งนี้โดยเฉพาะครูที่มีครอบครัวอยู่ในชุมชนแห่งนี้จำนวน 3 คนได้ช่วยประชาสัมพันธ์การวิจัยให้ชาวบ้านได้รับทราบอยู่ตลอดเวลา อีกทั้งทั้งครูทั้ง 3 คนประกอบอาชีพเสริมด้วยการเปิดร้านขายของชำที่บ้านด้วย ดังนั้นจึงถือโอกาสที่ชาวบ้านมาซื้อของได้สนทนากับชาวบ้านในเรื่องดังกล่าว ส่วนครูคนอื่นๆได้ใช้เวลาสนทนากับพ่อแม่ผู้ปกครองนักเรียนในขณะที่มารับส่งบุตรหลานที่โรงเรียนเพื่อประชาสัมพันธ์ในเรื่องดังกล่าวด้วย นอกจากนี้ฝ่ายคณะครูได้ประชาสัมพันธ์การวิจัยให้แก่นักเรียนทุกระดับชั้นได้ทราบในช่วงกิจกรรมหน้าเสาธงเป็นประจำและย้าให้นักเรียนกลับไปประชาสัมพันธ์ให้พ่อแม่ผู้ปกครองได้รับทราบในเรื่องดังกล่าวด้วย ส่วนการประชาสัมพันธ์การวิจัยกับหน่วยงานอื่นนั้น เนื่องจากโรงเรียนแห่งนี้เป็นโรงเรียนปฏิบัติการศึกษาและเป็นโรงเรียนที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้เป็นโรงเรียนนำร่องในกิจกรรมต่างๆหลายกิจกรรม ดังนั้นจึงมีบุคคลภายนอกมาศึกษาดูงานในโรงเรียนแห่งนี้อยู่เป็นประจำ ซึ่งผู้บริหารโรงเรียนใช้โอกาสที่มีคนมาศึกษาดูงานในโรงเรียนได้ประชาสัมพันธ์การวิจัยในครั้งนี้ไปด้วยนอกจากนี้ผู้บริหารโรงเรียนได้ใช้การประชุมผู้บริหารโรงเรียนหรือการประชุมกลุ่มโรงเรียนในการประชาสัมพันธ์การวิจัยให้กับผู้บริหารโรงเรียนหรือตัวแทนคณะครูในโรงเรียนใกล้เคียงได้ทราบอีกด้วย ซึ่งผู้บริหารโรงเรียนหลายโรงเรียนติดต่อเพื่อขออนุญาตส่งตัวแทนคณะครูเป็นผู้ร่วมสังเกตการณ์กระบวนการวิจัยจากผู้บริหารโรงเรียน ซึ่งผู้บริหารโรงเรียนได้นำเรื่องดังกล่าวเข้าสู่ที่ประชุมผู้เกี่ยวข้อง โดยที่ประชุมได้พิจารณาแล้วได้อนุญาตให้บุคคลภายนอกมาร่วมเป็นผู้สังเกตการณ์ได้ ที่ประชุมให้เหตุผลว่าหากการร่วมกันดำเนินงานตามกระบวนการวิจัยครั้งนี้ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ได้วางไว้หน่วยงานอื่นๆจะได้นำวิธีการดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาต่างๆในหน่วยงานของเขาได้

ฝ่ายผู้นำศาสนา

เนื่องจากผู้นำศาสนาอิสลามเป็นบุคคลที่ชาวบ้านในชุมชนแห่งนี้ให้ความเคารพนับถือเป็นอย่างมาก ดังนั้นการที่ทางฝ่ายผู้นำศาสนาได้เข้าร่วมในกระบวนการวิจัยและมีส่วนร่วมในโครงการประชาสัมพันธ์การวิจัยร่วมกับฝ่ายต่างๆแล้วยิ่งทำให้ชาวบ้านเกิดความมั่นใจในกระบวนการวิจัยครั้งนี้มากยิ่งขึ้น ซึ่งฝ่ายผู้นำศาสนาได้ใช้สุเหร่าของหมู่บ้านในการปฏิบัติงานตามโครงการนี้โดยได้ประชาสัมพันธ์การวิจัยให้ชาวบ้านที่มาประกอบพิธีกรรมทางศาสนาได้ทราบนอกจากนี้ได้ใช้โอกาสในการประชุมกรรมการของสุเหร่าในการประชาสัมพันธ์ในเรื่องดังกล่าว

ฝ่ายผู้นำชุมชน

ฝ่ายผู้นำชุมชนกลุ่มต่างๆได้ร่วมกันประชาสัมพันธ์การวิจัยครั้งนี้ตลอดกระบวนการวิจัยโดยบุคคลดังกล่าวได้ประชาสัมพันธ์การวิจัยให้ชาวบ้านทั่วไปได้รับทราบในโอกาสต่างๆเช่นกลุ่มผู้นำหมู่บ้านใช้การประชุมชาวบ้านประจำเดือนหรือการประชุมกลุ่มในการประชาสัมพันธ์การวิจัย นอกจากนี้ผู้นำชุมชนบางกลุ่มเช่นผู้นำอาสาสมัครสาธารณสุขของหมู่บ้านได้ติดต่อประสานงานเพื่อขอความร่วมมือกับหัวหน้าสถานีอนามัยในหมู่บ้านแห่งนี้ให้ช่วยประชาสัมพันธ์การวิจัยในครั้งนี้ด้วย ซึ่งจากการที่ผู้วิจัยได้ติดตามการทำงานดังกล่าวพบว่าหัวหน้าสถานีอนามัยและเจ้าหน้าที่สาธารณสุขประจำสถานีอนามัยแห่งนี้ได้ประชาสัมพันธ์การวิจัยให้ชาวบ้านที่มาขอรับการรักษาจากสถานีอนามัยดังกล่าวได้รับทราบเกี่ยวกับกระบวนการวิจัยในครั้งนี้ด้วย

ฝ่ายพ่อแม่ผู้ปกครองนักเรียน

ฝ่ายพ่อแม่ผู้ปกครองนักเรียนได้ร่วมประชาสัมพันธ์การวิจัยโดยนำความรู้ความเข้าใจที่ได้รับจากการประชุมแต่ละครั้งและจากการประชาสัมพันธ์ของฝ่ายต่างๆจนเกิดความเข้าใจในเรื่องดังกล่าวเป็นอย่างดีและนำความเข้าใจดังกล่าวไปประชาสัมพันธ์การวิจัยให้กับชาวบ้านคนอื่นๆได้รับทราบโดยใช้วิธีการบอกปากต่อปาก ซึ่งเป็นวิธีการแจ้งข่าวสารที่ชาวบ้านนำมาใช้ในชีวิตประจำวันอยู่แล้ว จากผลการติดตามการปฏิบัติงานของผู้มีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัยตามโครงการนี้พบว่าการปฏิบัติงานประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้ ซึ่งผู้วิจัยได้ตรวจสอบการปฏิบัติงานดังกล่าวโดยการสอบถามผู้มีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัยและชาวบ้านในชุมชนพบว่าชาวบ้านในชุมชนแห่งนี้ทุกคนทราบว่าโรงเรียนกับชาวบ้านกำลังร่วมกันทำงานตามกระบวนการวิจัยเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ให้แก่เด็กในชุมชนอยู่ ซึ่งชาวบ้านได้บอกกับผู้วิจัยว่านอกจากชาวบ้านในหมู่บ้านได้ทราบเกี่ยวกับการวิจัยในครั้งนี้แล้วชาวบ้านที่อยู่ในหมู่บ้านใกล้เคียงก็ทราบในเรื่องนี้ด้วย ซึ่งชาวบ้านใช้วิธีบอกปากต่อปากเพื่อประชาสัมพันธ์ให้ญาติพี่น้องที่อยู่อาศัยในหมู่บ้านใกล้เคียงได้ทราบในเรื่องดังกล่าว

3.2 ผลการมีส่วนร่วมปฏิบัติงานตามโครงการจัดหางบประมาณ

จากผลการประชุมระดมสมองในขั้นตอนการวางแผนการปฏิบัติงานครั้งที่ผ่านมาที่ประชุมมีความกังวลว่าการดำเนินงานตามแผนงานบางโครงการมีความจำเป็นที่จะต้องใช้งบประมาณเช่นโครงการการร่วมกันผลิตสื่อและของเล่นเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ให้บุตรหลานที่บ้าน แม้ว่าโครงการดังกล่าวได้เน้นการใช้วัสดุที่หาได้จากท้องถิ่นเป็นหลักแต่วัสดุอุปกรณ์บางอย่าง

เช่นกรรไกร กาว สี เป็นต้นเป็นวัสดุอุปกรณ์ที่มีความจำเป็นต้องจัดซื้อมาใช้ถึงแม้ว่าวัสดุอุปกรณ์เหล่านี้ส่วนหนึ่งทางโรงเรียนรับปากว่าจะเป็นผู้จัดหาให้แต่ที่ประชุมคิดว่าวัสดุอุปกรณ์เหล่านั้นยังมีไม่เพียงพอสำหรับใช้ในการดำเนินงานตามโครงการนี้ ซึ่งวัสดุและอุปกรณ์บางส่วนจะจัดให้ฝ่ายพ่อแม่ผู้ปกครองนักเรียนยืมกลับไปผลิตสื่อและของเล่นให้บุตรหลานเล่นที่บ้านด้วยนอกจากนี้ยังมีอีกหลายแผนงานที่ถึงแม้จะเป็นโครงการที่เสียค่าใช้จ่ายน้อยแต่ที่ประชุมมีความคิดเห็นร่วมกันว่าควรมีงบประมาณที่มีไว้เป็นส่วนกลางเอาไว้ใช้ยามจำเป็นที่ทุกฝ่ายสามารถนำไปใช้ได้ จากความคิดเห็นดังกล่าวฝ่ายผู้นำชุมชนรับอาสาเป็นผู้จัดหางบประมาณดังกล่าวโดยได้ร่วมกันจัดทำโครงการจัดหางบประมาณขึ้น ซึ่งการดำเนินงานตามโครงการนี้ขั้นแรกฝ่ายผู้นำชุมชนได้จัดการประชุมกลุ่มขึ้นที่บ้านของผู้ใหญ่บ้าน ในวันที่ 15 มิถุนายน 2542 ระหว่างเวลา 16.00 น.- 18.00 น. โดยมีฝ่ายผู้นำชุมชนเข้าร่วมประชุมจำนวน 15 คน ซึ่งที่ประชุมได้มอบหมายให้ผู้นำชุมชนกลุ่มต่างๆไปประชาสัมพันธ์การวิจัยให้กับชาวบ้านทั่วไปได้ทราบโดยใช้สถานที่และโอกาสต่างๆในการดำเนินงานนี้ และขอรับเงินบริจาคจากชาวบ้านที่มีจิตศรัทธา เพื่อร่วมกันสมทบทุนดังกล่าวตั้งแต่วันที่ 16 มิถุนายน 2542 จนถึงวันที่ 30 มิถุนายน 2542 โดยผู้ใหญ่บ้านใช้บ้านของตนเองเป็นศูนย์การรับบริจาค ส่วนสาเหตุที่กำหนดให้เปิดรับเงินบริจาคจากชาวบ้านเป็นเวลาหลายวันนั้นผู้ใหญ่บ้านให้เหตุผลว่า “ชาวบ้านทุกคนในหมู่บ้านแห่งนี้สนับสนุนการวิจัยครั้งนี้มากเพราะเขารู้ว่าผลการวิจัยจะเกิดประโยชน์กับบุตรหลานของเขาเอง แต่ในเรื่องการสนับสนุนด้านการเงินนั้นชาวบ้านคงสนับสนุนในด้านนี้ได้ไม่มากนักเพราะชาวบ้านส่วนใหญ่มีฐานะยากจนและบางส่วนต้องไปทำงานต่างจังหวัดสิ้นเดือนจึงกว่าจะได้กลับบ้าน ดังนั้นต้องให้เวลาชาวบ้านเหล่านั้นเพราะบางทีถ้าเขาทราบเขาอาจช่วยบริจาคตามจิตศรัทธาก็ได้ ซึ่งที่จริงทางฝ่ายผู้นำชุมชนไม่อยากจะให้ชาวบ้านบริจาคเพราะได้ทำโครงการขอตั้งงบประมาณการพัฒนาหมู่บ้านบางส่วนมาใช้ในโครงการนี้อยู่แล้วแต่ชาวบ้านเขาไม่สบายใจถ้าเขาไม่มีส่วนร่วมด้วยก็ต้องตามใจเขา” ผู้วิจัยได้ติดตามผลการดำเนินการตามโครงการนี้ปรากฏว่าตั้งแต่เปิดรับบริจาคจนถึงวันที่ 30 มิถุนายน 2542 มีงบประมาณส่วนกลางที่รับการบริจาคจากฝ่ายต่างๆรวมเป็นเงินทั้งสิ้น 5,653 บาท ซึ่งเงินจำนวนดังกล่าวได้จากการร่วมบริจาคของชาวบ้านจำนวนเงิน 2,153 บาท คณะครูร่วมบริจาคเป็นเงินจำนวน 1,500 บาท และได้จากการทำโครงการเพื่อของงบประมาณจากหมู่บ้านของฝ่ายผู้นำหมู่บ้านจำนวน 2,000 บาท ฝ่ายผู้นำชุมชนได้รายงานผลการดำเนินงานจัดหางบประมาณให้ที่ประชุมตัวแทนทุกฝ่ายได้ทราบ ซึ่งที่ประชุมมีมติให้นำเงินจำนวนดังกล่าวเก็บไว้เป็นกองกลางเพื่อนำไปใช้ในการ

ดำเนินงานตามโครงการต่างๆต่อไป โดยเมื่อสิ้นสุดการวิจัยยังมีเงินเหลืออยู่เป็นจำนวน 1,500 บาท ซึ่งที่ประชุมตัวแทนผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้มีความเห็นร่วมกันว่าจะเก็บเงินดังกล่าวไว้สำหรับใช้ในการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ต่อไป

3.3 ผลการมีส่วนร่วมปฏิบัติงานตามโครงการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ให้แก่นักเรียน

โครงการนี้เป็นโครงการต่อเนื่องที่จัดตลอดปีการศึกษา เป็นการนำแนวทางการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ที่ผู้วิจัยและคณะครูร่วมกันจัดทำแนวทางดังกล่าวขึ้น ซึ่งแนวการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์แบ่งเป็น 3 ตอน คือตอนที่ 1 เป็นกิจกรรมดนตรีและการเคลื่อนไหวเชิงสร้างสรรค์ ตอนที่ 2 เป็นกิจกรรมทางภาษา และตอนสุดท้ายเป็นกิจกรรมทางศิลปะ รวมกิจกรรมทั้งสิ้น 52 กิจกรรม จากการประชุมเฉพาะกิจของคณะครูในวันที่ 24 พฤษภาคม 2542 ที่ประชุมได้มีมติมอบหมายให้ครูประจำชั้นและผู้วิจัยร่วมกันจัดกิจกรรมดังกล่าวให้แก่นักเรียน โดยคณะครูคนอื่นๆเป็นผู้สนับสนุน โดยให้เริ่มต้นจัดกิจกรรมดังกล่าวในวันที่ 1 มิถุนายน 2542 เป็นต้นไป ซึ่งเหตุผลที่คณะครูมีความคิดเห็นร่วมกันที่ให้ดำเนินการจัดกิจกรรมดังกล่าวให้แก่นักเรียนโดยไม่ต้องรอการประชุมผู้มีส่วนร่วมก่อนเพราะถือว่าการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ให้แก่เด็กนักเรียนนั้นเป็นหน้าที่ของคณะครูทุกคนอยู่แล้ว ดังนั้นถ้าฝ่ายใดมีความพร้อมที่สามารถดำเนินงานดังกล่าวได้ก็ทำไปได้เลยยิ่งเร็วเท่าใดยิ่งเป็นประโยชน์กับนักเรียนมากเท่านั้น ดังนั้นผู้วิจัยและครูประจำชั้นอนุบาลปีที่ 2 จึงได้นำแนวทางการจัดกิจกรรมดังกล่าวมาจัดให้แก่เด็กนักเรียนทุกวันวันละ 1 กิจกรรมซึ่งเป็นกิจกรรมที่นอกเหนือจากกิจกรรมการเรียนการสอนปกติ การจัดกิจกรรมใดก่อนนั้นผู้วิจัยและครูประจำชั้นจะพิจารณาร่วมกันถึงความยากง่ายของกิจกรรมและพื้นฐานของนักเรียนแต่ละคนด้วย นอกจากนี้ผู้วิจัยและครูประจำชั้นได้นำแบบสังเกตพฤติกรรมด้านความคิดสร้างสรรค์และแบบสังเกตผลงานของนักเรียนมาใช้สังเกตการร่วมกิจกรรมของนักเรียนตลอดการวิจัยอีกด้วย ซึ่งจากผลการดำเนินงานตามโครงการนี้พบว่าได้รับความร่วมมือจากนักเรียนเป็นอย่างดีคือเด็กนักเรียนมีความสนใจและมีความกระตือรือร้นในการร่วมกิจกรรมต่างๆเป็นอย่างมาก ถึงแม้ในช่วงแรกๆนักเรียนยังไม่กล้าแสดงออกในการเข้าร่วมกิจกรรมมากนัก และการทำกิจกรรมต่างๆยังชอบเลียนแบบครูหรือเพื่อนอยู่และยังไม่ค่อยมีความหลากหลายในการทำกิจกรรมเท่าที่ควรแต่เมื่อครูประจำชั้นและผู้วิจัยช่วยกระตุ้นให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ในการร่วมกิจกรรมมากยิ่งขึ้นโดยใช้คำพูดหรือการแสดงท่าทางให้กำลังใจและสร้างบรรยากาศ

ให้นักเรียนมีอิสระในการทำกิจกรรมตลอดเวลา ซึ่งเมื่อใช้เวลาในการจัดกิจกรรมดังกล่าวไประยะหนึ่งพบว่านักเรียนส่วนใหญ่มีความกระตือรือร้นมีความกล้าแสดงออกและมีพฤติกรรมทางด้านความคิดสร้างสรรค์เพิ่มมากขึ้นกล่าวคือนักเรียนมีความคิดริเริ่มสามารถคิดและทำกิจกรรมต่างๆได้แปลกใหม่ไม่ซ้ำกับคนอื่น ๆ อีกทั้งนักเรียนมีความหลากหลายในการคิดและการแสดงออกมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะกิจกรรมดนตรีและการเคลื่อนไหวเชิงสร้างสรรค์เป็นกิจกรรมที่นักเรียนชอบมากเป็นพิเศษเพราะเป็นกิจกรรมที่นักเรียนได้เคลื่อนไหวตามจินตนาการแล้วนักเรียนยังได้สนุกสนานกับเสียงเพลงที่นักเรียนมีความชื่นชอบอีกด้วย ดังนั้นผู้วิจัยและครูประจำชั้นจึงได้จัดกิจกรรมดนตรีและการเคลื่อนไหวเชิงสร้างสรรค์ก่อนกิจกรรมอื่นๆ เพราะคิดว่าเป็นการสร้างแรงจูงใจให้นักเรียนเกิดความประทับใจและรู้สึกสนุกสนานกับกิจกรรมนี้เสียก่อนจึงจัดกิจกรรมอื่นๆ ที่มีระดับความยากยิ่งขึ้นต่อไป ซึ่งได้แก่กิจกรรมทางภาษาและกิจกรรมทางศิลปะที่นักเรียนจะต้องใช้ความคิดจินตนาการในการทำกิจกรรมเพิ่มมากขึ้น จากการสังเกตของผู้วิจัยร่วมกับครูประจำชั้นพบว่านอกจากนักเรียนจะมีพฤติกรรมทางด้านความคิดสร้างสรรค์เพิ่มมากขึ้นแล้วยังพบว่านักเรียนทุกคนมีความมั่นใจในตนเองเพิ่มมากขึ้นนอกจากนี้นักเรียนได้เกิดความภาคภูมิใจในผลงานของตนเองเพิ่มมากยิ่งขึ้นด้วยโดยเฉพาะผลงานทางด้านศิลปะที่นักเรียนทุกคนจะต้องนำผลงานของตนเองหรือผลงานของกลุ่มนำมาเสนอให้ครูและเพื่อนๆ ในชั้นได้ทราบเกี่ยวกับผลงานดังกล่าว ซึ่งผู้วิจัยคิดว่าถ้าฝึกให้นักเรียนทำกิจกรรมอย่างนี้บ่อยๆ จะเป็นการฝึกให้นักเรียนมีความกล้าคิดกล้าพูดมากขึ้น นอกจากนี้นักเรียนยังได้เรียนรู้การทำกิจกรรมกลุ่มกับเพื่อนๆ ทำให้นักเรียนมีความรักความสามัคคีเพิ่มขึ้น ซึ่งจากการสอบถามครูประจำชั้นเกี่ยวกับเหตุการณ์การทะเลาะวิวาทของนักเรียนพบว่าตั้งแต่เริ่มจัดกิจกรรมดังกล่าวเป็นต้นมาปัญหาการทะเลาะกันเกิดขึ้นน้อยลง ถึงแม้กิจกรรมดังกล่าวเป็นกิจกรรมที่เน้นให้นักเรียนมีอิสระในการทำงานแต่ทุกคนจะต้องอยู่ภายใต้ข้อตกลงของห้องเรียนซึ่งครูประจำชั้นได้กระตุ้นเตือนให้นักเรียนทราบเกี่ยวกับเรื่องนี้อยู่ตลอดเวลา ซึ่งครูประจำชั้นให้เหตุผลในเรื่องดังกล่าวว่าการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ควรพัฒนาด้านคุณธรรมจริยธรรมให้แก่นักเรียนควบคู่ไปด้วยเพื่อป้องกันนักเรียนเอาความคิดสร้างสรรค์ของตนเองไปใช้ในทางที่ไม่ดีหรือนำไปใช้อย่างไม่มีขอบเขตซึ่งอาจก่อให้เกิดความเสียหายกับตนเองและสังคมได้

ตลอดระยะเวลาการนำกิจกรรมดังกล่าวมาจัดให้แก่นักเรียนผู้วิจัยและครูประจำชั้นได้ประสานงานร่วมกันอยู่ตลอดเวลาเพื่อร่วมกันจัดเตรียมสื่อและวัสดุอุปกรณ์ในการจัดกิจกรรม ซึ่งสื่อและวัสดุอุปกรณ์ส่วนใหญ่ได้รับความอนุเคราะห์จากทางโรงเรียน ส่วนวัสดุอุปกรณ์บางอย่างที่หาได้

ในท้องถิ่นโดยไม่ต้องจัดซื้อนั้นได้รับความร่วมมือจากฝ่ายผู้ปกครองนักเรียนเป็นผู้จัดเตรียมมาให้ นอกจากการร่วมกันจัดเตรียมด้านสื่อและวัสดุในการจัดกิจกรรมแล้วผู้วิจัยและครูประจำชั้นยังร่วมกัน วิเคราะห์พัฒนาการด้านความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนทั้งรายกลุ่มและรายบุคคลอยู่ตลอดเวลาเมื่อ พบว่านักเรียนคนใดที่มีพัฒนาการด้านดังกล่าวยังไม่ดีเท่าที่ควรก็ร่วมกันกระตุ้นหรือสร้างแรงจูงใจให้ นักเรียนได้พัฒนาในด้านดังกล่าวเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ประสานงานกับคณะครูคนอื่น ๆ ที่มีความ สามารถพิเศษเฉพาะทางเช่นครูที่สอนวิชาศิลปะ ครูสอนวิชาพลศึกษา หรือครูสอนวิชาภาษาไทย เป็นต้น เพื่อขอความร่วมมือในการมีส่วนร่วมจัดกิจกรรมดังกล่าวให้แก่นักเรียนเพื่อ สร้างแรงจูงใจใน การเข้าร่วมกิจกรรมให้แก่ นักเรียนได้มากยิ่งขึ้น ซึ่งได้รับความร่วมมือจากคณะครูเป็นอย่างดี

3.4 ผลการมีส่วนร่วมปฏิบัติงานตามโครงการรวมกลุ่มผลิตสื่อและของเล่นจาก วัสดุพื้นบ้าน

จากผลการประชุมผู้มีส่วนร่วมในขั้นตอนการร่วมกันตระหนักปัญหาและค้นหาสาเหตุของปัญหาที่ผ่านมา ฝ่ายพ่อแม่ผู้ปกครองนักเรียนได้นำเสนอสาเหตุของปัญหาดังกล่าวว่า พ่อแม่ผู้ปกครองส่วนใหญ่มีฐานะยากจนไม่มีเงินซื้อสื่อหรือของเล่นที่ช่วยพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ให้ บุตรหลานที่บ้านได้ ซึ่งจากข้อเสนอดังกล่าวที่ประชุมได้แสดงความคิดเห็นว่าให้ร่วมกันจัดทำสื่อหรือ ของเล่นโดยใช้วัสดุที่หาได้ในท้องถิ่นแทนการซื้อสื่อหรือของเล่นจากตลาด แต่ฝ่ายของพ่อแม่ผู้ปกครอง ได้นำเสนอต่อไปว่าขาดความรู้ความเข้าใจในการผลิตสื่อหรือของเล่นดังกล่าว ซึ่งในที่สุดฝ่ายคณะครู รับเป็นฝ่ายดำเนินการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการด้านการผลิตสื่อและของเล่นดังกล่าวโดยได้ขอให้ผู้นำ ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นมาร่วมในการดำเนินงานดังกล่าวด้วย ดังนั้นฝ่ายคณะครูจึงได้ร่วมกันจัดทำ โครงการให้พ่อแม่ผู้ปกครองนักเรียนรวมกลุ่มกันผลิตสื่อและของเล่นพื้นบ้านโดยเน้นการนำภูมิปัญญา ท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ในโครงการดังกล่าว ซึ่งโครงการนี้ฝ่ายคณะครูร่วมกับผู้นำด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นผู้รับผิดชอบ การดำเนินงานตามโครงการนี้เริ่มต้นด้วยการจัดประชุมตัวแทนผู้มีส่วนร่วมใน กระบวนการวิจัยในวันที่ 16 มิถุนายน 2542 เวลา 13.00 น. ณ อาคารเอนกประสงค์ของโรงเรียน การ ประชุมครั้งนี้มีตัวแทนผู้เกี่ยวข้องเข้าร่วมการประชุมจำนวน 25 คน การประชุมตัวแทนฝ่ายต่างๆครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อร่วมกันวางแผนการดำเนินงาน โดยคณะครูและผู้นำด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้สอบถามฝ่ายพ่อแม่ผู้ปกครองนักเรียนเกี่ยวกับความพร้อมที่จะเข้ารับการอบรมว่าเป็นวันใด ซึ่งฝ่ายพ่อแม่ ผู้ปกครองนักเรียนได้ปรึกษากันแล้วและได้เสนอให้ผู้รับผิดชอบจัดการอบรมดังกล่าวให้ในวันที่ 21

มิถุนายน 2542 ระหว่างเวลา 13.00 น.-16.30 น. ณ อาคารเอนกประสงค์โรงเรียนบ้านพระม่วง

กิจกรรมการอบรมเชิงปฏิบัติการการผลิตสื่อและของเล่นจากวัสดุพื้นบ้าน มีผู้เข้ารับการอบรมจำนวน 48 คน ประกอบด้วยฝ่ายพ่อแม่ผู้ปกครองนักเรียนจำนวน 32 คน ฝ่ายผู้นำหมู่บ้านและฝ่ายผู้นำศาสนาฝ่ายละ 3 คน ส่วนคณะวิทยากรประกอบด้วยคณะครูจำนวน 2 คน ผู้นำด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นจำนวน 2 คน ชาวบ้านที่สนใจจำนวน 5 คน ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัย การจัดอบรมวันนี้ ฝ่ายผู้นำด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ขอเลื่อนการจัดอบรมการประดิษฐ์ของเล่นจากวัสดุพื้นบ้านในวันหลังเพราะยังไม่ได้แจ้งให้ผู้มาเข้ารับการอบรมทราบล่วงหน้าว่าวันนี้ต้องเตรียมวัสดุอุปกรณ์ที่หาได้จากท้องถิ่นเพื่อนำมาจัดทำของเล่นดังกล่าว ดังนั้นในครั้งนี้อาจขอให้คณะครูและผู้วิจัยรับเป็นวิทยากรจัดอบรมให้ความรู้แก่ชาวบ้านก่อน ซึ่งผู้วิจัยร่วมกับฝ่ายคณะครูจึงได้จัดอบรมให้ความรู้การผลิตสื่ออย่างง่ายเพื่อให้พ่อแม่ผู้ปกครองนำไปใช้พัฒนาความคิดสร้างสรรค์ให้บุตรหลานที่บ้าน ซึ่งสื่อดังกล่าวประกอบด้วยหุ่นมือจากถุงกระดาษ และหุ่นเชิดจากเศษผ้า หุ่นสวมนิ้วและหน้ากาก ในการอบรมช่วงแรกคณะวิทยากรได้ให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการประโยชน์ของสื่อและของเล่นต่อการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ให้แก่เด็กเป็นเบื้องต้นก่อนเมื่อเห็นว่าผู้เข้ารับการอบรมมีความเข้าใจในเรื่องดังกล่าวเป็นอย่างดีแล้วจึงจัดให้ผู้เข้ารับการอบรมนั่งเป็นกลุ่มๆ ละ 7-8 คนเพื่อฝึกปฏิบัติการผลิตสื่อซึ่งตลอดเวลากิจกรรมอบรมผู้วิจัยได้สังเกตว่าผู้เข้ารับการอบรมได้ให้ความสนใจและกระตือรือร้นในการทำงานมาก ซึ่งสังเกตได้จากในขณะที่ทำงานหากผู้เข้ารับการอบรมเกิดความสงสัยในขั้นตอนใดก็จะสอบถามคณะวิทยากรทันที ซึ่งวิธีการให้การอบรมของคณะวิทยากรนั้นจะไม่เน้นการสาธิตให้ดูตัวอย่างเพียงแต่บอกขั้นตอนและแนวทางการทำเท่านั้น ซึ่งเหตุผลที่คณะวิทยากรมีวิธีการดังกล่าวก็เพราะว่าอยากให้ผู้เข้ารับการอบรมได้ใช้ความคิดสร้างสรรค์ของตนเองในการทำงานให้มากขึ้น หลังจากทุกคนได้ผลิตสื่อเสร็จแล้วผู้วิจัยได้สังเกตสื่อที่ผู้เข้ารับการอบรมผลิตได้พบว่าผลงานของแต่ละคนมีความแปลกใหม่แตกต่างจากผลงานของผู้อื่นนอกจากนี้ผลงานดังกล่าวได้รับการตกแต่งอย่างสวยงามและผลงานส่วนใหญ่ได้สะท้อนถึงขนบธรรมเนียมและวิถีชีวิตของชุมชนแห่งนี้เช่นหุ่นมือที่ประดิษฐ์จากถุงกระดาษเป็นรูปคนซึ่งแต่งกายในชุดแบบชาวมุสลิม

ในช่วงสุดท้ายของการอบรมคณะวิทยากรให้ผู้เข้ารับการอบรมฝึกการนำสื่อที่จัดทำได้ไปเล่นหรือจัดกิจกรรม เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ให้แก่บุตรหลานที่บ้าน โดยคณะวิทยากรได้ให้นักเรียนได้มาดูผู้ปกครองผลิตสื่อและร่วมฝึกการใช้สื่อดังกล่าวร่วมกับพ่อแม่ผู้ปกครองของนักเรียนด้วย

จากการจัดอบรมการผลิตสื่อในครั้งนี้ผู้เข้าร่วมการอบรมสามารถผลิตสื่อได้เป็นจำนวนทั้งสิ้น 75 ชิ้น ซึ่งมีรายละเอียดดังตาราง

ตาราง 3 แสดงรายละเอียดของสื่อที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมกันผลิตได้

ที่	ชื่อสื่อ	วัสดุที่ใช้	จำนวนชิ้น
1	หุ่นมือ	ถุงกระดาษ	20
2	หุ่นเชิด	เศษผ้า	20
3	หุ่นสวมนิ้ว	กระดาษ	20
4	หน้ากาก	กระดาษ	15

โดยสื่อที่ผลิตได้คณะวิทยากรได้ให้ผู้เข้ารับการอบรมนำกลับไปเล่นกับบุตรหลานที่บ้าน ก่อนเปิดการอบรมผู้นำด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นทั้ง 2 คนได้นัดหมายให้ผู้เข้ารับการอบรมวันนี้ และบุคคลที่สนใจเข้าร่วมการแลกเปลี่ยนความรู้การประดิษฐ์ของเล่นจากวัสดุพื้นบ้านในวันที่ 24 มิถุนายน 2542 เวลา 15.00 น. ซึ่งจัดขึ้นที่บ้านของ “ครูจิต” โดยให้กลุ่มผู้สนใจจัดเตรียมวัสดุที่ใช้ทำของเล่นซึ่งหาได้จากท้องถิ่นเช่นกะลามะพร้าว เปลือกมะพร้าว ไม้ไผ่ เชือก หรือวัสดุอื่น ๆ ที่คิดว่าสามารถนำมาประดิษฐ์เป็นของเล่นได้ นำมาในวันดังกล่าวด้วย

เมื่อถึงวันนัดหมายมีกลุ่มผู้สนใจจำนวนทั้งสิ้น 50 คน ซึ่งประกอบด้วยพ่อแม่ผู้ปกครอง นักเรียนจำนวน 33 คน ฝ่ายผู้นำหมู่บ้านจำนวน 3 คน ฝ่ายผู้นำศาสนาจำนวน 2 คน ฝ่ายคณะครู จำนวน 2 คน ผู้นำด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นจำนวน 2 คน ชาวบ้านที่สนใจจำนวน 7 คน และผู้วิจัยทุกคนมาพร้อมกันที่บ้านของผู้นำภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งบุคคลที่เป็นแกนนำในการให้ความรู้ดังกล่าว แก่กลุ่มผู้สนใจคือผู้นำด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นจำนวน 2 คนและตัวแทนของฝ่ายคณะครูจำนวน 2 คน ผู้วิจัยสังเกตว่าแกนนำได้เตรียมวัสดุอุปกรณ์ที่หาได้ในท้องถิ่นไว้เป็นจำนวนมาก ซึ่งวัสดุอุปกรณ์บางส่วนผู้มารวมกลุ่มวันนี้ได้เตรียมติดตัวมาแล้วด้วย การประชุมกลุ่มเริ่มด้วยแกนนำได้สอบถามกลุ่มผู้สนใจเกี่ยวกับความรู้ความสามารถในการประดิษฐ์ของเล่นจากวัสดุท้องถิ่นว่าสามารถประดิษฐ์ของเล่นประเภทใดบ้างและประดิษฐ์มาจากวัสดุชนิดใด หลังจากนั้นกลุ่มแกนนำได้จัดกลุ่มผู้สนใจออกเป็นกลุ่มๆ โดยแบ่งตามวัสดุที่ใช้ประดิษฐ์ของเล่นดังที่บอกมา หลังจากนั้นได้ให้แต่ละกลุ่มเลือกหัวหน้า

กลุ่มเพื่อทำหน้าที่แบ่งงานในสมาชิกได้ร่วมกันสาธิตการประดิษฐ์ของเล่นที่ตนถนัดโดยพยายามไม่ให้ซ้ำกัน ในขณะที่แต่ละกลุ่มกำลังสาธิตการทำของเล่นอยู่นั้นผู้สาธิตได้อธิบายการประดิษฐ์ของเล่นที่ตนเองกำลังสาธิตอยู่และกลุ่มแกนนำได้ร่วมอธิบายวิธีการทำด้วย ผู้วิจัยได้สังเกตขณะที่แต่ละกลุ่มกำลังหมุนเวียนกันสาธิตการประดิษฐ์ของเล่นอยู่นั้นสมาชิกกลุ่มอื่นๆและผู้สนใจได้ให้ความสนใจคอยสังเกตการทำกิจกรรมดังกล่าวอย่างตั้งใจและคอยสอบถามผู้มาสาธิตเมื่อเกิดความสงสัยถ้าคำถามใดที่ผู้มาสาธิตตอบคำถามไม่ได้กลุ่มแกนนำก็จะช่วยตอบคำถามดังกล่าวด้วย เมื่อกลุ่มใดสาธิตการประดิษฐ์ของเล่นเสร็จเรียบร้อยแล้วสมาชิกแต่ละกลุ่มได้ร่วมกันสาธิตวิธีการเล่นของเล่นดังกล่าวด้วย โดยกลุ่มแกนนำได้อธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับการนำของเล่นดังกล่าวไปพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ให้กับบุตรหลานที่บ้าน เมื่อทุกกลุ่มได้ร่วมกันทำกิจกรรมเสร็จแล้วกลุ่มแกนนำได้แนะนำวิธีการประดิษฐ์ของเล่นบางอย่างที่แต่ละกลุ่มยังไม่ได้นำเสนอเพิ่มเติมอีกด้วยและได้ตรวจสอบความเข้าใจแก่กลุ่มผู้สนใจเกี่ยวกับวิธีการประดิษฐ์ของเล่นโดยให้กลุ่มผู้สนใจลองประดิษฐ์ของเล่นที่สมาชิกกลุ่มอื่นนำเสนอมาแล้ว ซึ่งปรากฏว่าแต่ละกลุ่มสามารถประดิษฐ์ของเล่นที่สมาชิกกลุ่มอื่นนำมาเสนอได้และของเล่นบางชิ้นถึงแม้จะใช้วัสดุเดียวกันแต่มีความแปลกใหม่แตกต่างไปจากของเล่นที่ผู้อื่นนำมาสาธิตให้ดูอีกด้วย ซึ่งวิธีการดังกล่าวมาแล้วทั้งหมดเป็นการให้กลุ่มผู้สนใจได้เรียนรู้ร่วมกันซึ่งเป็นวิธีการที่ชาวบ้านในชุมชนแห่งนี้ได้ใช้กันในชีวิตประจำวันอยู่แล้ว ซึ่งวิธีการดังกล่าวดีกว่าให้คณะวิทยากรให้ความรู้เพียงอย่างเดียวและจากการที่กลุ่มผู้สนใจบางคนประดิษฐ์ของเล่นได้แตกต่างไปจากคนอื่นที่ที่ใช้วัสดุชนิดเดียวกันนั้นเป็นการแสดงให้เห็นว่าบุคคลดังกล่าวมีความคิดสร้างสรรค์ซึ่งเท่ากับเป็นการกระตุ้นให้กลุ่มผู้สนใจได้พัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของตนเองและนำไปใช้ในการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ให้แก่บุตรหลานที่บ้านอีกด้วย จากการร่วมกันแลกเปลี่ยนความรู้ในการประดิษฐ์ของเล่นจากวัสดุพื้นบ้านสามารถประดิษฐ์ของเล่นรวมทั้งสิ้นจำนวน 70 ชิ้น โดยมีรายละเอียดดังแสดงในตาราง

สงวน
=

ตาราง 4 แสดงรายละเอียดของของเล่นจากวัสดุพื้นบ้านที่มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมกันประดิษฐ์ได้

ที่	ประเภทของเล่น	วัสดุที่ใช้	จำนวนชิ้น
1	ของเล่นที่ทำให้เกิดเสียง เช่น เครื่องเคาะจังหวะ ขลุ่ย ปี่ โทร์คัพท์ เป็นต้น	กะลามะพร้าว ไม้ไผ่ ฝาน้ำอัดลม กระจบองนม เปลือกหอยชนิดต่างๆ	25
2	ของเล่นที่ใช้เล่นในน้ำเช่นเรือใบ เรือสำเภา ปลา เบ็ด เป็นต้น	เปลือกมะพร้าว ดินระกำ ไม้ไผ่ เปลือกหอยที่มีขนาดใหญ่	16
3	ของเล่นอื่นๆ เช่น ตุ๊กตาล้มลุก นก รถเข็น รถลาก ตัวหนังสือ ตุ๊กตา หุ่นยนต์ เป็นต้น	ไม้ไผ่ ไม้กระดาน ฟันรองเท้าตะ กระจบองนม เชือก กระดาษ หนังสือพิมพ์ กลองของใช้ต่างๆ กระดาษแข็ง เปลือกหอยชนิดต่างๆ	29

3.5 ผลการมีส่วนร่วมปฏิบัติงานตามโครงการ ครูอนุบาลสัญจร

โครงการนี้เกิดขึ้นเนื่องจากการนำเสนอสาเหตุของปัญหานักเรียนมีพฤติกรรมที่ควรได้รับการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของฝ่ายพ่อแม่ผู้ปกครองนักเรียนว่าสาเหตุสำคัญประการหนึ่งของปัญหานี้คือบุคคลดังกล่าวขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทของตนเองในการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ให้กับบุตรหลานที่บ้านและไม่ทราบว่ากิจกรรมใดบ้างที่สามารถช่วยพัฒนาในด้านดังกล่าวได้และไม่รู้ว่ามีวิธีการจัดกิจกรรมเหล่านั้นได้อย่างไร ดังนั้นจากสาเหตุของปัญหาดังกล่าวฝ่ายคณะครูได้พิจารณาร่วมกันแล้วมีมติให้จัดทำโครงการนี้ขึ้นมาโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทของพ่อแม่ผู้ปกครองนักเรียนต่อการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ให้บุตรหลานที่บ้านตลอดจนให้การแนะนำการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาในด้านดังกล่าวด้วย โดยมอบหมายให้คณะครูเป็นผู้รับผิดชอบโครงการนี้ ซึ่งที่จริงทางโรงเรียนได้จัดกิจกรรมการเยี่ยมบ้าน

นักเรียนทุกระดับชั้นเป็นประจำอยู่แล้วแต่การจัดโครงการนี้ขึ้นมาเป็นการมุ่งเน้นการให้ความรู้แก่พ่อแม่ผู้ปกครองในด้านดังกล่าว โดยผู้วิจัยและครูประจำชั้นได้ออกไปเยี่ยมบ้านของนักเรียนทุกวันศุกร์ของสัปดาห์ โดยเริ่มออกเยี่ยมบ้านนักเรียนตั้งแต่วันที่ 25 มิถุนายน 2542 – 30 กรกฎาคม 2542 ตั้งแต่เวลา 16.00 น. – 18.00 น. วิธีการดำเนินงานคือผู้วิจัยครูประจำชั้นจะไปเยี่ยมบ้านของนักเรียนทุกคน ซึ่งแต่ละครั้งจะไปเยี่ยมบ้านของนักเรียนที่อยู่ในละแวกเดียวกันซึ่งจากการที่ผู้วิจัยได้นำเสนอในตอนต้นแล้วว่าลักษณะการตั้งบ้านเรือนของชาวบ้านในชุมชนแห่งนี้นิยมตั้งบ้านเรือนเป็นกลุ่มๆซึ่งแต่ละกลุ่มก็มีความสัมพันธ์กันทางเครือญาติ ผู้วิจัยและครูประจำชั้นได้เยี่ยมบ้านของนักเรียน 5 กลุ่มคือกลุ่ม “หัวท่า” กลุ่ม “หน้าโรงเรียน” กลุ่ม “กลางบ้าน” กลุ่ม “แหลมสะท้อน” และกลุ่ม “กลางท้อง”

ผลการการเยี่ยมบ้านของนักเรียนทำให้พ่อแม่ผู้ปกครองนักเรียนเกิดความรู้ความเข้าใจในเรื่องดังกล่าวได้ดีขึ้น ซึ่งทั้งนี้อาจเนื่องจากฝ่ายพ่อแม่ผู้ปกครองนักเรียนได้รับความรู้ในเรื่องดังกล่าวมาแล้วจากคณะวิทยากรในการประชุมครั้งที่ผ่านมา ผู้วิจัยได้ตรวจสอบการนำความรู้ดังกล่าวไปใช้กับบุตรหลานที่บ้านพบว่าพ่อแม่ผู้ปกครองได้มีเวลาให้ความสนใจบุตรหลานมากขึ้น ซึ่งส่วนใหญ่ได้ใช้เวลาในช่วงหลังรับประทานอาหารเย็นเสร็จแล้วได้นำความรู้ดังกล่าวไปจัดกิจกรรมต่างๆให้บุตรหลาน ซึ่งกิจกรรมส่วนใหญ่ที่ผู้ปกครองนำมาจัดให้บุตรหลานคือการสนทนาถามตอบเกี่ยวกับเรื่องต่างๆโดยคำถามที่ใช้ถามนักเรียนเป็นคำถามที่ต้องการให้นักเรียนคิดหาเหตุผลในการตอบ โดยเน้นคำถามว่า “ทำไม” “อย่างไร” เป็นต้น ซึ่งคำถามในลักษณะดังกล่าวได้นำมาใช้ในการจัดกิจกรรมต่างๆเช่น จัดกิจกรรมให้บุตรหลานวาดภาพระบายสีตามจินตนาการเมื่อบุตรหลานวาดภาพระบายสีเสร็จแล้วก็ถามว่า “ทำไมลูกถึงวาดภาพ.....” “ลูกคิดว่าแมวที่อยู่ในภาพนี้เมื่อมันเห็นหนูมันจะคิดอย่างไรกับหนู” หรือกิจกรรมการนำสื่อและของเล่นที่ผลิตได้นำมาเล่นกับบุตรหลานโดยพ่อแม่ผู้ปกครองร่วมเล่นกับลูกแล้วใช้คำถามกับลูกว่า “ลูกคิดว่าถ้าอยากให้เรือที่ทำจากเปลือกมะพร้าวแล่นในน้ำได้ลูกคิดว่าจะต้องทำอย่างไรบ้าง” นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมการเล่านิทานให้บุตรหลานฟังแล้วใช้คำถามในลักษณะดังกล่าวเป็นต้น จากการร่วมกิจกรรมต่างๆกับบุตรหลานที่บ้าน นางอุบล ซึ่งเป็นมารดาของนักเรียนได้แสดงความคิดเห็นว่า “ในช่วงแรกๆของการจัดกิจกรรมรู้สึกเงินๆอยู่บ้างเพราะที่ผ่านมาไม่ค่อยได้ร่วมเล่นหรือพูดคุยกับลูกมากนักเพราะเมื่อกลับมาถึงบ้านก็อยากพักผ่อนแต่หลังจากที่ได้เข้าร่วมในการวิจัยครั้งนี้เห็นคนอื่นอยากให้ลูกเราเป็นคนเก่งเลยคิดว่าเราในฐานะเป็นพ่อแม่ของเด็กเองควรดูแลลูกให้มากกว่านี้ ในช่วงหลังเลยให้เวลากับลูกมากขึ้นและรู้สึกว่าลูกจะดีใจมากที่ได้พูดคุยหรือเล่านิทาน

ให้เขาฟัง ซึ่งช่วงหลังๆตนเองไม่รู้สึกเขินอายกับลูกแล้ว” ซึ่งจากผลการจัดกิจกรรมต่างๆให้แก่บุตรหลานของผู้ปกครองผู้วิจัยได้สอบถามในเรื่องดังกล่าวพบว่าพ่อแม่ผู้ปกครองนักเรียนมีความพอใจกับพฤติกรรมของบุตรหลานที่มีความคิดริเริ่ม มีความกระตือรือร้นต่อกิจกรรมต่างๆมากขึ้นนอกจากนี้พบว่าบุตรหลานมีความกล้าพูดกล้าทำกล้าแสดงออกมากยิ่งขึ้นด้วย นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ตรวจสอบกับนักเรียนว่าพ่อแม่ผู้ปกครองของนักเรียนได้จัดกิจกรรมต่างๆให้กับนักเรียนที่บ้านตามที่บุคคลดังกล่าวได้ให้ข้อมูลกับผู้วิจัยหรือไม่ ซึ่งจากการตรวจสอบดังกล่าวพบว่านักเรียนส่วนใหญ่ได้รับการจัดกิจกรรมต่างๆจากพ่อแม่หรือผู้ปกครองนักเรียนตั้งแต่เด็กชายพงษธรได้กล่าวว่า “รู้สึกดีใจที่ปะกับมะ(ปะหมายถึงพ่อ มะ หมายถึงแม่)มาเล่นด้วยทุกวันและอยากให้ปะกับมะทำของเล่นหลายๆอย่างมาให้เล่นด้วย” แต่จากการสอบถามนักเรียนพบว่าผู้ปกครองของนักเรียนจำนวน 2 คน ที่ไม่ได้จัดกิจกรรมต่างๆให้นักเรียนซึ่งต่อมาครูประจำชั้นได้ไปสอบถามสาเหตุดังกล่าวพบว่าสาเหตุที่ผู้ปกครองของนักเรียนทั้ง 2 คนไม่ได้จัดกิจกรรมต่างๆให้นักเรียนตามที่ได้ตกลงร่วมกันไว้คือบุคคลดังกล่าวขาดความมั่นใจในการจัดกิจกรรมต่างๆให้แก่บุตรหลาน ซึ่งครูประจำชั้นได้แก้ไขปัญหาดังกล่าวด้วยการช่วยผู้ปกครองนักเรียนคนดังกล่าวได้ร่วมกันจัดกิจกรรมให้นักเรียนที่บ้าน ซึ่งต่อมาผู้ปกครองของนักเรียนคนดังกล่าวเกิดความมั่นใจและสามารถจัดกิจกรรมต่างๆเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ให้แก่บุตรหลานของตนเองได้

3.6 ผลการมีส่วนร่วมปฏิบัติงานตามโครงการ แลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ให้แก่บุตรหลาน

โครงการนี้เกิดขึ้นเนื่องจากการที่ฝ่ายพ่อแม่ผู้ปกครองนักเรียนได้เสนอสาเหตุของปัญหานักเรียนมีพฤติกรรมที่ควรได้รับการพัฒนาด้านความคิดสร้างสรรค์ว่าสาเหตุสำคัญประการหนึ่งของปัญหาดังกล่าวคือบุคคลดังกล่าวขาดความรู้ความเข้าใจในด้านการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ให้แก่บุตรหลานที่บ้านและอีกประการหนึ่งที่น่าจะเป็นสาเหตุของปัญหานี้ก็คือบุคคลดังกล่าวขาดการรวมกลุ่มกันเพื่อร่วมมือกันแก้ไขปัญหานี้อย่างจริงจัง ซึ่งจากข้อเสนอของฝ่ายพ่อแม่ผู้ปกครองนักเรียนฝ่ายคณะครูได้ร่วมกันพิจารณาแล้วได้เสนอให้จัดทำโครงการควบคู่กันขึ้นเพื่อมุ่งเน้นการให้ความรู้ในด้านดังกล่าวแก่พ่อแม่ผู้ปกครองนักเรียน ส่วนการรวมกลุ่มกันของฝ่ายพ่อแม่ผู้ปกครองนักเรียนนั้น บุคคลดังกล่าวได้เสนอว่าควรร่วมกันจัดโครงการเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ด้านการเลี้ยงดูบุตรหลานโดยเฉพาะในด้านการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์โดยให้พ่อแม่

ผู้ปกครองที่มีความรู้ความเข้าใจในด้านดังกล่าวเป็นอย่างดีได้ถ่ายทอดประสบการณ์เหล่านั้นให้แก่พ่อแม่ผู้ปกครองที่ยังไม่เข้าใจได้เข้าใจขึ้น ซึ่งข้อเสนอดังกล่าวที่ประชุมได้มีมติเห็นชอบให้จัดทำโครงการนี้ขึ้นมาโดยมอบหมายให้ฝ่ายพ่อแม่ผู้ปกครองนักเรียนร่วมกันรับผิดชอบโครงการ การดำเนินงานตามโครงการนี้เริ่มด้วย บุคคลดังกล่าวได้ร่วมกันจัดการประชุมเพื่อวางแผนการดำเนินงานขึ้นในวันที่ 18 มิถุนายน 2542 ระหว่างเวลา 13.00 น.-16.00 น. ณ อาคารเอนกประสงค์ของโรงเรียนบ้านพระม่วง ซึ่งการประชุมในวันดังกล่าวมีผู้เข้าร่วมการประชุมจำนวนทั้งสิ้น 32 คน เมื่อถึงวันนัดหมายฝ่ายพ่อแม่ผู้ปกครองนักเรียนได้ขอให้ฝ่ายคณะครูเป็นผู้ดำเนินการประชุมให้เพราะไม่มีพ่อแม่ผู้ปกครองนักเรียนคนใดรับอาสาเป็นผู้ดำเนินการประชุมโดยให้เหตุผลว่าไม่เคยเป็นผู้ดำเนินการประชุมมาก่อนเลยทำให้ขาดมั่นใจ ดังนั้นฝ่ายคณะครูจึงได้รับเป็นผู้ดำเนินการประชุมในครั้งนี้ให้แต่ขอให้ฝ่ายพ่อแม่ผู้ปกครองได้ฝึกการทำหน้าที่ดังกล่าวซึ่งจะได้ใช้ในการประชุมครั้งต่อไปด้วย จากนั้นที่ประชุมได้ร่วมกันคัดเลือกกลุ่มแกนนำซึ่งกลุ่มแกนนำเหล่านี้เป็นกลุ่มที่รวมตัวกันเพื่อนำความรู้เกี่ยวกับด้านการเลี้ยงดูบุตรหลานในด้านการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์มาถ่ายทอดให้กับที่ประชุมได้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันซึ่งคุณสมบัติของกลุ่มแกนนำดังกล่าวมีดังนี้

- 1) เป็นพ่อแม่หรือผู้ปกครองของนักเรียนที่กำลังเรียนอยู่ในระดับชั้นอนุบาลปีที่ 2
- 2) เป็นบุคคลที่ฝ่ายพ่อแม่หรือผู้ปกครองนักเรียนให้การยอมรับว่ามีความรู้

ความเข้าใจในด้านดังกล่าวเป็นอย่างดี

- 3) เป็นผู้ที่เคยเข้าร่วมประชุมและร่วมกิจกรรมในกระบวนการวิจัยทุกครั้ง
- 4) เป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในด้านดังกล่าวไปจัดกิจกรรมให้แก่บุตรหลานที่บ้าน

ซึ่งจากคุณสมบัติดังกล่าวที่ประชุมได้ร่วมกันคัดเลือกกลุ่มแกนนำจำนวน 4 คน คือ นางศรีอำพัน นางนุชรี นางศรี และนางอุบล เมื่อได้กลุ่มแกนนำแล้วที่ประชุมได้มอบหมายให้กลุ่มแกนนำดังกล่าวได้ถ่ายทอดประสบการณ์ในการเลี้ยงดูบุตรหลานให้ที่ประชุมได้รับทราบ ซึ่งกลุ่มพ่อแม่ผู้ปกครองได้ให้ความสนใจเป็นอย่างมากและได้ซักถามข้อสงสัยเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวอยู่ตลอดเวลา นอกจากนี้กลุ่มแกนนำได้ร่วมกันวางแผนการดำเนินงานตามโครงการนี้กับผู้เข้าร่วมการประชุมคนอื่นๆ เพื่อให้ความช่วยเหลือพ่อแม่ผู้ปกครองที่กำลังประสบปัญหาในด้านดังกล่าวโดยการจัดเป็นชุดเฉพาะกิจร่วมกับพ่อแม่ผู้ปกครองนักเรียนที่ขอความช่วยเหลือในการร่วมกันจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ให้แก่บุตรหลานที่บ้าน ซึ่งกิจกรรมนี้มีพ่อแม่ผู้ปกครองนักเรียนให้ความสนใจโดยแจ้งความ

ประสงค์กลุ่มแกนนำให้ความช่วยเหลือในเรื่องดังกล่าวในเบื้องต้นเป็นจำนวน 5 คน โดยแต่ละคนได้ประสบปัญหาเดียวกันคือขาดความมั่นใจในการนำความรู้ที่ได้รับจากการเข้าร่วมกระบวนการวิจัยไปจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อพัฒนาในด้านดังกล่าวให้แก่บุตรหลาน ซึ่งกลุ่มแกนนำรับปากที่จะไปมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมดังกล่าวให้แก่บุตรหลานที่บ้าน ก่อนเปิดการประชุมกลุ่มที่ประชุมได้นัดหมายการรวมกลุ่มกันในครั้งต่อไปเป็นประจำทุก 2 สัปดาห์ ซึ่งการรวมกลุ่มในครั้งต่อไปจะจัดให้มีขึ้นในวันที่ 6 กรกฎาคม 2542 เวลาและสถานที่เดียวกัน.

ผู้วิจัยร่วมกับตัวแทนฝ่ายพ่อแม่ผู้ปกครองนักเรียน ได้ติดตามผลการปฏิบัติงานตามโครงการนี้พบว่ากลุ่มแกนนำได้รวมกลุ่มกันให้ความช่วยเหลือพ่อแม่ผู้ปกครองที่ประสบปัญหาดังที่กล่าวมา โดยการไปให้คำแนะนำเพิ่มเติมและช่วยจัดกิจกรรมดังกล่าวร่วมกับพ่อแม่ผู้ปกครองที่บ้านโดยใช้เวลาในช่วงเย็น ซึ่งกิจกรรมที่กลุ่มแกนนำไปมีส่วนร่วมในการจัดกับพ่อแม่ผู้ปกครองนักเรียนนั้นส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมที่เน้นให้พ่อแม่ผู้ปกครองได้ฝึกการสนทนาถามตอบกับลูก เช่นการเล่านิทานให้บุตรหลาน ฟังแล้วถามบุตรหลานเกี่ยวกับเนื้อหาในนิทานดังกล่าว ซึ่งคำถามที่ใช้ถามได้เน้นการใช้คำถามที่กระตุ้นให้เด็กตอบตามความคิดสร้างสรรค์ของตนเอง ซึ่งความรู้ดังกล่าวกลุ่มแกนนำและพ่อแม่ผู้ปกครองได้รับจากคณะวิทยากรที่มาให้ความรู้เมื่อการประชุมครั้งก่อนและจากการให้คำแนะนำของครูประจำชั้นในระหว่างการดำเนินงานตามโครงการครูอนุบาลสัญจรและความรู้อีกส่วนหนึ่งได้จากประสบการณ์ของบุคคลดังกล่าวเอง จากการร่วมมือกันดังกล่าวทำให้พ่อแม่ผู้ปกครองที่ขอรับความช่วยเหลือจากกลุ่มแกนนำเกิดความมั่นใจในการจัดกิจกรรมต่างๆ ให้แก่บุตรหลานได้มากยิ่งขึ้นและผู้ปกครองที่ขอรับความช่วยเหลือในด้านดังกล่าวได้มีจำนวนลดน้อยลงจนในที่สุดเมื่อโครงการนี้สิ้นสุดลงพ่อแม่ผู้ปกครองนักเรียนทุกคนสามารถจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ให้บุตรหลานได้เองและได้ให้การดูแลเอาใจใส่บุตรหลานมากขึ้น โดยตลอดโครงการนี้ฝ่ายพ่อแม่ผู้ปกครองนักเรียนได้รวมกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในด้านดังกล่าวทุกสองสัปดาห์ต่อ 1 ครั้งรวมทั้งสิ้น 4 ครั้ง และกลุ่มแกนนำได้ช่วยเหลือพ่อแม่ผู้ปกครองนักเรียนจำนวน 5 คน โดยร่วมกันจัดกิจกรรมดังกล่าวให้นักเรียนที่บ้านจำนวน 10 ครั้ง

3.7 ผลการมีส่วนร่วมปฏิบัติงานตามโครงการเยี่ยมโรงเรียน

จากสภาพปัญหานักเรียนมีพฤติกรรมที่ควรได้รับการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นปัญหาที่ทางโรงเรียนไม่สามารถแก้ปัญหาได้ตามวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้ นั้น จากผลการประชุมผู้มีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัยทุกฝ่ายได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสาเหตุดังกล่าวซึ่งเป็นไปในแนวเดียวกันคือที่ผ่านมาการแก้ปัญหาดังกล่าวของทางโรงเรียนยังขาดการประสานงานด้านความร่วมมือกับผู้เกี่ยวข้องอื่นๆ ดังนั้นจากสาเหตุดังกล่าวที่ประชุมผู้มีส่วนร่วมการวิจัยในขั้นตอนการวางแผนการดำเนินงานนั้นที่ประชุมได้เสนอให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมกับทางโรงเรียนในการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ให้แก่ักเรียนโดยได้ร่วมกันจัดทำโครงการ เยี่ยมโรงเรียน การดำเนินงานตามโครงการนี้เริ่มต้นด้วยการประชุมตัวแทนผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเพื่อร่วมกันวางแผนการดำเนินงานดังกล่าวในวันที่ 28 มิถุนายน 2542 ระหว่างเวลา 13.00 น.- 15.30 น. ณ อาคารเอนกประสงค์โรงเรียนบ้านพระม่วง โดยมีตัวแทนของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเข้าร่วมการประชุมจำนวน 20 คน ซึ่งที่ประชุมได้กำหนดกิจกรรมในโครงการนี้คือมอบหมายให้ผู้มีส่วนร่วมแต่ละฝ่ายคัดเลือกตัวแทนเพื่อหมุนเวียนกันจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ร่วมกับทางโรงเรียน ซึ่งบุคคลที่เป็นตัวแทนของแต่ละฝ่ายเพื่อจัดกิจกรรมดังกล่าวได้จะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถด้านใดด้านหนึ่งเป็นพิเศษ เช่นความสามารถทางการเล่นนิทาน ทางศิลปะ การร้องเพลง การเล่นเกมหรือกิจกรรมนันทนาการ การประดิษฐ์สิ่งของจากเศษวัสดุ เป็นต้น ซึ่งผู้ที่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นตัวแทนของแต่ละฝ่ายถือว่าเป็นผู้มีปัญญาของท้องถิ่นที่นำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ให้แก่ักเรียนได้ ซึ่งแต่ละฝ่ายได้คัดเลือกไว้ได้นำเสนอในที่ประชุมดังนี้ ฝ่ายผู้นำศาสนาได้ตัวแทนคือครูสอนศาสนาอิสลาม 1 คน ฝ่ายผู้นำชุมชนแต่ละกลุ่มมีตัวแทนซึ่งประกอบด้วยผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน อบต. ประธานกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านร่วมกับหัวหน้าสถานีอนามัยบ้านพระม่วง ประธานกลุ่มพัฒนาสตรีประจำหมู่บ้าน ผู้นำด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น และตัวแทนของฝ่ายผู้ปกครองนักเรียนจำนวน 5 คน โดยตัวแทนของแต่ละฝ่ายได้ประชุมร่วมกับคณะครูอีกครั้งเพื่อจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ที่จะใช้ในโครงการนี้และร่วมกันวางแผนการดำเนินงานดังกล่าว ตัวแทนของแต่ละฝ่ายได้หมุนเวียนกันจัดกิจกรรมต่างๆให้แก่ักเรียนในโรงเรียนร่วมกับคณะครูเป็นประจำทุกสัปดาห์สัปดาห์ละ 1 วันๆละประมาณ 30 นาที ส่วนจะจัดกิจกรรมดังกล่าวในเวลาใดนั้นจะต้องปรึกษากับครูประจำชั้นล่วงหน้าก่อน โดยเริ่มจัดกิจกรรมครั้งแรกในวันที่ 2 กรกฎาคม 2542 ซึ่งแผนการดำเนินงานสรุปได้ดังตาราง

ตาราง 5 แสดงแผนการปฏิบัติงานตามโครงการเยี่ยมโรงเรียนของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการวิจัย

ครั้งที่	วัน-เวลา	กิจกรรม	ผู้รับผิดชอบ	สถานที่	นักเรียน ที่เข้าร่วม	หมายเหตุ
1	2 ก.ค. 2542 14.30น.-15.00น.	เล่านิทานเสริม ความรู้เบื้องต้น เกี่ยวกับหลัก ศาสนาอิสลาม	ฝ่ายผู้นำศาสนา (ครูสอนศาสนา ศาสนาอิสลาม)	ห้องเรียนชั้น อนุบาลปีที่ 2	30	ลาป่วย 3 คน
2	9 ก.ค. 2542 14.30น.-15.00น.	ความรู้เกี่ยวกับหน้า ที่ของนักเรียนต่อชุมชน	ฝ่ายผู้นำชุมชน (ผู้ใหญ่บ้าน)	ห้องเรียนชั้น อนุบาลปีที่ 2	33	
3	16 ก.ค. 2542 14.30น.-15.00น.	ปั้นแป้งทำขนมตาม จินตนาการ	ฝ่ายพ่อแม่ผู้ปกครอง นักเรียน (ผู้ที่มีอาชีพขาย ขนม)	โรงอาหาร	33	
4	23 ก.ค. 2542 14.30น.-15.00น.	การดูแลสุขภาพ ของตนเอง	ฝ่ายผู้นำชุมชน (ผู้นำอสม.)	ห้องเรียนชั้น อนุบาลปีที่ 2	32	ลาป่วย 1 คน
5	30 ก.ค. 2542 14.30น.-15.00น.	การประดิษฐ์ของ เล่นจากเปลือก มะพร้าวและจาก กะลามะพร้าว	ฝ่ายผู้นำชุมชน (ผู้นำด้านภูมิ ปัญญาท้องถิ่น)	อาคารเอนก ประสงค์ของโรง เรียน	33	
6	6 ส.ค. 2542	เดินรอกแรงตาม จินตนาการ	ฝ่ายพ่อแม่ผู้ปกครอง นักเรียน (ศิลปินพื้นบ้าน)	ห้องเรียนชั้น อนุบาลปีที่ 2	33	
7	13 ส.ค. 2542	เล่านิทานแนว ศาสนาพัฒนาจิตใจ	ฝ่ายผู้นำศาสนา (ครูสอนศาสนาอิส ลาม)	ห้องเรียนชั้น อนุบาลปีที่ 2	30	ลาป่วย 3 คน
8	16 ส.ค. 2542	เล่นเกม-ตอบ ปัญหาตาม จินตนาการ	ฝ่ายผู้นำชุมชน (ผู้นำกลุ่มพัฒนา สตรี)	ห้องเรียนชั้น อนุบาลปีที่ 2	33	

ผลการดำเนินงานพบว่าฝ่ายผู้นำศาสนาได้มอบหมายให้ครูสอนศาสนาอิสลามเป็นผู้จัดกิจกรรมครั้งแรก ซึ่งเป็นการให้ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับหลักศาสนาอิสลาม ตลอดเวลาการจัดกิจกรรมผู้ให้ความรู้ได้เน้นการใช้คำถามเพื่อกระตุ้นให้นักเรียนตอบตามความคิดสร้างสรรค์ของตนเอง ซึ่งการจัดกิจกรรมครั้งต่อมาตัวแทนของแต่ละฝ่ายได้หมุนเวียนกันจัดขึ้นตามแผนการดำเนินงานที่ได้วางไว้ ผลจากการดำเนินงานตามโครงการนี้ในส่วนของกรมมีส่วนร่วมนั้นพบว่าตัวแทนของแต่ละฝ่ายได้ให้ความร่วมมือในการปฏิบัติงานร่วมกันเป็นอย่างดี การจัดกิจกรรมแต่ละครั้งตัวแทนของแต่ละฝ่ายได้จัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ประกอบในการจัดกิจกรรมเป็นอย่างดี ซึ่งจากผลการดำเนินงานที่เกิดขึ้นกับตัวนักเรียนนั้นพบว่าจากการที่พ่อแม่ผู้ปกครองนักเรียนและชาวบ้านในหมู่บ้านได้หมุนเวียนกันมาให้ความรู้แต่ละครั้งทำให้นักเรียนเกิดความสนใจและกระตือรือร้นที่จะเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆเป็นอย่างมาก ซึ่งสังเกตได้จากการร่วมกิจกรรมและการสนทนาโต้ตอบกันระหว่างนักเรียนกับผู้จัดกิจกรรม และผลจากการจัดกิจกรรมตามโครงการนี้ผู้มีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัยได้มีความคิดเห็นตรงกันว่าทำให้นักเรียนเกิดการพัฒนาด้านความคิดสร้างสรรค์เพิ่มมากขึ้น

4. ผลการมีส่วนร่วมขั้นติดตามประเมินผลระหว่างการปฏิบัติงาน

ในระหว่างที่ผู้มีส่วนร่วมแต่ละฝ่ายกำลังดำเนินงานตามแผนอยู่นั้น ผู้วิจัยในฐานะเป็นผู้ประสานงานและกระตุ้นให้เกิดความร่วมมือจากทุกฝ่ายในกระบวนการวิจัยได้ร่วมกับตัวแทนของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้ติดตามผลการปฏิบัติงานของฝ่ายต่างๆตลอดเวลา ซึ่งในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยได้ประสานงานให้ตัวแทนของแต่ละฝ่ายได้ร่วมกันจัดประชุมเพื่อประเมินผลระหว่างการปฏิบัติงานทุก 2 สัปดาห์ โดยจัดการประชุมเพื่อประเมินผลระหว่างการปฏิบัติงานครั้งแรกในวันที่ 25 มิถุนายน 2542 เวลา 13.00 น.-15.00 น. โดยใช้ห้องประชุมของโรงเรียนบ้านพระม่วงเป็นสถานที่จัดการประชุม ซึ่งผลการดำเนินงานในขั้นตอนนี้พบว่าตัวแทนของผู้มีส่วนร่วมได้นำเสนอปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในขณะดำเนินงานตามโครงการต่างๆของแต่ละฝ่ายให้ที่ประชุมได้รับทราบเพื่อร่วมกันหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยนำเสนอภาพรวมของปัญหาและอุปสรรคดังนี้

4.1 ปัญหา อุปสรรคและแนวทางการแก้ไขปัญหาขณะปฏิบัติงานของฝ่าย

คณะครู

ผู้บริหารโรงเรียนซึ่งเป็นตัวแทนของฝ่ายคณะครูได้รายงานผลระหว่างการปฏิบัติงาน ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในระหว่างการปฏิบัติงานว่าจากการที่ฝ่ายคณะครูได้รับผิดชอบโครงการเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ให้แก่ักเรียนจำนวน 4 โครงการซึ่งได้แก่โครงการประชาสัมพันธ์ การวิจัย โครงการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ โครงการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการผลิตสื่อ และของเล่นจากวัสดุพื้นบ้านและโครงการครูอนุบาลสัญจร ปรากฏว่าในส่วนของความร่วมมือนั้นทุกโครงการที่กำลังดำเนินงานอยู่ได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายเป็นอย่างดี ส่วนด้านปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นขณะดำเนินงานตามโครงการต่าง ๆ นั้นพบว่าโครงการการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของฝ่ายคณะครูนั้นในการจัดกิจกรรมช่วงแรกๆประสบปัญหานักเรียนบางส่วนไม่ค่อยกล้าร่วมกิจกรรมที่จัดขึ้นและนักเรียนบางคนชอบลอกเลียนแบบเพื่อนๆในขณะที่กำลังร่วมกิจกรรม นอกจากนี้ยังมีนักเรียนบางส่วนที่ไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงของห้องเรียนในขณะปฏิบัติกิจกรรมเช่น ชอบแหยงเพื่อนๆ ตอบ ชอบแกล้งเพื่อนๆในขณะที่เข้าร่วมกิจกรรม เป็นต้น ซึ่งปัญหานี้ครูประจำชั้นสามารถแก้ไขได้เอง โดยการพูดหรือใช้การแสดงออกทางท่าทางกระตุ้นให้นักเรียนใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการทำงานของตนเองให้มากที่สุด นอกจากนี้ยังสร้างบรรยากาศการทำงานให้เกิดความอิสระมากขึ้น แต่ความอิสระดังกล่าวจะต้องมีขอบเขตนั่นคือทุกคนจะต้องยึดข้อตกลงของห้องเรียนด้วย จากวิธีการแก้ปัญหาดังกล่าวทำให้พฤติกรรมนี้ของนักเรียนค่อยๆลดลงและหายไปในที่สุดเมื่อเสร็จสิ้นกระบวนการวิจัย ส่วนปัญหาและอุปสรรคอื่น ๆ นั้นบางปัญหาฝ่ายคณะครูไม่สามารถดำเนินการแก้ไขได้แต่เพียงฝ่ายเดียวจึงต้องนำเสนอในที่ประชุมและขอความร่วมมือฝ่ายอื่นๆมาช่วยแก้ปัญหาด้วย เช่นการดำเนินงานในโครงการครูอนุบาลสัญจร ซึ่งจากการที่ผู้วิจัยได้ติดตามผลการดำเนินงานตามโครงการดังกล่าวพบว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นในระหว่างการดำเนินงานคือมีผู้ปกครองของนักเรียนบางคนไม่ค่อยเข้าร่วมในกระบวนการวิจัยและจากการสอบถามนักเรียนทราบว่าบุคคลดังกล่าวไม่ได้ให้ความเอาใจใส่บุตรหลานและไม่ค่อยจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ให้กับบุตรหลานของตนเอง ถึงแม้ฝ่ายคณะครูได้จัดอบรมหรือไปให้ความรู้ในด้านดังกล่าวที่บ้านแล้วก็ตาม ซึ่งจากการสอบถามมารดาของนักเรียนคนดังกล่าวที่บ้านจึงทราบเหตุผลว่า “การที่ไม่ได้ให้ความเอาใจใส่หรือจัดกิจกรรมต่างๆให้บุตรหลานนั้นเป็น

เพราะขาดความมั่นใจในการจัดกิจกรรมต่างๆหรือแม้แต่การสนทนากับบุตรหลานก็เกิดความอายที่จะสนทนากับบุตรหลานเพราะที่ผ่านมามีเวลาได้เอาใจใส่บุตรหลานมากนักเพราะต้องออกไปประกอบอาชีพการประมงเมื่อกลับมาถึงบ้านก็อยากพักผ่อนดังนั้นเวลาจัดกิจกรรมให้ลูกหรือเวลาพูดคุยกับลูกก็จะรู้สึกเขินอายซึ่งเป็นที่มาของความไม่มั่นใจดังกล่าว" ซึ่งผู้วิจัยได้นำเสนอข้อมูลนี้ต่อที่ประชุมเพื่อให้ที่ประชุมร่วมกันหาทางแก้ไข ซึ่งจากปัญหาดังกล่าวตัวแทนของฝ่ายพ่อแม่ผู้ปกครองนักเรียนรับปากที่จะเป็นฝ่ายแก้ไขปัญหานี้ โดยได้เสนอวิธีว่าจะรวมกลุ่มกับพ่อแม่ผู้ปกครองนักเรียนคนอื่นที่มีบ้านอยู่ใกล้เคียงและเป็นเครือญาติกันไปช่วยจัดกิจกรรมต่างๆร่วมกับผู้ปกครองของนักเรียนคนดังกล่าวในช่วงเวลาว่าง ซึ่งคิดว่าหากนำวิธีการนี้ไปแก้ปัญหานี้จะทำให้ผู้ปกครองของนักเรียนเกิดความมั่นใจมากยิ่งขึ้น ซึ่งที่ประชุมได้เห็นชอบให้ดำเนินการตามข้อเสนอดังกล่าวต่อไป

4.2 ปัญหา อุปสรรคและแนวทางการแก้ไขปัญหาขณะปฏิบัติงานของฝ่ายพ่อแม่ผู้ปกครองนักเรียน

จากการดำเนินงานตามโครงการต่างๆที่ฝ่ายพ่อแม่ผู้ปกครองรับผิดชอบอยู่ทั้ง 3 โครงการคือโครงการรวมกลุ่มกันแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเลี้ยงดูบุตรหลาน โครงการเยี่ยมโรงเรียน และโครงการประชาสัมพันธ์การวิจัย ซึ่งฝ่ายพ่อแม่ผู้ปกครองนักเรียนได้รายงานผลระหว่างการทำงานตามโครงการว่าการดำเนินงานทุกโครงการได้ผลเป็นที่น่าพอใจโดยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ส่วนปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในขณะการทำงานคือโครงการรวมกลุ่มกันแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเลี้ยงดูบุตรหลานมีปัญหาเกิดขึ้นคือฝ่ายพ่อแม่ผู้ปกครองขาดความมั่นใจในการเป็นผู้ดำเนินการประชุมกลุ่ม ซึ่งต้องขอให้ฝ่ายคณะครูมาเป็นผู้ดำเนินการประชุมให้ และปัญหาที่กลุ่มแกนนำในโครงการดังกล่าวขาดความมั่นใจว่าความรู้ที่กลุ่มแกนนำร่วมกันแลกเปลี่ยนกับพ่อแม่ผู้ปกครองนักเรียนนั้นเป็นความรู้ที่ตรงกับหลักวิชาการหรือไม่ จึงขอเสนอให้ฝ่ายคณะครูจัดตัวแทนมาร่วมเป็นกลุ่มแกนนำด้วยเพื่อสร้างความมั่นใจ ซึ่งจากข้อเสนอของฝ่ายพ่อแม่ผู้ปกครองต่อที่ประชุมนั้นฝ่ายคณะครูมีความยินดีที่จะเข้าร่วมในโครงการดังกล่าวด้วยโดยได้มอบหมายให้ครูประจำชั้นในระดับอนุบาลเป็นตัวแทนเข้าร่วมโครงการดังกล่าวด้วย

4.3 ปัญหา อุปสรรคและแนวทางการแก้ไขปัญหาขณะปฏิบัติงานของฝ่าย ผู้นำศาสนา

ฝ่ายผู้นำศาสนาได้รายงานผลในขณะการปฏิบัติงานตามโครงการต่างๆ ที่รับผิดชอบอยู่ทั้งหมด 2 โครงการคือโครงการประชาสัมพันธ์การวิจัยและโครงการเยี่ยมโรงเรียนว่า การดำเนินงานทุกโครงการได้ผลเป็นที่น่าพอใจโดยได้รับความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเป็นอย่างดี ซึ่งการดำเนินงานทุกโครงการไม่พบปัญหาและอุปสรรคแต่อย่างใด

4.4 ปัญหาอุปสรรคและแนวทางการแก้ไขปัญหาขณะปฏิบัติงานของฝ่ายผู้นำชุมชน

ฝ่ายผู้นำชุมชนได้รายงานผลในขณะการปฏิบัติงานตามโครงการต่างๆ ที่รับผิดชอบอยู่ทั้งหมด 3 โครงการคือโครงการประชาสัมพันธ์การวิจัย โครงการจัดหางบประมาณและโครงการเยี่ยมโรงเรียน ว่าการดำเนินงานทุกโครงการได้ผลเป็นที่น่าพอใจโดยได้รับความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเป็นอย่างดี ซึ่งการปฏิบัติงานทุกโครงการไม่พบปัญหาและอุปสรรคแต่อย่างใดเช่นกัน

5. ผลการมีส่วนร่วมชั้นประเมินผลการปฏิบัติงานเมื่อสิ้นสุดกระบวนการวิจัย

กระบวนการวิจัยในชั้นนี้เป็นชั้นที่สำคัญขั้นหนึ่งของวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมที่มุ่งเน้นให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้ร่วมกันประเมินผลการปฏิบัติงานตั้งแต่ต้นจนถึงสิ้นสุดกระบวนการวิจัย ซึ่งในการมีส่วนร่วมครั้งนี้ผู้มีส่วนร่วมทุกฝ่ายได้ใช้ข้อมูลจากการร่วมกันปฏิบัติงานของทุกฝ่ายและข้อมูลจากการติดตามผลการปฏิบัติงานดังกล่าวของผู้วิจัย ซึ่งผู้วิจัยได้ประสานงานกับทุกฝ่ายเพื่อจัดให้มีการประชุมเพื่อร่วมกันประเมินผลการปฏิบัติงานร่วมกันในวันที่ 27 สิงหาคม 2542 ตั้งแต่เวลา 13.00 น. – 17.00 น. ณ อาคารเอนกประสงค์ของโรงเรียนบ้านพระม่วง การประชุมครั้งนี้มีผู้เข้าร่วมการประชุมจำนวนทั้งสิ้น 80 คน ซึ่งประกอบด้วยผู้วิจัย ฝ่ายคณะครูจำนวน 10 คน ฝ่ายพ่อแม่ผู้ปกครองนักเรียนจำนวน 33 คน ฝ่ายผู้นำศาสนาจำนวน 11 คน ฝ่ายผู้นำชุมชนจำนวน 14 คน นอกจากนี้มีคณะครูจากโรงเรียนเข้าร่วมสังเกตการณ์อีก 2 คน ชาวบ้านที่สนใจอีก 9 คน

รูปแบบการประชุมแบ่งเป็น 2 ช่วง ช่วงแรกเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมการประชุมได้ชมนิทรรศการการแสดงผลงานด้านความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนที่เข้าร่วมกระบวนการวิจัย ซึ่งผลงานดังกล่าวส่วนใหญ่เป็นผลงานทางศิลปะของนักเรียนที่ครูประจำชั้นได้เก็บรวบรวมไว้ตลอด

กระบวนการวิจัย นอกจากนี้ยังมีผลงานของฝ่ายพ่อแม่ผู้ปกครองนักเรียนซึ่งประกอบด้วยสื่อและของเล่นจากวัสดุพื้นบ้านมาร่วมจัดการแสดงด้วย ซึ่งปรากฏว่าผู้เข้าร่วมการประชุมได้ให้ความสนใจชมนิทรรศการดังกล่าวเป็นอย่างมาก ต่อจากนั้นเป็นกิจกรรมการแสดงออกด้านความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนเช่นกิจกรรมการเดินประกอบหุ่นมือถุงกระดาษตามจินตนาการ การขีดหุ่นมือที่ประดิษฐ์จากผ้าตามจินตนาการเป็นต้นซึ่งหุ่นมือที่นำมาใช้ประกอบการแสดงดังกล่าวเป็นหุ่นที่ฝ่ายพ่อแม่ผู้ปกครองนักเรียนร่วมกันประดิษฐ์ขึ้นตามโครงการรวมกลุ่มผลิตสื่อและของเล่นจากวัสดุพื้นบ้าน ดังนั้นการที่นักเรียนนำสื่อเหล่านั้นมาร่วมประกอบการแสดงทำให้นักเรียนและฝ่ายพ่อแม่ผู้ปกครองนักเรียนเกิดความภาคภูมิใจร่วมกัน หลังจากเสร็จสิ้นการแสดงของแต่ละชุด ตัวแทนของแต่ละฝ่ายได้ร่วมกันมอบรางวัลให้แก่นักเรียนที่มาร่วมการแสดงด้วย ต่อจากนั้นได้เปิดโอกาสให้พ่อแม่ผู้ปกครองนักเรียนได้ร่วมเล่นเกมนับบุตรหลานด้วย จากกิจกรรมดังกล่าวผู้เข้าร่วมประชุมทุกคนและนักเรียนในระดับชั้นอื่นๆได้ให้ความสนใจเป็นอย่างมาก ส่วนการประชุมช่วงที่สองเป็นช่วงของการประเมินผลการวิจัยร่วมกันโดยที่ประชุมได้มอบหมายให้ตัวแทนของผู้มีส่วนร่วมแต่ละฝ่ายมานำเสนอผลการดำเนินงานตามโครงการต่างๆให้ที่ประชุมได้ร่วมกันรับทราบและร่วมกันประเมินผลการปฏิบัติงานร่วมกันดังนี้

5.1 สรุปผลการมีส่วนร่วมปฏิบัติงานตามโครงการต่างๆของฝ่ายคณะครู

จากผลการมีส่วนร่วมปฏิบัติงานตามโครงการต่างๆของฝ่ายคณะครูที่ผ่านมาสรุปได้ดังนี้

1) สรุปผลการมีส่วนร่วมปฏิบัติงานตามโครงการประชาสัมพันธ์การวิจัย

จากการร่วมกันปฏิบัติงานในโครงการนี้ของฝ่ายคณะครูส่งผลให้นักเรียนทุกคนในโรงเรียน พ่อแม่ผู้ปกครองและชาวบ้านทั่วไปได้รับทราบเกี่ยวกับการนำกระบวนการวิจัยมาทดลองใช้ในโรงเรียนและชุมชนในครั้งนี้นอกจากนี้ชาวบ้านในหมู่บ้านใกล้เคียงตลอดจนหน่วยงานราชการอื่นๆได้รับทราบในเรื่องดังกล่าวจากการประชาสัมพันธ์ของฝ่ายคณะครูอีกด้วย

การมีส่วนร่วมปฏิบัติงานในโครงการนี้ของฝ่ายคณะครูไม่ประสบปัญหาและอุปสรรคแต่อย่างใด

2) สรุปผลการมีส่วนร่วมปฏิบัติงานตามโครงการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ให้แก่นักเรียน

เนื่องจากโครงการนี้เป็นโครงการต่อเนื่องตลอดปีการศึกษาดังนั้นผลการปฏิบัติงานตามโครงการนี้ จึงสรุปผลตั้งแต่เริ่มปฏิบัติงานจนถึงวันจัดประชุมเพื่อประเมินผลงานร่วม

กันเท่านั้น ซึ่งจากการที่คณะครูร่วมกันปฏิบัติงานตามโครงการนี้พบว่านักเรียนในระดับชั้นอนุบาลปีที่ 2 ทุกคนมีพฤติกรรมในด้านความคิดสร้างสรรค์เพิ่มขึ้น กล่าวคือ นักเรียนสามารถคิดสิ่งแปลกใหม่ที่มีความแตกต่างจากคนอื่น ๆ ได้ สามารถแก้ปัญหาต่างๆ ในการทำกิจกรรมได้อย่างหลากหลายเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ นักเรียนเกิดความมั่นใจในตนเอง และมีความกล้าแสดงออกเพิ่มขึ้นอีกทั้งนักเรียนได้ฝึกการทำงานกลุ่มจากกิจกรรมที่จัดให้ทำให้นักเรียนได้เรียนรู้ในการทำงานร่วมกันทำให้เกิดความรัก ความสามัคคีและความเชื่อเพื่อเผื่อแผ่เพิ่มมากขึ้นอีกด้วย

ปัญหาและอุปสรรคการปฏิบัติงานตามโครงการนี้ในช่วงแรกๆ ประสบปัญหา นักเรียนบางส่วนไม่ค่อยกล้าร่วมกิจกรรมเนื่องจากไม่ค่อยมีความกล้าแสดงออกนอกจากนี้ นักเรียนส่วนใหญ่มีพฤติกรรมชอบเลียนแบบเพื่อนๆ ขณะกำลังทำกิจกรรมนี้ และมีนักเรียนจำนวนหนึ่งชอบแย่งเพื่อนๆ ทำกิจกรรมเช่นชอบแย่งเพื่อนๆ ตอบอยู่เสมอเป็นต้น ซึ่งปัญหาดังกล่าวครูประจำชั้นสามารถแก้ไขปัญหานี้โดยการพูดหรือใช้ท่าทางเพื่อกระตุ้นให้นักเรียนมีความมั่นใจและกล้าร่วมกิจกรรมต่างๆ มากยิ่งขึ้นในขณะเดียวกันก็สร้างความตระหนักให้นักเรียนปฏิบัติตามข้อตกลงของห้องเรียน ซึ่งวิธีการดังกล่าวสามารถนำมาแก้ปัญหานี้ได้

3) สรุปผลการมีส่วนร่วมปฏิบัติงานตามโครงการครูอนุบาลสัญจร

ผลการการเยี่ยมบ้านของนักเรียนทำให้พ่อแม่ผู้ปกครองนักเรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจในเรื่องการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ให้บุตรหลานได้มากยิ่งขึ้นและพบว่าพ่อแม่ผู้ปกครองได้มีเวลาให้ความสนใจบุตรหลานมากขึ้นและนำความรู้ดังกล่าวไปจัดกิจกรรมต่างๆ ให้บุตรหลานซึ่งกิจกรรมส่วนใหญ่ที่ผู้ปกครองนำมาจัดให้บุตรหลานคือการสนทนาตาม ตอบเกี่ยวกับเรื่องต่างๆ โดยคำถามที่ใช้ถามนักเรียนเป็นคำถามที่ต้องการให้นักเรียนคิดหาเหตุผลในการตอบโดยเน้นคำถามว่า "ทำไม" "อย่างไร" เป็นต้นซึ่งคำถามในลักษณะดังกล่าวเป็นคำถามที่กระตุ้นให้นักเรียนตอบโดยใช้ความคิดของตนเองให้มากที่สุด

ปัญหาและอุปสรรค ปัญหาที่เกิดขึ้นในระหว่างการปฏิบัติงานคือจากการสอบถามนักเรียนพบว่า มีผู้ปกครองของนักเรียนจำนวน 2 คนไม่ได้ให้ความสนใจใ้บุตรหลานและไม่ได้จัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ให้กับบุตรหลานของตนเอง ถึงแม้ฝ่ายคณะครูได้จัดอบรมหรือไปให้ความรู้ในด้านดังกล่าวที่บ้านแล้วก็ตาม ซึ่งจากการสอบถามบุคคลดังกล่าวพบว่าสาเหตุ

ของปัญหาดังกล่าวเกิดจากการที่พ่อแม่ผู้ปกครองนักเรียนดังกล่าวขาดความมั่นใจในการจัดกิจกรรมต่างๆ เพราะที่ผ่านมามีเวลาได้เอาใจใส่บุตรหลานมากนักและต้องออกไปประกอบอาชีพการประมงดังนั้นเวลาจัดกิจกรรมให้ลูกหรือเวลาพูดคุยกับลูกก็จะรู้สึกเขินอายซึ่งเป็นที่มาของความไม่มั่นใจดังกล่าว ซึ่งคณะครูได้แก้ไขปัญหานี้โดยการร่วมกับผู้ปกครองของนักเรียนคนดังกล่าวจัดกิจกรรมต่างๆ ให้แก่นักเรียนที่บ้านในช่วงเวลาว่าง ซึ่งจากวิธีการนี้สามารถทำให้ผู้ปกครองของนักเรียนคนดังกล่าวเกิดความมั่นใจในการจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ให้แก่บุตรหลานได้

5.2 สรุปผลการมีส่วนร่วมปฏิบัติงานตามโครงการต่างๆ ของฝ่ายพ่อแม่ผู้ปกครองนักเรียน

จากผลการมีส่วนร่วมปฏิบัติงานตามโครงการต่างๆ ของฝ่ายพ่อแม่ผู้ปกครองนักเรียนสรุปได้ดังนี้

1) **สรุปผลการมีส่วนร่วมปฏิบัติงานตามโครงการประชาสัมพันธ์การวิจัย**
ผลการมีส่วนร่วมปฏิบัติงานตามโครงการนี้ฝ่ายพ่อแม่ผู้ปกครองนักเรียนได้มีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์การวิจัยโดยการนำความรู้ความเข้าใจเรื่องการวิจัยไปประชาสัมพันธ์ด้วยวิธีการบอกต่อกับพ่อแม่ผู้ปกครองด้วยกันและชาวบ้านทั่วไปให้ได้ทราบเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว

การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานตามโครงการนี้ไม่พบปัญหาและอุปสรรคแต่อย่างใด

2) **สรุปผลการมีส่วนร่วมปฏิบัติงานตามโครงการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ให้แก่บุตรหลาน**

ผลการมีส่วนร่วมปฏิบัติงานตามโครงการนี้ปรากฏว่าที่ประชุมได้คัดเลือกกลุ่มแกนนำจำนวน 5 คน ซึ่งประกอบด้วยตัวแทนฝ่ายผู้ปกครองจำนวน 4 คนซึ่งต่อมาตัวแทนฝ่ายคณะครูมาสมทบอีก 1 คน ซึ่งกลุ่มแกนนำได้รวมกลุ่มกันแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเลี้ยงดูบุตรหลานโดยเน้นในด้านการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ทำให้พ่อแม่ผู้ปกครองนักเรียนจำนวน 33 คนตลอดจนชาวบ้านที่สนใจทั่วไปได้รับความรู้ในด้านดังกล่าวและสามารถนำความรู้ดังกล่าวไปจัดกิจกรรมพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ให้บุตรหลานที่บ้าน

ปัญหาและอุปสรรค การมีส่วนร่วมปฏิบัติงานตามโครงการนี้ในการประชุมกลุ่มครั้งแรกประสบปัญหาฝ่ายพ่อแม่ผู้ปกครองนักเรียนไม่กล้าเป็นผู้ดำเนินการประชุม จึงได้ขอให้ตัวแทนของคณะครูเป็นผู้ดำเนินการประชุมให้ก่อนโดยให้เหตุผลว่าเป็นเพราะขาดความมั่นใจเพราะไม่เคยทำหน้าที่ดังกล่าวมาก่อน ซึ่งจากการที่ฝ่ายคณะครูส่งตัวแทนมาทำหน้าที่ดังกล่าวทำให้ฝ่ายพ่อแม่ผู้ปกครองนักเรียนได้เรียนรู้การทำหน้าที่ดังกล่าว ซึ่งต่อมาฝ่ายพ่อแม่ผู้ปกครองนักเรียนก็สามารถดำเนินการ

การประชุมเองได้ และจากนี้ในขณะที่ดำเนินงานตามโครงการดังกล่าวประสบปัญหาากลุ่มแกนนำเกิดความไม่มั่นใจว่าความรู้และประสบการณ์การเลี้ยงดูบุตรหลานที่นำมาแลกเปลี่ยนกันนั้นเป็นความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องตามหลักวิชาการหรือไม่ ซึ่งกลุ่มแกนนำได้ขอให้ตัวแทนของคณะครูได้เข้าร่วมในการแลกเปลี่ยนความรู้ในเรื่องดังกล่าวด้วย ซึ่งคณะครูได้มอบหมายให้ครูประจำชั้นระดับอนุบาลเป็นตัวแทนของฝ่ายคณะครูเพื่อเข้าร่วมในโครงการดังกล่าว

3) สรุปผลการมีส่วนร่วมปฏิบัติงานตามโครงการเยี่ยมโรงเรียน

จากผลการมีส่วนร่วมปฏิบัติงานตามโครงการนี้ฝ่ายพ่อแม่ผู้ปกครองได้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ให้แก่เด็กเรียนจำนวน 2 ครั้งคือกิจกรรมการปั้นแป้งทำขนมตามจินตนาการ และกิจกรรมการเดินรอกแรงตามจินตนาการ ซึ่งผลจากการร่วมจัดกิจกรรมดังกล่าวส่งผลให้นักเรียนมีความกระตือรือร้นและมีความตั้งใจเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆที่จัดขึ้น ซึ่งสามารถสังเกตได้ถึงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางความคิดสร้างสรรค์ในทางที่ดีขึ้น นอกจากนี้นักเรียนได้เกิดความภาคภูมิใจที่พ่อแม่ผู้ปกครองของตนได้มาร่วมในการจัดกิจกรรมดังกล่าว

จากการมีส่วนร่วมปฏิบัติงานตามโครงการดังกล่าวไม่พบปัญหาและอุปสรรคแต่อย่างใด

5.3 สรุปผลการมีส่วนร่วมปฏิบัติงานตามโครงการต่างๆของฝ่ายผู้นำศาสนา

จากผลการมีส่วนร่วมปฏิบัติงานตามโครงการต่างๆของฝ่ายผู้นำศาสนาที่ผ่านมาสรุปได้ดังนี้

1) สรุปผลการมีส่วนร่วมปฏิบัติงานตามโครงการประชาสัมพันธ์การวิจัย

ฝ่ายผู้นำศาสนาได้ประชาสัมพันธ์การวิจัยให้แก่ชาวบ้านที่มาประกอบพิธีกรรมทางศาสนาในสุเหร่าของหมู่บ้านได้ทราบเกี่ยวกับกระบวนการวิจัยในครั้งนี้และได้ประชาสัมพันธ์ให้แก่ชาวบ้านที่เป็นคณะกรรมการของสุเหร่าได้ทราบในเรื่องดังกล่าวในที่ประชุมประจำเดือนจำนวน 4 ครั้ง ซึ่งผลจากการประชาสัมพันธ์การวิจัยดังกล่าวทำให้ชาวบ้านได้รู้และเข้าใจและเกิดความมั่นใจที่จะเข้าร่วมในการวิจัยครั้งนี้มากยิ่งขึ้น

การมีส่วนร่วมปฏิบัติงานตามโครงการนี้ไม่พบปัญหาและอุปสรรคแต่อย่างใด

2) สรุปผลการมีส่วนร่วมปฏิบัติงานตามโครงการเยี่ยมโรงเรียน

การมีส่วนร่วมปฏิบัติงานตามโครงการนี้ฝ่ายผู้นำศาสนาได้มีส่วนร่วมในการหมั่นเวียนจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ให้แก่นักเรียนในโรงเรียนกับผู้มีส่วนร่วมฝ่ายอื่นๆ ซึ่งผลการดำเนินงานปรากฏว่าฝ่ายผู้นำศาสนาได้มอบหมายให้ครูสอนศาสนาได้จัดกิจกรรมดังกล่าวจำนวน 2 ครั้ง ซึ่งแต่ละครั้งเป็นการให้ความรู้เกี่ยวกับหลักการเบื้องต้นของศาสนาอิสลามโดยเน้นการใช้คำถามเพื่อกระตุ้นให้นักเรียนตอบตามความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวได้สร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักศาสนาอิสลาม และได้พัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนอีกด้วย

การมีส่วนร่วมปฏิบัติงานตามโครงการนี้ไม่พบปัญหาและอุปสรรคแต่อย่างใด

5.4 สรุปผลการมีส่วนร่วมปฏิบัติงานตามโครงการต่างๆของฝ่ายผู้นำชุมชน

จากผลการมีส่วนร่วมปฏิบัติงานตามโครงการต่างๆของฝ่ายผู้นำชุมชนที่ผ่านมาสรุปลงได้ดังนี้

1) สรุปผลการมีส่วนร่วมปฏิบัติงานตามโครงการประชาสัมพันธ์การวิจัย

การมีส่วนร่วมปฏิบัติงานตามโครงการนี้พบว่าฝ่ายผู้นำชุมชนกลุ่มต่างๆได้ร่วมกันประชาสัมพันธ์การวิจัยตามโอกาสและสถานที่ที่แตกต่างกันไปซึ่งส่วนใหญ่ได้ใช้โอกาสและสถานที่ในการประชุมประเดือนของกลุ่มเป็นหลักเช่นการประชุมประจำเดือนของหมู่บ้าน การประชุมประจำเดือนของกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน เป็นต้น ซึ่งตลอดกระบวนการวิจัยผู้นำชุมชน กลุ่มต่างๆเหล่านี้ได้ประชาสัมพันธ์การวิจัยในที่ประชุมรวมกันได้ 10 ครั้ง ซึ่งสามารถสร้างความเข้าใจในเรื่องดังกล่าวให้แก่ชาวบ้านเป็นอย่างดี

การมีส่วนร่วมปฏิบัติงานตามโครงการนี้ไม่พบปัญหาและอุปสรรคแต่อย่างใด

2) สรุปผลการมีส่วนร่วมปฏิบัติงานตามโครงการจัดหางบประมาณ

ผลการมีส่วนร่วมปฏิบัติงานตามโครงการนี้ฝ่ายผู้นำชุมชนสามารถจัดหาเงินเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายส่วนกลางสำหรับนำไปใช้ในการดำเนินงานตามโครงการต่างๆจำนวน 5,653 บาท ซึ่งชาวบ้านได้ร่วมกันบริจาคจำนวน 2,153 บาท คณะครูได้ร่วมบริจาค 1,500 บาท และส่วนหนึ่งกลุ่มผู้นำชุมชนได้จัดทำโครงการขอเงินจากงบประมาณพัฒนาหมู่บ้านจำนวน 2,000 บาท ซึ่งเงินจำนวนดังกล่าวได้นำมาเป็นงบประมาณใช้จ่ายในโครงการต่างๆตลอดกระบวนการวิจัย ซึ่งเมื่อสิ้นสุดกระบวนการวิจัยปรากฏว่ามีงบประมาณเหลืออยู่จำนวน 1,500 บาทซึ่งที่ประชุมมีมติให้นำเงินดังกล่าวเก็บไว้เป็นส่วนกลางเพื่อไว้ดำเนินงานพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ให้แก่แก่นักเรียนต่อไป

ผลการมีส่วนร่วมปฏิบัติงานตามโครงการนี้ไม่พบปัญหาและอุปสรรคแต่อย่างใด

3) สรุปผลการมีส่วนร่วมปฏิบัติงานตามโครงการเยี่ยมโรงเรียน

ผลการมีส่วนร่วมปฏิบัติงานกับผู้เกี่ยวข้องอื่นๆในโครงการนี้พบว่าในส่วนของฝ่ายผู้นำชุมชนกลุ่มต่างๆได้ร่วมกันจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ให้แก่นักเรียนในโรงเรียนตลอดกระบวนการวิจัยจำนวน 4 ครั้ง คือกิจกรรมการให้ความรู้เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของนักเรียนที่มีต่อชุมชน กิจกรรมการประดิษฐ์ของเล่นจากเปลือกมะพร้าวและจากกะลามะพร้าว และกิจกรรมเกมและตอบปัญหา ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวได้สร้างความสนใจและความสนุกสนานให้แก่นักเรียนเป็นอย่างมากซึ่งจากการสังเกตพบว่ากิจกรรมต่างๆที่ได้ร่วมกันจัดนั้นสามารถพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ให้แก่นักเรียนได้เพิ่มมากขึ้น

ผลการมีส่วนร่วมปฏิบัติงานตามโครงการนี้ไม่พบปัญหาและอุปสรรคแต่อย่างใด จากกิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายในกระบวนการวิจัยดังที่กล่าวแล้วทั้งหมด ทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัยทุกขั้นตอน เริ่มตั้งแต่ขั้นตอนการวิเคราะห์ การสร้างความตระหนักในปัญหาและร่วมกันกำหนดสาเหตุของปัญหาร่วมกัน ซึ่งขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนที่สำคัญต่อกระบวนการวิจัยเป็นอย่างมาก เพราะการที่จะให้ผู้เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา นั้นจะต้องให้บุคคลดังกล่าวได้ตระหนักและเห็นความสำคัญของปัญหานี้เสียก่อน จากการเข้าร่วมกิจกรรมในขั้นตอนนี้ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้เกิดความตระหนักและเห็นความสำคัญในปัญหาของการวิจัยเป็นอย่างดี จึงทำให้ผู้เกี่ยวข้องดังกล่าวตัดสินใจเข้าร่วมในกระบวนการวิจัยและร่วมกันคิดค้นหาสาเหตุของปัญหาการวิจัยจนนำไปสู่ขั้นตอนการวางแผนการปฏิบัติงานร่วมกัน ขั้นตอนนี้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้ร่วมกันเสนอแนวทางการแก้ปัญหาดังกล่าวไว้หลายแนวทางแต่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้ร่วมกันประเมินถึงความเป็นไปได้ในการเลือกแนวทางการแก้ปัญหาที่เหมาะสมกับสภาพของชุมชนและสอดคล้องกับปัจจัยต่างๆที่ชุมชนมีอยู่ให้มากที่สุด ซึ่งวิธีการนี้เป็นวิธีที่ชุมชนสามารถตัดสินใจวางแผนการแก้ปัญหาดังกล่าวด้วยตนเองอย่างอิสระ เมื่อทุกฝ่ายได้แนวทางการแก้ปัญหาแล้วจึงได้ตัดสินใจร่วมกันในการนำแนวทางดังกล่าวมาร่วมกันจัดทำเป็นโครงการต่างๆเพื่อความสะดวกในการนำไปปฏิบัติและง่ายต่อการติดตามประเมินผล ในส่วนขั้นตอนการปฏิบัติงานตามแผนนั้น ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องแต่ละฝ่ายได้นำแผนการปฏิบัติงานซึ่งได้ร่วมกันจัดทำเป็นโครงการต่างๆไปปฏิบัติ ซึ่งการปฏิบัติงานร่วมกันนั้นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้รับทราบถึงปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในระหว่างการทำงานอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นการมีส่วนร่วมในขั้นตอนนี้จึงนำไปสู่ขั้นตอนการประเมินผลในระหว่างการทำงานปฏิบัติงานเพื่อปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติงานให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ส่วนการมีส่วนร่วม

ร่วมในขั้นตอนการประเมินผลการปฏิบัติงานเมื่อสิ้นสุดกระบวนการวิจัยนั้นเป็นขั้นตอนที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมในการประเมินผลการปฏิบัติงานที่ผ่านมามีจุดเด่น จุดด้อย มีปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานอย่างไรบ้าง และสามารถส่งผลกระทบต่อความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนกลุ่มเป้าหมายอย่างไรบ้าง ตลอดจนร่วมกันคิดหาแนวทางนำกระบวนการทำงานนี้ไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาด้านใดต่อไปอีกบ้าง ซึ่งพบว่าผลที่สุดของกระบวนการวิจัยครั้งนี้คือนักเรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในด้านความคิดสร้างสรรค์เพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้กิจกรรมการมีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัยได้ส่งผลให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายเกิดความสัมพันธ์กันในช่วงการร่วมกิจกรรมต่างๆ เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์การปฏิบัติงานร่วมกัน ตลอดจนเกิดความภาคภูมิใจในการปฏิบัติงานร่วมกัน ถึงแม้กระบวนการวิจัยของผู้วิจัยจะสิ้นสุดลงแล้วก็ตามแต่กระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ให้แก่นักเรียนดังที่กล่าวมายังคงดำเนินอย่างต่อเนื่องต่อไป และนำไปใช้ในการร่วมกันแก้ปัญหาอื่นๆของโรงเรียนและของชุมชนต่อไป

ผลการพัฒนาด้านความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนที่เกิดจากกระบวนการวิจัย

1. ผลการพัฒนาด้านความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนเชิงปริมาณ

ผลการพัฒนาด้านความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนที่เกิดจากกระบวนการวิจัยเชิงปริมาณ โดยวิเคราะห์เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยจากแบบวัดความคิดสร้างสรรค์ระหว่างก่อนและหลังเข้าร่วมกระบวนการวิจัย ดังแสดงตามตาราง

ตาราง 6 แสดงการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยจากการทำแบบวัดความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนกลุ่มเป้าหมาย ก่อนและหลังการเข้าร่วมในกระบวนการวิจัยแยกตามองค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์ 3 องค์ประกอบ

องค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์	คะแนนเฉลี่ยจากแบบวัดความคิดสร้างสรรค์	
	ก่อนเข้าร่วมกระบวนการวิจัย	หลังเข้าร่วมกระบวนการวิจัย
ความคิดริเริ่ม (Originality)	27.03	35.73
ความคิดคล่องตัว (Fluency)	23.12	34.97
ความคิดละเอียดละออ (Elaboration)	10.76	13.09

จากตารางพบว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนความคิดสร้างสรรค์โดยแยกตามองค์ประกอบทั้ง 3 องค์ประกอบของนักเรียนกลุ่มเป้าหมาย หลังเข้าร่วมกระบวนการวิจัยสูงกว่าก่อนเข้าร่วมกระบวนการวิจัย

ตาราง 7 แสดงการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน จากแบบวัดความคิดสร้างสรรค์ ทุกองค์ประกอบระหว่างก่อนและหลังเข้าร่วมกระบวนการวิจัยของนักเรียนกลุ่มเป้าหมาย

คะแนนความคิดสร้างสรรค์	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
ก่อนเข้าร่วมกระบวนการวิจัย	60.64	7.39
หลังเข้าร่วมกระบวนการวิจัย	83.91	6.39

จากตารางพบว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนความคิดสร้างสรรค์โดยรวมทั้ง 3 องค์ประกอบของนักเรียนกลุ่มเป้าหมาย หลังเข้าร่วมกระบวนการวิจัยสูงกว่าก่อนเข้าร่วมกระบวนการวิจัย

2. ผลการพัฒนาด้านความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนเชิงคุณภาพ

การวิเคราะห์พัฒนาการทางด้านความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนก่อนเข้าร่วมกระบวนการวิจัย ขณะเข้าร่วมกระบวนการวิจัย และหลังเข้าร่วมกระบวนการวิจัย ซึ่งข้อมูลดังกล่าวได้จากการใช้แบบสังเกตสังเกตพฤติกรรมทางด้านความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน การใช้แบบประเมินผลงานของนักเรียนสังเกตผลงานด้านความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียน การสัมภาษณ์นักเรียน การสัมภาษณ์บุคคลต่างๆที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนเช่น ครูประจำชั้น พ่อแม่หรือผู้ปกครองนักเรียน เป็นต้น ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

2.1 พฤติกรรมด้านความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนก่อนเข้าร่วมกระบวนการวิจัย

ผู้วิจัยได้ใช้แบบสังเกตพฤติกรรมด้านความคิดสร้างสรรค์สังเกตด้านดังกล่าวของนักเรียนก่อนเข้าสู่กระบวนการวิจัยในช่วงการสร้างความสัมพันธ์กับหน่วยงานและชุมชนโดยผู้วิจัยได้ช่วยเหลือครูประจำชั้นในระดับอนุบาลปีที่ 2 ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในช่วงแรกของการเปิดภาคเรียน ซึ่งผู้วิจัยได้สังเกตพฤติกรรมต่างๆด้านความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนในขณะที่นักเรียนทำกิจกรรมต่างๆทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน พบว่านักเรียนส่วนใหญ่มีพฤติกรรมชอบเลียนแบบครูและเพื่อนในขณะที่ทำกิจกรรมต่างๆ นักเรียนส่วนใหญ่มีความคิดริเริ่มและมีความคิดหลากหลายในการแก้ปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นในและนอกห้องเรียนน้อย นอกจากนี้นักเรียนดังกล่าวมีความมั่นใจและความกล้าแสดงออกน้อยเช่นเดียวกัน เช่นกิจกรรมการเล่นสร้างสรรค์ซึ่งครูจัดกิจกรรมให้นักเรียนวาดภาพตามจินตนาการ แต่จากการสังเกตการทำกิจกรรมดังกล่าวของนักเรียนพบว่านักเรียนผู้ชายส่วนใหญ่วาดภาพเรือ ซึ่งภาพที่วาดมีลักษณะที่คล้ายๆกันเพราะนักเรียนส่วนใหญ่ลอกเลียนแบบภาพเรือจากเพื่อนที่วาดภาพดังกล่าวเป็น ส่วนนักเรียนผู้หญิงส่วนใหญ่วาดภาพดอกไม้ ซึ่งส่วนใหญ่ใช้วิธีการวาดโดยลอกเลียนแบบเพื่อน เมื่อครูได้แนะนำให้นักเรียนวาดภาพอื่นๆที่มีความแปลกใหม่บ้างเช่นภาพเครื่องบิน จรวด หรือภาพอื่นๆ แต่จากการสังเกตนักเรียนขาดความมั่นใจที่จะวาดภาพอื่นๆนอกจากภาพที่เคยวาด ดังตัวอย่างคำพูดของนักเรียนว่า “คุณครูครับ ผมวาดเป็นแต่รูปเรือ ผมวาดรูปเครื่องบินไม่เป็นครับ คุณครูช่วยวาดให้ผมดูก่อนได้มั๊ยครับ ผมจะได้วาดตามคุณครู” “คุณครูขาหนูเห็นภาพผีเสื้อของเพื่อนสวยดีหนูอยากวาดอย่างนั้นบ้างคะ” ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสังเกตพฤติกรรมดังกล่าวของนักเรียนไปตรวจสอบกับครูประจำชั้นปรากฏว่าเป็นข้อมูลที่ตรงกัน ดังคำกล่าวของครูประจำชั้นที่ว่า “นักเรียนส่วนใหญ่ชอบเลียนแบบครูและเพื่อนๆและขาดความคิดริเริ่มในการ

ทำงาน ซึ่งพฤติกรรมนี้เป็นมาตั้งแต่ที่นักเรียนดังกล่าว เรียนอยู่ในระดับชั้นอนุบาลปีที่ 1 แล้ว ตอนแรกคิดว่าพฤติกรรมดังกล่าวจะดีขึ้นเมื่อนักเรียนขึ้นชั้นอนุบาลปีที่ 2 แต่ถึงตอนนี้พฤติกรรมดังกล่าวยังคงมีอยู่ ที่รู้สึกหนักใจจริงๆ” นอกจากตรวจสอบข้อมูลกับครูประจำชั้นแล้วผู้วิจัยได้นำข้อมูลดังกล่าวไปตรวจสอบกับข้อมูลของพ่อแม่ผู้ปกครองนักเรียนที่มารับ ส่งนักเรียนที่โรงเรียนและผู้วิจัยได้ไปเยี่ยมบ้านของนักเรียนทุกคนทำให้ทราบว่านักเรียนส่วนใหญ่มีพฤติกรรมดังกล่าวในขณะที่อยู่ที่บ้านอีกด้วย ซึ่งจากคำกล่าวของนางลักษณะซึ่งเป็นมารดาของนักเรียนว่า “ลูกสาวไม่ค่อยพูดไม่ค่อยมีความมั่นใจในตนเอง ขณะเล่นของเล่นหรือทำการบ้านมักจะมาถามความคิดเห็นของพ่อกับแม่อยู่เป็นประจำโดยขอให้พ่อแม่ช่วยแก้ปัญหาต่างๆให้อยู่เสมอ” จากคำกล่าวดังกล่าวสอดคล้องกับคำกล่าวของนายวันชัย ซึ่งเป็นบิดาของนักเรียนซึ่งได้กล่าวในทำนองเดียวกันว่า “ในขณะที่ลูกอยู่ที่บ้านเห็นลูกวาดแต่ภาพเรืออย่างเดียว พอถามลูกว่าวาดภาพอย่างอื่นเป็นไหมลูกตอบว่ากลัวว่าวาดภาพอื่นได้ไม่สวยเหมือนภาพเรือและเห็นเพื่อนๆก็ชอบวาดกันก็เลยวาดตามบ้าง” และผู้วิจัยได้สอบถามกลุ่มผู้นำชุมชนเกี่ยวกับพฤติกรรมในด้านดังกล่าวก็ได้คำตอบในทำนองเดียวกัน เช่นจากคำกล่าวของผู้ใหญ่บ้านที่ว่า “เด็กๆในชุมชนนี้คิดไม่ค่อยเป็นกันเหมือนเด็กในเมือง และไม่ค่อยมีความกระตือรือร้นทำงานตามที่พ่อแม่ได้มอบหมายให้ซึ่งเป็นงานเล็กๆน้อยๆที่เด็กในวัยนี้พอทำได้ เลยคิดว่าเป็นพฤติกรรมปกติของเด็กที่นี้ไปเสียแล้ว” ในส่วนการสังเกตการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆของนักเรียนที่ครูประจำชั้นจัดให้ในแต่ละวันเช่นกิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะ กิจกรรมวงกลม กิจกรรมเล่นสร้างสรรค์ เป็นต้นพบว่านักเรียนไม่ค่อยมีความกระตือรือร้นในการเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าวเท่าที่ควร นอกจากนี้มีนักเรียนจำนวนหนึ่งที่ไม่ค่อยเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆเช่นกิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะซึ่งเป็นกิจกรรมที่นักเรียนเคลื่อนไหวร่างกายตามจินตนาการ ซึ่งจากการสังเกตพบว่านักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมนี้ส่วนใหญ่จะชอบเลียนแบบท่าทางการเคลื่อนไหวของเพื่อนๆ และไม่ค่อยมีท่าทางที่มีความแปลกใหม่หรือแตกต่างไปจากคนอื่นๆ ซึ่งจากการสอบถามนักเรียนเกี่ยวกับสาเหตุที่ไม่ค่อยอยากเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าวโดยนักเรียนได้ให้คำตอบว่า “คุณครูบอกว่าให้แต่ละคนคิดท่าเต้นของตนเองโดยไม่ให้ซ้ำกับเพื่อนๆผมคิดท่าเต้นไม่ออกเลยไม่อยากเต้นครับ” นอกจากนี้ในกิจกรรมวงกลมซึ่งเป็นกิจกรรมที่ครูประจำชั้นได้สอนเกี่ยวเนื้อหาวิชาตามหน่วยต่างๆแล้วมีกิจกรรมต่างๆที่สอดแทรกในกิจกรรมดังกล่าวเช่นกิจกรรมการเล่านิทาน การถามตอบปัญหาเกี่ยวกับเนื้อหาที่ได้เรียนมาแล้ว จากการสังเกตของผู้วิจัยพบว่านักเรียนตอบคำถามของครูโดยมีลักษณะคำตอบที่เหมือนกันหรือคล้ายๆกัน เช่นคำถามของครูที่ว่า “นักเรียนลองคิด

ดูซิคะว่านักเรียนสามารถทำความดีโดยวิธีใดบ้าง” ซึ่งคำตอบของนักเรียนส่วนใหญ่คือ “ตั้งใจเรียนหนังสือครับ (คะ)” “เชื่อฟังคุณพ่อคุณแม่ครับ (คะ)” หรือคำถามของครูที่ว่า “นักเรียนลองคิดดูซิคะว่าผ้าเช็ดหน้าที่ครูสั่งให้นักเรียนนำมาโรงเรียนนั้น นักเรียนคิดว่ามีประโยชน์อะไรบ้าง” ซึ่งคำตอบของนักเรียนส่วนใหญ่คือ “เอาไว้เช็ดหน้าครับ (คะ)” มีนักเรียนเพียงบางคนที่ตอบต่างออกไปแต่ยังคงเป็นคำตอบที่มีลักษณะใกล้เคียงกับคำตอบของเพื่อนๆ คือ “เอาไว้เช็ดปากครับ” จากคำตอบของนักเรียนทำให้ครูประจำชั้นได้กระตุ้นให้นักเรียนคิดหาคำตอบที่มีความแปลกใหม่และแตกต่างไปจากคำตอบเดิม แต่นักเรียนก็ไม่สามารถคิดหาคำตอบที่มีลักษณะดังกล่าวได้ นอกจากนี้ผู้วิจัยได้สังเกตผลงานด้านความคิดสร้างสรรค์ที่นักเรียนทำเสร็จแล้วพบว่าผลงานดังกล่าวส่วนใหญ่เป็นผลงานที่มีความคล้ายคลึงกันเช่นในกิจกรรมวาดภาพตามจินตนาการนักเรียนชายส่วนใหญ่วาดภาพเรือและนักเรียนหญิงวาดภาพดอกไม้ ในกิจกรรมการปั้นดินน้ำมันนักเรียนชายส่วนใหญ่ชอบปั้นเรือส่วนนักเรียนหญิงชอบปั้นผลไม้ ซึ่งจากพฤติกรรมดังกล่าวของนักเรียนทำให้ทราบว่านักเรียนส่วนใหญ่ควรได้รับการพัฒนาในด้านความคิดสร้างสรรค์จากกระบวนการวิจัยในครั้งนี้

2.2 พฤติกรรมด้านความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนระหว่างเข้าร่วมกระบวนการวิจัย

จากการสังเกตพฤติกรรมด้านความคิดสร้างสรรค์ร่วมกับครูประจำชั้นในช่วงระหว่างเข้าร่วมกระบวนการวิจัย โดยครูประจำชั้นได้จัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ให้แก่ นักเรียนเพิ่มจากการเรียนการสอนตามปกติเป็นประจำทุกวัน พบว่าพฤติกรรมที่นักเรียนแสดงออกในด้านดังกล่าวในขณะที่นักเรียนอยู่ในโรงเรียนนั้น ในช่วงแรกที่ครูประจำชั้นจัดกิจกรรมดังกล่าวให้แก่นักเรียนส่วนใหญ่ยังชอบเลียนแบบเพื่อนๆ ในขณะที่เข้าร่วมกิจกรรมอยู่เช่นเดิมและนักเรียนยังไม่ค่อยกล้าเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าวเท่าที่ควร แต่นักเรียนส่วนใหญ่มีความสนใจในกิจกรรมต่างๆ ดังกล่าว ซึ่งครูประจำชั้นได้ใช้วิธีการพูดกระตุ้นให้นักเรียนดังกล่าวเข้าร่วมกิจกรรมและเกิดความมั่นใจในขณะที่เข้าร่วมกิจกรรมโดยใช้ความคิดสร้างสรรค์ของตนเองให้มากที่สุด ดังตัวอย่างกิจกรรมการเคลื่อนไหวเชิงสร้างสรรค์ซึ่งเป็นกิจกรรมหนึ่งที่จัดให้นักเรียนโดยครูประจำชั้นให้นักเรียนแสดงท่าทางของตนเองตามจินตนาการประกอบเพลง โดยตลอดเวลาที่ครูจัดกิจกรรมดังกล่าวครูคอยกระตุ้นนักเรียนให้ความคิดสร้างสรรค์ของตนเองในการร่วมกิจกรรม ดังตัวอย่างคำพูดของครูว่า “คุณครูต้องการหาคนเก่งซึ่งคนเก่งของคุณครูต้องไม่เลียนแบบท่าทางการเดินของเพื่อนๆ แต่คนเก่งของคุณครูจะต้องคิดท่าทางการเดินที่มีความแปลกใหม่ไม่ซ้ำกับเพื่อนๆ” และเมื่อครูประจำชั้นพบว่านักเรียนบางคนที่ไม่ค่อยกล้า

แสดงออกหรือคอยเลียนแบบท่าเดินของเพื่อนๆอยู่ ครูประจำชั้นก็พูดกับนักเรียนว่า “หนูเห็นเพื่อนๆ เดินกันมัยยะ คงน่าสนุกนะคะ คุณครูจะเดินกับหนูด้วยนะคะ” “นักเรียนช่วยคุณครูหาคนเก่งที่มีท่าเดินแปลกที่สุดโดยไม่เหมือนใครเลย เดี่ยวคุณครูมีรางวัลให้นะคะ” จากการกระตุ้นของครูทำให้นักเรียนค่อยๆปรับเปลี่ยนพฤติกรรมด้านความคิดสร้างสรรค์ไปในทางที่ดีขึ้น เมื่อติดตามผลการจัดกิจกรรมดังกล่าวมาระยะหนึ่งพบว่านักเรียนมีพัฒนาการด้านดังกล่าวเพิ่มขึ้น กล่าวคือนักเรียนสามารถคิดและแสดงพฤติกรรมออกมาในกิจกรรมต่างๆได้อย่างแปลกใหม่แตกต่างจากเดิม สามารถแก้ปัญหาในการทำงานได้อย่างหลากหลายเพิ่มมากขึ้น อีกทั้งมีความมั่นใจในตนเองเพิ่มมากขึ้นอีกด้วย ดังตัวอย่างคำพูดของนักเรียนในขณะเข้าร่วมกิจกรรมทางภาษาโดยครูถามนักเรียนว่า “นักเรียนบอกคุณครูได้มัยยะว่าผ้าเช็ดตัวมีประโยชน์อะไรบ้าง” จากการสังเกตคำตอบของนักเรียนได้คิดหาประโยชน์ของผ้าเช็ดตัวได้แปลกใหม่และมีความหลากหลายเพิ่มมากยิ่งขึ้นดังนี้ “ใช้พับเป็นกระเป๋าใส่เงินได้ค่ะ” “ใช้เล่นมอญซ่อนผ้าได้ครับ” “ใช้เป่าแล้วนำมาประคบตรงหัวโนได้ครับ” นอกจากนี้ผู้วิจัยได้สังเกตการเข้าร่วมกิจกรรมศิลปะ พบว่านักเรียนให้ความสนใจและมีความกระตือรือร้นในการทำกิจกรรมดังกล่าวเพิ่มมากยิ่งขึ้น ซึ่งจากการสังเกตการร่วมกิจกรรมดังกล่าวและจากคำพูดของนักเรียนกับครูประจำชั้นในขณะร่วมกิจกรรมดังนี้ “คุณครูครับ คุณครูแจกกระดาษและสีให้ผมก่อนได้มัยยะครับ ผมจะวาดยานอวกาศครับ” “คุณครูขา หนูขอกระดาษอีกแผ่นค่ะ หนูจะวาดรูปนางฟ้าไปฝากคุณแม่ที่บ้านค่ะ” “คุณครูครับ คุณครูคิดว่าผมวาดรูปแปลกที่สุดแล้วยังครับ” “ผมไม่อยากรูปเรือแล้วครับ ผมเห็นเพื่อนๆเขาวาดกันแล้วครับ”

จากการสังเกตผลงานทางศิลปะของนักเรียนโดยใช้แบบสังเกตผลงานด้านความคิดสร้างสรรค์พบว่าเมื่อจัดกิจกรรมดังกล่าวมาได้ระยะหนึ่ง นักเรียนสามารถผลิตผลงานของตนเองโดยผลงานของนักเรียนส่วนใหญ่มีความแปลกใหม่ เป็นผลงานที่มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ผลงานต่างๆดังกล่าวเป็นผลงานที่มีความชัดเจนและประณีตสวยงามขึ้นเรื่อยๆซึ่งเป็นที่แสดงให้เห็นว่านักเรียนมีความคิดสร้างสรรค์ในส่วนของคุณคิดละเอียดละออเพิ่มมากยิ่งขึ้นอีกด้วย

ในส่วนของการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนเมื่ออยู่ที่บ้านนั้น ผู้วิจัยได้สอบถามพ่อแม่ผู้ปกครองนักเรียนในขณะที่บุคคลดังกล่าวมารับส่งนักเรียนที่โรงเรียน และผู้วิจัยได้ไปสังเกตเกี่ยวกับพฤติกรรมด้านดังกล่าวของนักเรียนในขณะที่ผู้วิจัยไปเยี่ยมบ้านของนักเรียนทุกคนอีกด้วย ซึ่งผลการติดตามดังกล่าวทำให้ทราบว่านักเรียนมีพัฒนาการในด้านดังกล่าวเพิ่มขึ้นมากกว่าก่อนเข้าร่วม

การวิจัย ซึ่งพ่อแม่ผู้ปกครองนักเรียนได้ให้ข้อมูลที่ตรงกันว่าในช่วงแรกที่เข้าร่วมในกระบวนการวิจัย นักเรียนรู้สึกตื่นเต้นในการร่วมกิจกรรมต่างๆกับพ่อแม่ผู้ปกครองที่บ้าน ซึ่งเมื่อได้ร่วมกิจกรรมต่างๆกับ บุตรหลานในครั้งต่อมาทำให้ตนเองและบุตรหลานมีความมั่นใจ มีความคิดริเริ่มในการทำกิจกรรม ต่างๆที่บ้านเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้จากการสอบถามนักเรียนทำให้ทราบว่านักเรียนมีความภาคภูมิใจ ที่พ่อแม่ผู้ปกครองและชุมชนได้ให้ความสำคัญกับพวกเขามากยิ่งขึ้น ดังนั้นในระหว่างอยู่ในกระบวนการวิจัยเมื่อพ่อแม่ผู้ปกครองจัดกิจกรรมต่างๆให้ที่บ้านเช่นกิจกรรมการประดิษฐ์ของเล่นพื้นบ้านและ นำของเล่นดังกล่าวมาเล่นร่วมกับบุตรหลาน เป็นต้น หรือการที่พ่อแม่ผู้ปกครองนักเรียนได้ให้โอกาสในการพูดคุยกับบุตรหลานในแต่ละวัน นักเรียนก็จะให้ความร่วมมือและร่วมกิจกรรมดังกล่าวอย่างเต็มใจ นอกจากนี้กิจกรรมดังกล่าวจะทำให้นักเรียนได้พัฒนาในด้านความคิดสร้างสรรค์เพิ่มขึ้นแล้วยังทำให้นักเรียนได้เกิดความผูกพันกับครอบครัวและกับชุมชนเพิ่มมากขึ้นอีกด้วย

2.3 พฤติกรรมด้านความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนหลังเข้าร่วมกระบวนการวิจัย

หลังจากกระบวนการวิจัยสิ้นสุดลง แต่กระบวนการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของ โรงเรียนและชุมชนยังคงดำเนินต่อไปอย่างต่อเนื่องเพราะชุมชนเกิดความตระหนักในความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาด้านดังกล่าวแล้ว ซึ่งจากผลการศึกษาติดตามพัฒนาการด้านความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนหลังสิ้นสุดกระบวนการวิจัยพบว่า พฤติกรรมด้านดังกล่าวของนักเรียนเกิดการ พัฒนาเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องมากขึ้นกว่าก่อนเข้าร่วมกระบวนการวิจัย และในขณะที่เข้าร่วมกระบวนการ วิจัย กล่าวคือนักเรียนได้แสดงออกทางพฤติกรรมที่แสดงให้เห็นถึงความคิดริเริ่ม ความคิดหลากหลาย ในการทำงานและการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ซึ่งพฤติกรรมที่แสดงออกมานั้นเป็นพฤติกรรมที่เกิดจากการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียนและนอกห้องเรียน นอกจากนี้ นักเรียนได้แสดงถึงความคิดสร้างสรรค์ของตนเองออกมาทางผลงานทางศิลปะ อีกทั้งนักเรียนมีความมั่นใจและมีความกล้าแสดงออกในการร่วมกิจกรรมต่างๆดังกล่าวเพิ่มมากขึ้น ส่วนพัฒนาการด้านความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนเมื่ออยู่ที่บ้านนั้น จากการติดตามพัฒนาการในด้านดังกล่าวของนักเรียนที่บ้านโดยการสังเกตพฤติกรรมในด้านดังกล่าวของนักเรียนด้วยตนเอง จากการสอบถามพ่อแม่ผู้ปกครองนักเรียน กลุ่มผู้นำชุมชนและชาวบ้านในชุมชนดังกล่าวทำให้ข้อมูลตรงกันว่า นักเรียนกลุ่มเป้าหมายในการวิจัยมีพฤติกรรมที่แสดงออกในด้านความคิดสร้างสรรค์เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมกล่าวคือ นักเรียนมีความคิดริเริ่มเพิ่มมากขึ้น มีความมั่นใจในตนเอง กล้าคิดกล้าทำเพิ่มมากขึ้นและกระตือรือร้นใน

การทำงานที่ตนเองรับผิดชอบรวมทั้งมีความกระตือรือร้นช่วยเหลืองานเล็กๆน้อยๆที่พ่อแม่ผู้ปกครองมอบหมายอีกด้วย ซึ่งพฤติกรรมดังกล่าวเป็นที่พอใจของพ่อแม่ผู้ปกครองและผู้มีส่วนร่วมทุกฝ่ายในกระบวนการวิจัยเป็นอย่างมากและทุกฝ่ายได้ตกลงที่จะร่วมกันดำเนินงานการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนต่อไปถึงแม้การวิจัยของผู้วิจัยจะสิ้นสุดลงแล้วก็ตาม